کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٦٦ ▌ سێشەممە، ١٥ی ڕەشەممەی ١٤٠٢ _ ٥ی مارسی ٢٠٢٤

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

مستەفا هیجری: دژی سیستمێکین لەسەر بنەمای تاکزمانی و تاکئایینی ساز بووبێت

سیستەمی ڕێژیمی ئێران لەسەر بنەمای دژایەتیکردنی مافی نەتەوەیی، ئازادیی ڕادەربڕین، ئازادیی ئایینی و هەر جۆرە بیرۆکەیەکی سیاسیی جیاواز ساز بووە. بەتایبەت لەم ماوەیەدا، نەتەوەی کورد و جوغرافیای کوردستان زیاترین پشکیان لە ڕووی کۆمەڵکوژی، بەتاڵانبردنی سامان و سەرچاوەکان، کۆچی زۆرەملێی دانیشتووان و هەوڵ بۆ گۆڕینی دێموگرافیای کوردستان، سڕینەوەی زمانی کوردی لە سیستەمی پەروەردە، نکۆڵی لە ئایینی یارسان و گوشار خستنە سەر باوەڕدارانی سوننە مەزهەب و، بەئەنقەست دواخستنی ئابووریی کوردستان بەرکەوتوە.

پێناسەیەک کە لە ئێران سەبارەت بە نەتەوەکان دەکرێ لەگەڵ واقعی مێژوویی، جوغرافیایی و سیاسیی ئەم وڵاتە نامۆیە. ئێمە پێمان وایە سڕینەوەی سیستەماتیکی نەتەوەی کورد، درێژەدان بە سیاسەتی داگیرکاری، میلیتاریزەکردنی ژیان، و بێدەنگکردنی بیری جیاواز و پێشێلکردنی مافی مرۆڤ لە کوردستان هیچ ڕێگایەکی نەهێشتووەتەوە کە ئێمە وەک کورد بتوانین بیر لە سیستەمێکی سیاسی بۆ ئێرانی دواڕۆژ بکەینەوە کە لەسەر بنەمای یەک نەتەوە، یەک زمان و یەک ئایین ساز بووبێ. **(بچۆ لاپەڕەی ٣)**

پەیامی هەڵبژاردنەکانی ١١ی ڕەشەمە:

سندووقەکانی دەنگدان هیچ، شەقامەکانیش دەبنەوە بەردی مەحەک

خالید عەزیزی ڕوو لە وڵاتانی ئەندام لە SI:
یارمەتیدەری ڕەوتی مافویستی و دێموکراسیخوازی لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین و کوردستان و ئێران بن

زۆربەی ئێوە لەگەڵ نێوەرۆکی بزووتنەوەی سیاسیی کورد لە ئێران ئاشنان و ڕێبەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەناسن، بەتایبەت دوو سکرتێری پێشووتری حیزب، د.عەبدولڕەحمان قاسملوو و د. سادق شەرەفکەندی. بەرنامەی حیزبی دێموکرات دابینبوونی ماف و ئازادییەکانی گەلی کورد لە ئێرانێکی دێموکراتیک و سەقامگیر بەبێ هیچ جیاوازی و پەراوێزخستنێکدایە. بەڵام لەبری بەدەنگەوەهاتن و بەدەرفەتبینینی ستراتیژیی سیاسیی حیزبی دێموکرات لە هەموو ماوەی تەمەنی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا بە شێوەی جۆراوجۆر سزا دراوین: بە هێرش بۆ سەرمان و میلیتاریزەکردنی کوردستان، بە گرتن و ئێعدامی چالاکانی سیاسی و مەدەنیی کورد، بە ڕاگرتنی کوردستان لە پەرەسەندنە مرۆیی و ئابوورییەکان، بە هەوڵدانی سیستماتیک بۆ سڕینەوەی شوناسی مێژوویی، کولتووری و زمانیی کورد، بە سەرکوتی خوێناویی نارەزایەتییە مەدنییەکانی خەڵکی کوردستان لەسەر شەقام، بە هێرشی درۆن و مووشەکی بۆ سەر بنکە مەدەنییەکانی حیزبی دێموکرات.

بۆیە داوا لە ئێوە حیزبەکانی ئەندام لە ڕێکخراوی ئینترناسیۆنال سۆسیالیست بکەم لەهەمبەر ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بێتەفاوت نەبن و بەتایبەت لەپێوەندی لەگەڵ تێکۆشان و خەباتی ڕەوای نەتەوەی کورد و پێکهاتەکانی دیکەی ئەم وڵاتە بۆ بنیاتنانی ئێرانێکی دێموکراتیک و سەقامگیر ڕۆڵی کاریگەر و کاراترتان هەبێت. چارەسەری بنەڕەتی قەیرانەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستیش پێش هەموو شتێک بەوە بەستراوەتەوە کە ئاژاوەنانەوە، شەڕەنگێزی، دەستێوەردانەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران سنووریان بۆ دیاری بکرێت و ئەم ڕێژیمە یاغی و نادێموکراتیکە کە دژی ئارامی و سەقامگیری و بایەخە جیهانییەکانە بوەستێندرێت. بەتایبەت کە ستراتیژیی سەرەکیی ڕێژیم ئەوەیە بە نائەمنکردنی دۆخی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست هەم پەرە بە هەژمۆنیی سیاسیی خۆی بدات و هەم سەرنجی بیروڕای گشتیی نێوخۆی ئێران و دەرەوەی وڵاتیش لە قەیرانەکان و بزووتنەوەی مافخوازیی خەڵک دوور بخاتەوە و بەلاڕێیاندا ببات.

ل ٥

مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەنزادە
وتاری ١١ی ڕەشەمەی د. قاسملوو مانیفێستێکی داوەتە دەست نەوەکانی ئێستا و داهاتوو

دەسکەوتی گرنگی میتینگی ١١ی ڕەشەمەی ١٣٥٧ تایبەتی بۆ خەڵکی کوردستان بەرچاوڕوونیی سیاسی بوو. لە ڕۆژانی ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران بەدژی ڕێژیمی پاشایەتیدا ئەم قسەیە لەسەر زاروزمانان بوو کە «هەموو کەس دەزانێ چیی ناوێ. بەڵام کەس نازانێ چیی دەوێ». دیارە کەسانی ئاگا و وشیار زۆر بوون کە دەیانزانی چییان دەوێ، بەڵام نەک لە هەموو ئێران، لە کوردستانیش یەکدەنگییەک لەئارادا نەبوو. کەچی ئێستا حیزبێکی بە ئەزموون ئەویش لەسەر زمانی ڕێبەری لێوەشاوەی خۆی نەخشە ڕێگای خەباتی درێژخایەنی کورد و تەنانەت دوورەدیمەنی دواڕۆژی هەموو ئێرانی دەخستە بەرچاوی ئەوانەی چاوی دیتنیان هەبوو.

ئەگەر بەوردی گوێ بۆ وتاری ١١ی ڕەشەمەی دوکتۆر قاسملوو بگرین بێ دەمارگرژی دەبینین کە ئەو مانیفێستێکی داوەتە دەست کە نەکهەر بۆ ئەوکات و بۆ ئێستا، بەڵکوو بۆ نەوەکانی دواڕۆژیشمان لە هێڵە گشتییەکاندا ڕوونکەرەوەی بەرچاوی خەباتگێڕانی کورد لە خۆرهەڵاتی کوردستانە.

ل ٦

ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکرات:
١١ی ڕەشەمە، دەسمایەیەکی بەنرخە بۆ خەباتی یەکگر لەدژی کۆماری ئیسلامی

ئەرک و هەڵسوڕان و خەبات و مافخوازیی ئێمە لە دوای ١١ی ڕەشەمەوە پێ دەنێتە قۆناغێکی نوێ و، لە قۆناغی بایکۆتی بەناو هەڵبژاردنەکانەوە تێدەپەڕێ و لە بایکۆتی بەردەوامی ڕێژیم لە هەموو بوارەکاندا بەردەوامیی دەبێت. ئێوە جارێکی دیکە بە هەڵویستی ژیرانە و، پێگەیشتوویی سیاسی و ئازایەتیی بەکردەوەتان و بەو دەنگە بەرزە «نا»یەی لە هەستیارترین کاتدا بە ڕێژیمتان گوتەوە و بە سەرکەوتن بەسەر ئیرادەی ڕێژیم توانیتان وێنایەکی زیندووی دیکە لە حەماسەیەکی پڕشکۆ لە یەکگری، پێکەوەبوون و هاوهەڵویستیی خەباتگێڕانە بخوڵقێنن. ئێوە جارێکی دیکە بە وڵاتان و کۆمەڵگەی جیهانیتان سەلماندەوە کە ڕێژیمی قەیرانخوڵقێن و شەڕەنگێزی کۆماری ئیسلامی کە ئارامی و سەقامگیریی لە ناوچە هەڵگرتوە، لە نێوخۆی وڵاتدا چەندە زەبوون و داڕماوە و بناغەکانی دەسەڵاتەکەی چەندە سست و لەرزۆکە و پێویستە جددیتر دەنگ و ئیرادەی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بۆ تێپەڕین لەو ڕێژیمە ببیستن و پشتی خەباتی مافخوازیی گەلانی ئێران بگرن. بۆیە یەکگری و هاوهەڵویستیی ئێوە و مەیدانداریی بەکردەوەتان لە خەبات و تێکۆشان و «نا»گوتنەوە بە کۆماری ئیسلامی ئەو ئەرک و بەرپرسایەتییە بۆ حیزبە سیاسییەکان و ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی دروست دەکا هەتا دەروەستانە و شێلگیرانە دەسکەوتەکانی ١١ی ڕەشەمەی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بکەن بە دەسمایەی هاوپێوەندییەکی سەرانسەری و بنەماکانی ئاڵترناتیڤێک بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی.

ل ٢

بڵێی خامنەیی دەنگی شۆڕشی خەڵکی ئێرانی بیستبێت؟
عەلی بداغی
٧

ڕێژیمی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی یەک ڕەگەز و یەک ڕێباز
عومەر باڵەکی
٨

گرینگترین کۆد
شەماڵ تەرغیبی
٩

ئایا واشینگتۆن لە جێهێشتنی عێراقدا جیددییە؟
و: کەماڵ حەسەنپوور
١٠

نەورۆزی کوردەواری لە ئەدەبیاتی باوەڕیی یارساندا
سارۆ خوسرەوی
١١

کوردستان
ژمارە ٨٦٦
١٥ ی ڕەشەمەی ١٤٠٢ _ ٥ی مارسی ٢٠٢٤

دیسانەکەش دەنگی بەرزی "نا"ی خەڵک بەسەر تەواوەتیی ئیرادە و دەسەڵاتی ڕێژیمدا سەرکەوتەوە

خەڵکی خەباتکاری کوردستان!
کۆمەڵانی ئازادیخوازی ئێران!
وڵاتان و کۆڕوکۆمەڵە جیهانییەکان!

کۆماری ئیسلامیی ئێران ڕۆژی هەینی، ١١ی ڕەشەمە گرینگترین بەناو هەڵبژاردنەکانی تەمەنی دەسەڵاتدارەتیی خۆی، ئەویش لە هەستیارترین دۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتیی وڵاتدا بەڕێوە برد. ئەم بەناو هەڵبژاردنانە کە ساڵێکوچەند مانگ دوای شۆڕشی ژینا و چەند مانگ دوای فازی نوێی قەیرانخوڵقێنییەکانی ڕێژیم لە ناوچە کران، بۆ کۆماری ئیسلامیی ئێران گرینگی و بایەخێکی ئێجگار زۆری لەڕووی دەستەبەری شەرعییەتی نەبووی و هەروەها گەڕانەوە بۆ دۆخی لانیکەم پێش ڕەزبەری ١٤٠١ی هەتاوی هەبوو. بۆیە بەولاوەتر لە ئاکامی بەناو هەڵبژاردنەکان و ڕێژەی بەشداریی خەڵک کە لە حەوتووەکانی پێش ١١ی ڕەشەمەوە بە ڕاپرسیی جۆراوجۆر ئامادەیی زەینییان بۆ ساختەکاری و ئامارسازی دروست دەکرد؛ پێشاندانی چوونی خەڵک بۆ سەر سندووقەکانی دەنگدان لە شاشەی کامێراکانەوە لە سەرەوەی هەموو شتێک بوو.

کۆماری ئیسلامی کە پێشتر لە ڕێگەی لەپاڵاوێنەدانی بەربژێرەکان لە شوڕای نیگابانندا هەڵبژاردنەکانی زیاتر لە جارانیش لە نێوەرۆکێکی خۆی بەتاڵ کردبوو، بەڵام هەموو هەوڵ و توانای خۆی بە مەبەستی وەڕێخستن و گەرمکردنی ملبەملەی بەناو هەڵبژاردن و ڕاکێشانی ژمارەیەکی زیاتری خەڵک بۆ سەر سندووقەکانی دەنگدان وەگەڕ خست. بەشێک لەو هەوڵانە بریتی بوون لە:

هاندان و دنەدانی خەڵک بە دوو جەمسەریکردنی هەڵبژاردنەکان لە هەموو شار و ناوچەکان بە مێتۆدەکانی لەبەریەکڕاگرتنی کەسەکان یان کەلکاژۆوەرگرتن لە پرسی جۆراوجۆریی زمانی و ئایینی و نەتەوەیی، هەزینەکردنێکی خەیاڵی بۆ کاندیداکان بۆ دەستئاوەڵایی زیاتریان بۆ کڕینی دەنگ و بانگەشەکانیان، پێکهێنانی کەشێکی کاتیی کراوە بۆ ڕادەربڕینی ئامانجدار، خستنەخزمەتی هەموو ئیمکاناتێکی دەوڵەتی و حکوومەتی و ئەرکدارکردنی هەموو ئۆڕگانە ئیداری و نیزامییەکان بۆ تین‌وتاودان بە کەشوهەوای هەڵبژاردنەکان، وروووژاندنی هەندیک بابەتی شوناس‌تەوەر و کەلکاژۆوەرگرتن لەو بابەتانە، گرتنەبەری هەموو ڕێوشوێنێک بۆ ئاسانکاری دەنگداندا بۆ نموونە وازهێنان لە مۆرکردنی ناسنامە کە لە هەموو چل‌وچەند هەڵبژاردنی ڕابردوودا خەڵکیان بۆ خوێندنی زانکۆ، دامەزران و بەردەوامییان لە کارە ئیدارییەکاندا پێ دەترساند و... .

ڕێژیم هاوتەریب لەگەڵ سیاسەتی هاندان و دنەدان، سنوورەکانی بەتەکلیف‌دانان و بە ئەرکی شەرعی زانینیشی تێپەڕاند و هەوڵی دا بە ترساندن و تۆقاندنی خەڵک لە ڕێگەی گوتاری سیاسی لە هەموو ئاستێکدا تەنانەت چەند جار لە زاری خامنەیی، ڕێبەری ڕێژیم و دواتر ناردنی کورتەنامە بۆ خەڵک بەشدارینەکردن بە مانای دژایەتیی ئاشکرا لەگەڵ ئیسلام و نیزام پێشان بدا، هەتا بەهۆی هەڕەشەوە بەشکم خەڵکانێک بێنێتە بەردەم سندووقەکانی دەنگدان. بەڵام نە سیاسەتی هاندان و پاڕانەوە، نە تیغی هەڕەشە و ترساندن و نە هیچکام لە فرت‌وفێڵ و سیناریۆسازییەکانی دیکەیان نەیانتوانی پێش بە نواندنی ئیرادەی یەکگری و خەباتخوازیی خەڵکی ئێران و کوردستان بەتایبەتی دژبە کۆماری ئیسلامی و گەیاندنی هەڵوێست و پەیامی سیاسیی خۆیان نەک بە ڕێژیم، بەڵکوو بە کۆمەڵگەی جیهانی بگرن.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پیرۆزبایی سەرکەوتنی ئیرادەی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە حەماسەی ١١ی ڕەشەمە لە سەرجەم چین‌وتوێژەکانی مافویست و خەباتکاری کوردستان دەکات کە بە بایکۆتی بەناو هەڵبژاردنەکان پێداگرییان لەسەر خەباتی مافخوازانەیان کردەوە و هەروەها لەرزۆکبوونی پایەکانی دەسەڵاتی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی و بێ‌پێگەبوونی ئەم نیزامەیان بەتایبەت لە کوردستان دەرخستەوە.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەگەڵ ناردنی سڵاو و ڕێز و پێزانین بۆ زۆرینەی هەرە زۆری کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە بە نەچوونە سەر سندوقەکانی دەنگدان، بەرگرییان لە ماف و ئازادی و ویستە نەتەوایەتییەکانیان کرد، پێزانینی بۆ ئەو بەربژێرانەش هەیە کە دوای بڵاوبوونەوەی ڕاگەیەندراوی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزب بۆ بایکۆتی هەڵبژاردنەکان لە ململانێی بانگەشە و هەڵبژاردنەکان کشانەوە.

حیزبی دێموکرات ڕۆڵی هەموو ئەو حیزب و لایەن و کەسایەتییە سیاسی، ڕووناکبیری، ئایینی، ئاکادیمییانە بەرز دەنرخێنێت کە لە سەرخستنی بایکۆتی هەڵبژاردنەکاندا هەڵسووڕ و چالاک بوون. هەروەها تایبەتی سپاسی ئازایەتی و هەڵویستی جوامێرانەی ژنانی بوێر و ئازادیخوازی کوردستان دەکات کە تابلۆیەکی زیندووی دیکەیان لە ئیرادەی بەردەوامیی شۆڕشی ژن، ژیان، ئازادی و پێشەنگایەتیی خۆیان لەو خەباتەدا پێشان دایەوە. هەروەها سڵاو و ماندوونەبوونی لە هەموو ئەندامان و لایەنگرانی حیزب دەکات کە لەو ماوەیەدا بە ئازایەتی و بوێری و ئەرکوەخۆگریی بێوێنەیان بە بڵاوکردنەوەی سیاسەتی ڕاگەیەندراو و ویژمانی حیزبەکەیان، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە سەرخستنی بایکۆتی هەڵبژاردنەکان و دەستەبەری ئەو دەسکەوتە خەباتگێڕییەدا هەڵسووڕ و چالاک بوون.

کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان!

ئەرک و هەڵسوڕان و خەبات و مافخوازیی ئێوە لە دوای ١١ی ڕەشەمەوە پێ دەنێتە قۆناغێکی نوێ و، لە قۆناغی بایکۆتی بەناو هەڵبژاردنەکانەوە تێدەپەڕێ و لە بایکۆتی بەردەوامی ڕێژیم لە هەموو بوارەکاندا بەردەوامیی دەبێت.

ئێوە جارێکی دیکە بە هەڵویستی ژیرانە و، پێگەیشتوویی سیاسی و ئازایەتیی بەکردەوەتان و بەو دەنگە بەرزە "نا"یەی لە هەستیارترین کاتدا بە ڕێژیمتان گوتەوە و بە سەرکەوتن بەسەر ئیرادەی ڕێژیم کە هەموو هێز و توانای خۆی بۆ چنینی بەرەکانی ئەو بەناو هەڵبژاردنە وەگەڕخستبوو؛ توانیتان وێنایەکی زیندووی دیکە لە حەماسەیەکی پڕشکۆ لە یەکگری، پێکەوەبوون و هاوهەڵویستیی خەباتگێڕانە بخوڵقێنن. ئێوە جارێکی دیکە بە وڵاتان و کۆمەڵگەی جیهانیتان سەلماندەوە کە ڕێژیمی قەیرانخوڵقێن و شەڕەنگێزی کۆماری ئیسلامی کە ئارامی و سەقامگیریی لە ناوچە هەڵگرتوە، لە نێوخۆی وڵاتدا چەندە زەبوون و داڕماوە و بناغەکانی دەسەڵاتەکەی چەندە سست و لەرزۆکە و پێویستە جددیتر دەنگ و ئیرادەی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بۆ تێپەڕین لەو ڕێژیمە ببیستن و پشتی خەباتی مافخوازیی گەلانی ئێران بگرن. بۆیە یەکگری و هاوهەڵویستیی ئێوە و مەیدانداریی بەکردەوەتان لە خەبات و تێکۆشان و "نا"گوتنەوە بە کۆماری ئیسلامی ئەو ئەرک و بەرپرسایەتییە بۆ حیزبە سیاسییەکان و ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی دروست دەکا هەتا دەروەستانە و شێلگیرانە دەسکەوتەکانی ١١ی ڕەشەمەی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بکەن بە دەسمایەی هاوپێوەندییەکی سەرانسەری و بنەماکانی ئاڵترناتیڤێک بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی.

بەو هیوایەی دوای ڕێفڕاندۆمەکەی ١١ی ڕەشەمە، بە یەکیەتیی بەکردەوەی زیاترەوە خەبات و تێکۆشانی هەمەلایەنە و فرەڕەهەندمان بۆ سەرکەوتنی یەکجارەیی بەسەر ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا شێلگیرتر و بەگوڕتر ببێت.

ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
١٢ی ڕەشەمەی ١٤٠٢

پەیامی کاک مستەفا هیجری بەبۆنەی ڕۆژی جیهانیی زمانی دایک

کاک مستەفا هیجری، بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بەبۆنەی ٢ی ڕەشەمە، ڕۆژی جیهانیی زمانی دایکی پەیامێکی بڵاو کردەوە.

دەقی پەیامەکە بەم چەشنەیە:

ڕۆژی جیهانیی زمانی دایکی، زۆرتر بۆ ئەو نەتەوانە جێگای بایەخ و سەرنجە کە خوێندن و گەشەپێدانی زمانەکانیان لەلایەن دەسەڵاتە سەرەڕۆ و دیکتاتۆرەکانەوە قەدەغە کراوە و منداڵەکانیان ناچارن بە زمانێک بخوێنن کە زمانی نەتەوەی دەسەڵاتدار و لە ڕاستیدا زمانی سەپێندراوە.

لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، سەرەڕای دۆخی بندەستی و قەدەغەبوونی خوێندن بە زمانی کوردی، بەڕێوەبردنی خولی فێرکاریی زمانی کوردی بە شێوەی خۆبەخشانە، بەشێکی گرینگ لە چالاکیی ڕێکخراوە مەدەنییەکانی نێوخۆی وڵات پێک دێنێ. سەرەڕای سزادان و زیندانیکردنی چالاکانی بواری زمانی دایکی و پێکهێنانی گرفت و کۆسپ لەلایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییەوە، ژمارەیەکی بەرچاو لە مامۆستایان و شارەزایانی بواری زمان، بوێرانە و بە ئیرادەیەکی پتەوەوە، هەوڵی زیندووڕاگرتن و گەشەپێدانی زمانی کوردییان داوە و لە هەوڵ و تێکۆشانیان بۆ خزمەت بە زمان و ناسنامەی کوردی بەردەوامن.

وێڕای پیرۆزبایی ئەم ڕۆژە و پێداگرتنەوە لەسەر مافی ڕەوای خوێندن بە زمانی دایکی بۆ هەموو نەتەوە بندەستەکان لە ئێران، سڵاوی ئەمەگ دەنێرم بۆ سەرجەم مامۆستایان و فێرخوازانی زمانی کوردی.

مستەفا هیجری
بەرپرسی ناوەندنی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
١ی ڕەشەمەی ١٤٠٢

بەڕێوەچوونی کۆبوونەوەی شوڕای ئینتێرناسیونالی سۆسیالیست لە ئیسپانیا

کۆبوونەوەی شوڕای ئینتێرناسیونالی سۆسیالیست لە ڕۆژانی ٥ و ٦ی ڕەشەمە لە مادرید، پێتەختی ئیسپانیا بەڕێوە چوو. هەئیەتێکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێکهاتوو لە کاک خالید عەزیزی، مەولوود سوارە و هیوا بەهرامی بەشداری ئەم کۆبوونەوەیە بوون.

کۆبوونەوەکە بە وتاری بەڕێز پێدرۆ سانچێس سەرۆکی ئینتێرناسیونالی سۆسیالیست و سەرۆکوەزیرانی ئیسپانیا دەستی پێ کرد و دواتر وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەسەر چۆنیەتیی بەڕێوەچوونی کارەکان و داهاتووی ئێس ئای و بەهێزکردنی ئەم ڕێکخراوەیەوە و پێویستیی وەسەریەککەوتنەوەی حیزبەکانی ئورووپایی و بانگهێشتکردنیان بۆ ئێس ئای وتارێکی پێشکێش کرد. کاک خالید عەزیزی دواتر لە وتارێکی دیکەدا لە تریبوونی ئینتێرناسیونال سۆسیالیستەوە تیشکی خستە سەر دواگۆڕانکارییەکانی ئێران و پرسی سیاسیی کورد لەو وڵاتە.

لە ماوەی دوو ڕۆژ کۆبوونەوەیەدا هەیئەتی حیزب چاوی بە بەشێکی بەرچاو لە حیزب و لایەنەکان کەوت و لەگەڵ بەشێکی بەرچاو لە سەرۆک و نوێنەری حیزبەکانی ئەندام دیدار و چاوپێکەوتنی هەبوو. هەروەها کۆبوونەوەیەک لە نێوان شاندەکانی حیزب و لایەنە کوردستانییەکانی بەشدار پێک هات بە مەبەستی باسکردن لەسەر سەرلەنوێ کاراکردنەوەی کۆمیتەی کاری کوردان.

لە کۆتایی کاری کۆبوونەوەکەدا بڕیارنامەی پێشنیاریی حیزبی دێموکرات لەسەر پرسە سیاسییەکانی ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستان پەسند کرا.

کوردستان
ژمارە: ٨٦٦
١٥ی ڕەشەمەی ١٤٠٢ _ ٥ی مارسی ٢٠٢٤

لە جوغرافیای فرەنەتەوەی ئێراندا، بەبێ پێناسەکردنەوەی پرسی سەروەری چیتر ناکرێ بیر لە پێکەوەژیانێکی ئارەزوومەندانە بکەینەوە

ئاماژە: ڕۆژی هەینی، ١١ی ڕەشەمە سێمینارێک بە ناونیشانی "ئێران لە ڕوانگەی کوردەکان، بارودۆخی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و داهاتووی کورد لە ئێراندا" لە پارلەمانی وڵاتی دانمارک و بە بەشداری بەڕێز مستەفا هیجری، بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەڕێوە چوو.

ئەم سیمینارە لەلایەن بەشی پەیوەندییە نێونەتەوەییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە وڵاتی دانمارک و بە هاوکاریی پارتی لیستی یەکگرتووی گەلی دانمارک، لە چەند تەوەری جیاوازدا بەڕێوە چوو.

لەو سیمینارەدا "سوورەن سۆندێرگارد"، نوێنەری پارتی لیستی یەکگرتووی گەل لە پارلمانی دانمارک باسێک لەسەر زوڵم و زۆری داگیرکەرانی کوردستان لە بەرانبەر گەلی کورد لە هەر چوار پارچەی کوردستان، ڕەوشی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و شۆڕشی "ژینا" پێشکەش کرا. دواتر لەلایەن دەنیز سیرینجی بەرخودان، باسێک لەسەر شۆڕشەکانی کورد لە کوردستانی ئێران و پشتگیریی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە ڕێفراندۆمی باشووری کوردستان پێشکەش کرا.

لە بڕگەیەکی دیکەدا بەڕێز مستەفا هیجری، بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەسەر سیاسەتی حیزبی دێموکرات و ڕوانگەی حیزب لە پەیوەندی لەگەڵ پرسی کوردستان و داهاتووی ئێراندا وتارێکی پێشکەش کرد.

دواتر خاتوو سەحەر حیسامی چالاکوانی بواری ژنان، وتارێکی لەسەر بارودۆخی ژنان و چالاکوانانی بزووتنەوەی ژنان لەژێر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێران، بە تایبەتی لە شۆڕشی "ژینا"دا پێشکەش کرد و لە درێژەدا جەلال قادری بەرپرسی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دانمارک، بارۆدوخی لاوان و بزووتنەوەی لاوانی لەژێر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا خستە بەر باس.

لە بڕگەکانی دیکەی ئەو سیمینارەدا خالید ڕەواندووست، لەلایەن ئەنجومەنی زیندانییە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە، باسێکی لەسەر زیندانییانی سیاسی لە ئێراندا پێشکەش کرد و خاتوو ئەوین حەیدەریان لەسەر دۆخی ژنان لە سەرەتا و ئێستای شۆڕشی "ژینا" لە کوردستاندا بۆ بەشداران دوا و تیشکی خستە سەر بارودۆخی زمانی کوردی لە سیستەمی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا.

بڕگەی کۆتایی سێمینارەکە تەرخان کرابوو بۆ پرسیار و وڵام کە بەپێی دەرفەت بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستان و سوورەن سۆندێرگارد، نوێنەری پارلمانی دانمارک، وڵامی پرسیاری بەشداربووانیان دایەوە.

"کوردستان" دەقی وتاری بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکرات لەو سیمینارەی بڵاو کردووەتەوە:

ئەگەر بڕیار بێ سیستەمی سیاسیی داهاتووی ئێران لەسەر بنەمای سەروەریی نەتەوەی فارس بەسەر نەتەوەکانی دیکەدا بێ، دیسان بازنەی بێئەنجامی سەرکوت و سڕینەوە دووپات دەبێتەوە کە تیایدا نەتەوە غەیرەفارسەکان بێبەش دەبن و بنەماکانی دێموکراسیش بوونی نابێت. دەبێ نیشانەکان و بنەماکانی ئێرانی داهاتوو سەرلەنوێ پێناسە بکرێنەوە. ئەمەش بێگومان لە هەڵوەشاندنەوەی سەروەریی ناوەندەوە بەرەو بنیاتنانی سەروەریی هاوبەش و مافی یەکسانی هەموو نەتەوەکان تێپەڕ دەبێت

بەڕێزان سڵاوتان لێ بێت و ئەو کاتەتان باش!

لە سەرەتای سەدەی بیستەوە، بە دامەزراندنی دەوڵەت-نەتەوەی باڵادەست، پرسی نەتەوەیی و پرسی دێموکراسی لە جوغرافیای ئێران، وەک دوو پرسی سەرەکی خراونەتە پەراوێزەوە. ئەم دوو بابەتەش، پرسی سەرەکیی پێکهاتە نەتەوەییە بندەستکراوەکان بووە.

لە ڕوانینێکی گشتیدا، خەبات بۆ مافە نەتەوەییەکان و پرسەکانی پەیوەست بە ئازادی و کەرامەتی مرۆڤ و ژیانێکی سەردەمیانە، چەقی هاوکێشە و ململانێیەکانی نێوان ناوەند - پەراوێز بووە. ئەگەرچی سەرکوت و ستەمکاریی ناوەند لە ماوەی دەسەڵاتی دوو ڕێژیمی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامی بەردەوام بووە، بەڵام نەیتوانیوە خەباتی نەتەوە بندەستەکان لەپێناو مافەکانیان کەمڕەنگ بکاتەوە. بەپێچەوانەوە، وشیاریی سیاسی و گەشەی بیری نەتەوەیی لە لووتکەی خۆیدایە. بەڵگەی زیندووش بۆ ئەم ئیدیعایە، بزووتنەوەی ژینایە کە بە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" بزووتنەوەی ئازادیخوازیی پەراوێزخراوەکانی بەرەو قۆناغێکی نوێ برد. بزووتنەوەیەکی ڕادیکاڵ کە لە کوردستانەوە سەری هەڵدا و بەربڵاوترین و ڕچەشکێنترین بزووتنەوەی بەگژ ناوەند دا کردەوە.

ناسنامەی نەتەوەییی کورد بنەمایەکی بابەتیی هەیە، لەوانە خاک، زمان، کولتوور و مێژووی هاوبەش. هەر لەسەر ئەم بنەمایە، نەتەوەی کورد ئیرادەیەکی گشتیی بۆ ڕزگاری و گەیشتن بە سەروەریی سیاسی لەسەر خاکی خۆی هەبووە. حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران، ئەکتەرێکی چالاک و دانەبڕاوی مەیدانی خەباتی نەتەوایەتی و ململانێ و بەرەنگاربوونەوەی ناوەند بووە. چوارچێوەی فکری و ئەو فەلسەفەیەی ئەم حیزبەی لەسەر دامەزراوە، دژی هەر جۆرە سەرەڕۆیی و پاوانخوازی و دیکتاتۆرییەکە. پێبەندی پێکەوەژیانی ئاشتییانە لەگەڵ کۆی یەکە پێکهێنەرەکانی سەر جوغرافیای ئێران. نەتەوە بندەستەکان بە هاوپەیمانی سەرەکیی خۆی دەزانێ و لەگەڵ هەموو هێز و لایەنە ئازادیخوازەکانی دیکەی ئێران کە باوەڕیان بە پرنسیپەکانی مافی نەتەوەیی و دێموکڕاسی هەبووە لە پەیوەندی دۆستانەدایە. ئەم حیزبە کە دامەزرانی لە ئەنجامی گەشەی بیری سیاسی و ڕێکخستنی نەتەوەیی بووە، هەموو تێکۆشانی لەپێناو دابینکردنی مافی نەتەوەییی کورد بووە لە ئێراندا.

حیزبی دێموکرات، لە هەر دوو سەردەمی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامیدا، بە حیزبێکی نایاسایی ناسێندراوە و بەردەوام لە ئێران و دەرەوەی سنوورەکان کراوەتە ئامانجی پیلان و هەڕەشەی بەربڵاو و هەمەلایەنە.

هەر لە سەرەتای شۆڕشی نەتەوەکانی ئێران لە ساڵی ١٩٧٩، ئەم حیزبە هەوڵی دا لە ڕێگای وتووێژەوە، چارەسەرێکی ئاشتییانە و دێموکڕاتیک بۆ پرسی نەتەوەیی کورد ببینێتەوە. بەڵام لەگەڵ دەنگی "نا"ی دەسەڵاتی ناوەندی بەرەوڕوو بۆوە. تەنانەت وتووێژەکانی هەیئەتی نوێنەرایەتیی خەڵکی کورد لەگەڵ نوێنەرانی تاران ئەنجامێکی نەبوو کە حیزبی دێموکراتیش تیایدا ئەندام بوو. دەنگی "نا"ی ڕێژیم، سیاسەتی" شەڕ لە کوردستان"ی بەدواودا هات. ئایەتوڵڵا خومەینی، ڕێبەر و دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی "فەرمانی جیهاد"ی لە دژی نەتەوەی کورد و بزووتنەوەکەی ڕاگەیاند.

لە ئەنجامی سیاسەتی دژەمرۆیی و پاوانخوازانەی کۆماری ئیسلامیدا، جوغرافیای هەرێمە نەتەوەییە بندەستەکان، بەتایبەتی کوردستان، دەقاودەق جوغرافیای سەرکوت و داگیرکاری بووە. هۆکارەکانی ئەم دژایەتییەی کورد و نەتەوەکانی دیکە و ئیرادەی خۆڕاگری و بەرەنگاربوونەوەیان لەگەڵ ناوەند دەبێ لە دووتوێی خەبات و تێکۆشانی بەردەوامی ئەوان لە قۆناغە هەستیارەکانی تەمەنی کۆماری ئیسلامیدا، هەڵسەنگێندرێت و لێک بدرێتەوە. لە ماوەی ٤٥ ساڵ دەسەڵاتداریی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران، سیاسەتی سەرکوت لە ئاست داواکاریی مافی مرۆڤدا پەیڕەو کراوە. لە هەرێمی نەتەوە غەیرەفارسەکان، بەتایبەت لە کوردستان، لە هەموو شێوەکانی ئەمنییەتیکردنی ژیان و سیاسەتەکانی مەرگ کەڵک وەرگیراوە تاکوو دانیشتووانی لە مافەکانی خۆیان بێبەش بن. سیستەمی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران لەسەر بنەمای دژایەتیکردنی مافی نەتەوەیی، ئازادیی ڕادەربڕین، ئازادیی ئایینی و هەر جۆرە بیرۆکەیەکی سیاسیی جیاواز ساز بووە. بەتایبەت لەم ماوەیەدا، نەتەوەی کورد و جوغرافیای کوردستان زیاترین پشکیان لە ڕووی کۆمەڵکوژی، بەتاڵانبردنی سامان و سەرچاوەکان، کۆچی زۆرەملێی دانیشتووان و هەوڵ بۆ گۆڕینی دێموگرافیای کوردستان، سڕینەوەی زمانی کوردی لە سیستەمی پەروەردە، نکۆڵی لە ئایینی یارسان و گوشار خستنە سەر باوەڕدارانی سوننە مەزهەب و، بەئەنقەست دواخستنی ئابووریی کوردستان بەرکەوتوە. ئاماری ناوەندەکانی مافی مرۆڤ لە ٤٥ ساڵی ڕابردوودا بەڕوونی نیشانی دەدەن کە بەنیسبەت ژمارەی دانیشتووانی، نەتەوەی کورد زۆرترین ڕێژەی ئێعدام، زیندانیکردن، تەبعید، ئەشکەنجە و هەڕەشە بۆ سەر ژیانی چالاکانی مافی مرۆڤ و ژینگەپارێزانی لە ئێراندا هەبووە، بۆ نموونە تەنیا لە ساڵی ٢٠٢٣دا ٨٣٩ کەس لە سێدارە دراون، کە ١٩٩ کەسیان کورد بوون.

کوردستان خاوەنی کولتوورێکی فرەچەشنە و هەر ئەمە بووەتە هۆی ئەوەی کە مرۆڤەکان بە هەر جۆرە بیر و باوەڕ و ئایینێکەوە پێکەوە هەڵ بکەن. بەڵام سیاسەتە نادێموکراتیکەکانی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران دژ بە کۆمەڵگەی فرەچەشنی کوردستانن. کوردستان هەمیشە نیشانی داوە کە بە نیسبەت ژنانەوە کۆمەڵگەیەکی کراوەتر بووە و هەربۆیەش مەکۆی سەرهەڵدانی بزووتنەوەی ژینا ئەمینی لە ساڵی ٢٠٢٣ دا بووە. بزووتنەوەی ژینا کە بە درووشمی" ژن، ژیان، ئازادی" مەشرووعییەتی لە ڕێژیم وەرگرتەوە، هەوڵێک بوو بۆ لابردنی ڕێژیمێک کە بەدرێژایی تەمەنی خۆی مافی ژنانی سەرکوت کردوە. ئەم سەرهەڵدانە هەر بەخێرایی و بە پێشەنگایەتیی ژنان و لاوان، هەموو ناڕەزایەتییەکانی لە کوردستان و ئێران یەکدەنگ و هاوڕا کرد کە تا ئەم ڕێژیمە مابێ، هیچ مرۆڤێک ناتوانێ خاوەنی ژیانێکی ئازاد و بەکەرامەت بێ. ئەگەرچی لە ماوەی زیاتر لە یەک ساڵ بزووتنەوەی ژیناشدا بینیمان زیاترین کوشتن، سەرکوت و زیندانی هەر لە کوردستانن. لە کوردستان، تاکوو ئێستاش چالاکانی مافی مرۆڤ و مافی زمانی و ژینگەپارێزان بە تاوانی داکۆکی لە ئازادی و مافی ژیان، لەسێدارە دەدرێن یا زیندانیی درێژخایەنیان بۆ دەبڕدرێتەوە و سزا دەدرێن.

ئەم ستەمە نەتەوەییە، لە بنەڕەتدا بە ڕێگەی دانانی سنوورەکانی نابەرابەری لەنێوان ناوەند و پەراوێز پێک هاتوە کە ڕەهەندی جوغرافیایی، ئابووری، سیاسی، دامەزراوەیی، فەرهەنگی، زمانی، ژینگەیی و ئایینیی هەیە. پێناسەیەک کە لە ئێران سەبارەت بە نەتەوەکان دەکرێ لەگەڵ واقعی مێژوویی، جوغرافیایی و سیاسیی ئەم وڵاتە نامۆیە. ئێمە پێمان وایە سڕینەوەی سیستەماتیکی نەتەوەی کورد، درێژەدان بە سیاسەتی داگیرکاری، میلیتاریزەکردنی ژیان، و بێدەنگکردنی بیری جیاواز و پێشێلکردنی مافی مرۆڤ لە کوردستان هیچ ڕێگایەکی نەهێشتووەتەوە کە ئێمە وەک کورد بتوانین بیر لە سیستەمێکی سیاسی بۆ ئێرانی دوارۆژ بکەینەوە کە لەسەر بنەمای یەک نەتەوە، یەک زمان و یەک ئایین ساز بووبێ. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران و هەر جۆرە ئایدیۆلۆژییەک کە لەسەر بنەمای ناسیۆنالیزمێکی بەرچاوتەنگ ساز بووبێ، ناتوانێ چارەسەری کێشەکانی ئێران و بەتایبەت پرسی کورد بکا. ئێمە وەک کورد پێمان وایە لە جوغرافیای فرەنەتەوەی ئێراندا، بێ پێناسەکردنەوەی پرسی سەروەری لە ئێران چی تر ناکرێ بیر لە پێکەوەژیانێکی ئارەزوومەندانە بکەینەوە. ئەگەر بڕیار بێ سیستەمی سیاسیی داهاتووی ئێران لەسەر بنەمای سەروەریی نەتەوەی فارس بەسەر نەتەوەکانی دیکەدا بێ، دیسان بازنەی بێئەنجامی سەرکوت و سڕینەوە دووپات دەبێتەوە کە تیایدا نەتەوە غەیرەفارسەکان بێبەش دەبن و بنەماکانی دێموکراسیش بوونی نابێت. دەبێ نیشانەکان و بنەماکانی ئێرانی داهاتوو سەرلەنوێ پێناسە بکرێنەوە. ئەمەش بێگومان لە هەڵوەشاندنەوەی سەروەریی ناوەندەوە بەرەو بنیاتنانی سەروەریی هاوبەش و مافی یەکسانی هەموو نەتەوەکان تێپەڕ دەبێت.

شۆڕشی ژینا وەک ڕووداوێکی مێژوویی فرەڕەهەند لە زۆر ڕووەوە کاریگەری داناوە. دابڕانی ڕادیکاڵی بزووتنەوەی ژینا لە نەریتە دواکەوتووەکانی دەسەڵاتی سەرەڕۆ، گۆڕانکارییەکی قووڵی بەدوادا هاتوە کە بەستەر و ژێرخانی گۆڕانکاریی گەورەترە. سەرکوت ڕەنگە بتوانێ ئاراستەی گۆڕانکارییەکان بەرەو توندوتیژی ببات، بەڵام ناتوانێ بەربەستی بۆ دروست بکات. ئەم گۆڕانکارییە فکری و ڕیشەییە لەسەر بنەمای ئەزموونێکی پڕتێچوو لە ستەم و بێمافی و هەست بە نەبوونی کەرامەت پێکهاتووە. بۆ ئێمەی کورد، بەو ڕادەیە کە وەلانانی کۆماری ئیسلامی ئامانجمانە، بەو ڕادەیەش پرسی نەتەوەیی و دێموکراسی دوو هێڵی سەرەکی و پرنسیپی نەگۆڕن. گرینگتر لەمانە، تێپەڕین لە هەر جۆرە عەقڵییەتێکی پاوانخوازە کە بیهەوێ ئەزموونی ڕێژیمەکانی پاشایەتی و ئیسلامی دووبارە بکاتەوە.

ئێمە داوا لە وڵاتانی ئازاد و دێموکڕاتیک دەکەین کە بۆ سەقامگیرکردنی سیستەمێکی دێموکڕاتیک، لەسەر بنەمای مافەکانی مرۆڤ و بەهاکانی ئازادی و دادپەروەری، یارمەتی بە بزووتنەوەی ئازادیخوازیی نەتەوەکانی ئێران بدەن. سیستەمێک کە بە تێپەڕین لە نەریتی دواکەتووانە، کەرامەت بۆ ژیانی تاک و کۆی ئەم نەتەوانە مسۆگەر بکات.

سپاس کە گوێتان گرت و کاتتان دانا.

***

کوردستان
• ژمارە ٨٦٦
١٥ ی ڕەشەمەی ١٤٠٢ _ ٥ی مارسی ٢٠٢٤

مستەفا هیجری:

دووره دیمەنی سەرکەوتنی خەڵک بە سەر ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا لە هەموو کاتێک نیزیکتر و بەرچاوتره

کاک مستەفای بەڕێز خوێندنەوەی حیزبی دێموکرات بۆ دۆخی ئێستای ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، بەتایبەت لە دوای ڕووداوەکەی ٧ی ئۆکتۆبەرەوە چییە؟ ئێران لەکوێی ئەو هاوکێشانەدایە و کارتێکەریی ئەو دۆخە لەسەر پرسی کورد بەتایبەت ڕۆژهەڵاتی کوردستان چۆنە و چ دەبێت؟

ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لەمێژ ساڵە پڕاوپڕە لە کێشە و ناتەبایی، کێشەی تایفی، ئایینی، گەندەڵی، سەرەڕۆیی سیاسی و هەموو ئەو دیاردانەی لەدژی قازانج و بەرژەوەندیی دانیشتووانەکانی ئەو ناوچەیە بەردەوامە. لە دوای ٧ی ئۆکتۆبرەوە کە بە هێرشی حەماس بۆ سەر ئیسرائیل و تۆڵەکردنەوەی ئیسرائیل دەستی پێکرد و دەبینین ئێستا گەیشتۆتە کارەساتێکی مرۆڤی؛ وڵاتانی ناوچە زۆر نیگەرانن لەو وەزعەی هاتووەتە پێشێ. لە ڕاستیدا کۆمەڵگەی جیهانی دەیەوێ شەڕەکە کۆتایی پێ بێ و ئیسرائیل لە تەنیشت وڵاتێکی فەلەستینی بەڕەسمی بناسرێ و دوولایەن بتوانن بەئارامی و بەئاشتی لە دراوسێیەتیی یەکتریدا بژی، بەڵام هۆکار زۆرن بۆ ئەوەی ئەو ڕێگاچارەیە سەر نەگرێ کە لەپێش هەموواندا کۆماری ئیسلامیی ئێرانە. چونکە کۆماری ئیسلامی بەئاشکرا دەڵێ ئیسرائیل وڵاتێکی جەعلییە و دەبێ تێکەوەپێچرێ. بێجگە لەوە حەماس کە یەکێک لە دەستپەروەردەکانی ڕێژیمی ئێرانە و چەک و پارە و ئیمکاناتی لەلایەن ئەو ڕێژیمەوە بۆ دابین دەکرێ، ئەوانیش لەو باوەڕەدان کە دەبێ ئیسرائیل لەبەین بچێت. بۆیە لە واقعدا زەمینەی ئەوەیکە وڵاتێکی سەربەخۆی فەلەستینی لە تەنیشتی ئیسرائیل پێک بێت بۆ ئەوەیکە ئەو کێشانە بۆ هەمیشە کۆتاییان پێ بێت دوورەدیمەنێکی زۆر نزیک نییە، بەتایبەت ئەگەر دیقەتمان کردبێ ئێستا لە ئیسرائیلیش بۆ خۆی حکوومەتێکی ئێستا دەستی ڕاستی لەسەر کارە و ئەوانیش بەهیچ جۆر هەتا ئێستا ئامادە نەبوون خۆیان لەو ڕێگەچارەیە بدەن. کەوابوو هۆکار بۆ ئەوەیکە ئەو شەڕە درێژتر بکێشێت و لە شکڵی جۆراوجۆردا بەردەوم بێت زۆرن. ئەوەش کە ئێران لەکۆیی ئەو هاوکێشەیەدایە دەتوانم بڵێم ئێران چەقی کێشەکانە. چونکە مەسەلەی ئیسرائیل و لەبەینبردنی دەوڵەتی ئیسرائیل یەکێک لە ئیدئۆلۆژییەکانی ڕێژیمە و ئەو گرووپە نیابەتییانەش کە پێکیان هێناوە و ساڵانێکی زۆرە تەیاریان دەکات، وەک حیزبوڵڵای لوبنان، حەماس، حوسییەکانی یەمەن، ئەوانیش ئێستا بە شێوەیەک لە شەڕەکەدا لە دژی ئیسرائیل بەشدارن. دوای چەندین مانگ لەو شەڕە دەبینین هەتا ئێستا هێزەکانی ئیسرائیل ژمارەیەکی بەرچاویان کوژراون، بە دەیان هەزار کەس لە خەڵکی غەزە تێداچوون و یەکجار زۆر برینداری شەڕ هەیە و وڵاتێک کە وێران بووە؛ بەڵام کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ڕاستیدا بێجگە لە چەند کەسێک لە فەرماندەکانی کە بەهۆی هێرشەکانی ئیسرائیلەوە کوژراون زەرەرێکی دیکەی ئەوتۆی نەکردوە؛ بۆیە کۆماری ئیسلامی هەتا بەرژەوەندییەکانی بخوازێت ئەوە شەڕە درێژ دەکاتەوە.

کەم نین ئەو ستراتیژیست و چاودێرە سیاسییانەی پێیان وایە لە دوای ٧ی ئۆکتۆبەرەوە نەزمی جیهانی و نەخشەی سیاسیی وڵاتان و ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست وەک چەقی ئەو ڕووداوانە لە بەردەم ئاڵوگۆڕی بنەڕەتیدایە. بەڕێزتان ئەمە بە دەرفەت بۆ پرسی کورد، بەتایبەت کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانی دەبینن یان هەڕەشە؟

لە سەرەتادا کە شەڕەکە دەستی پێکرد ئەو گومانە بەهێز بوو کە گۆڕانکارییەکی قووڵ بەڕێوەیە، بەڵام ئێستا کە ماوەیەکی نزیک بە پێنج مانگ لەو شەڕە تێدەپەڕێ ئەوەیکە هەم بە قسە و هەم بە کرداری کۆماری ئیسلامی و لە خودی ئیسرائیل و لە ئەمریکا کە پشتیوانی یەکەمە بۆ ئیسرائیل لە هەمووی ئەوانە بیستوومانە و دیتومانە

ئاماژە: کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ٢٢ی ڕێبەندانی ئەمساڵدا چلوپێنجەمین ساڵی دەسەڵاتدارەتیی خۆی بەڕێوە برد و دەیهەوێ لە ١١ی ڕەشەمەدا بە بەڕێوەبردنی هەڵبژاردنەکانی مەجلیسی شوڕای ئیسلامی و مەجلیسی خیبرەگانی ڕێبەری هەم ڕەواییەتی درۆیین بۆ خۆی وەرگرێتەوە، هەم بە ئەندازیاریی ئەم دوو ناوەندە حکوومەتییە بناغەی دەسەڵاتەکەی قایم بکات. لەگەڵ قەیرانە نێوخۆییە کەڵەکەبووەکان کۆماری ئیسلامی لە ناسەقامگیرییەکانی ناوچەدا بە سەری مارەکە دادەنرێ و پتر لە هەر کاتێک قەیرانخوڵقێنییەکانی ئەم ڕێژیمە ناوچەی بەرەوڕووی بشێوی و شەڕ کردوەتەوە. هەڵسەنگاندنی ئەو دۆخە لە ڕوانگەی حیزبی دێموکرات، ڕۆژەڤی سیاسیی ئێران و کوردستان و دوورەدیمەنی خەبات و بەربەرەکانیی خەڵکی ئێران دژی کۆماری ئیسلامی چەند تەوەری وتوویژی "کوردکاناڵ" لەگەڵ کاک مستەفا هیجری، بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بوون.

هەموو هەوڵی خۆیان دەدەن بۆ ئەوەی شەڕەکە بەربڵاوتر نەبێتەوە و وڵاتانی دیکەی تێوە نەگلێن. ئەوەش کە لە حەماس، حوسییەکان، یا هێندێک لە هێزەکانی نیابەتی کۆماری ئیسلامی لە عێراق بەشدارییەکی کەمیان بە هاویشتنی درۆن و مووشەک کردوە، بەڵام ئەوانە هیچکام هۆکار نین بۆ ئەوەی شەڕەکە بەربەرینتر بێتەوە؛ چونکە کۆماری ئیسلامی ترسی لەوە هەیە ئەگەر لەوە بەرینتر بێتەوە زەبری قورس بخوا و لە ئێستادا بە هیچ جۆر ئامادەیی ئەو شەڕەی نییە و توانای نییە بیباتە پێشێ. هەڵبەت بۆ ئیسرائیلیش کارێکی بەزەحمەتە کە لەوە زیاتر ئەو شەڕە درێژ بێتەوە، هێزەکانی زۆر ماندوون و حەولەکە ئەوەیە هەر بەو شکڵە بمێنێتەوە. تەنانەت دەگوترێ کە لەوانەیە لە مانگی ڕەمەزاندا شەڕەکە کۆتایی پێ بێ، بەڵام دەبێ چاوەڕوان بین بزانین ئایا ئیسرائیل لەو شەڕەدا چەندە بەو مەرجانەی دایناوە پێی دەگات. بەڵام بەگشتی لام وایە مەترسیی بڵاوبوونەوەی ئەو شەڕە بە شێوەیەک کە وڵاتی ئێرانی بەتەواوی تێوەگلێ و ئیسرائیل بەرەیەکی فراوانتر لەو شەڕەدا بکاتەوە بەزەحمەتی دەبینم.

کاک مستەفا چەند ڕۆژ لەوەپێش کۆماری ئیسلامیی ئێران ٤٥ ساڵەی دەسەڵاتدارەتیی خۆی تێپەڕ کرد. لەو پێوەندییەدا پرسیار دەکەم دەستکەوتەکان و خەسارەکانی شۆڕشی ٥٧ بۆ خەڵکی ئێران چی بوون؟

ئەمن پێم وابێ دەسکەوتێک نییە هەتا قسە لێ بکەین، بەڵام خەسارەکانی بێسنوورە. بەشێک لەو قەیران و خەسارانەش کە دەیبینین هێشتا ئەوە ترووپکی کێوە سەهۆڵەکەیە و ئەوەی دیکە دیار نییە و تەنانەت ڕەنگە هەتا ڕووخانی ڕێژیمیش نە بۆ خەڵکی ئێران و نە بۆ دنیا دەرنەکەوێ کە ڕەهەندەکانی ئەو خەسارەتە کە لە باری ژینگەیی و مرۆییەوە لە ئێران کەوتووە چەندە زۆر و گەورەیە. لە باری دەستکەوتیشەوە ئەو شۆڕشە نەک هەر دەستکەوتی نەبووە بەڵکوو ئەگەر پێشتر خەڵکی ئێران لە سەردەمی حەمەڕەزاشادا بە خەبات و تێکۆشانی خۆیان توانیبوویان هێندێک ماف و دەسکەوت بەدەست بێنن، ئەو دەسکەوت و مافانەشیان لە دەست چوو. بۆ نموونە لە بابەت مافەکانی ژنان، کەمایەتییە ئایینییەکان و لە زۆر بواری کۆمەڵایەتیدا کە کۆماری ئیسلامی هەموو ئەوانەشی لە چەنگی خەڵک دەرهێنایەوە.

ئەدی جەنابت قەبووڵتە کە بڵێین ڕەنگبێ تەنیا دەستکەوتی ئەم شۆڕشە ڕووخاندنی ڕێژیمی پاشایەتی بوو، بەڵام بە ئامانجەکانی شۆڕش کە دابینبوونی کۆمەڵێک ماف بوو نەگەیشت؟

ئەمن بەشبەحاڵی خۆم ناو و عینوانی حکوومەتەکانم زۆر بۆ مۆهیم نییە، گرینگ نێوەڕۆکەکەیەتی. حکوومەتی پاشایەتیی دەتوانێ دێموکراتیک یان دیکتاتۆری بێت، ئەمە هەر ئێستاش لە زۆر وڵاتی دنیادا دەیبینین. بۆیە جمهووریش هەر بەو شکڵەیە. کۆماری ئیسلامی خۆی بە حکوومەتێکی جمهووری دەزانێ بەڵام هیچ نیشانەیەک لە جمهوورییەت، لە ئیرادەی خەڵک و هاوبەشیی خەڵک لەو حکوومەتەدا نابینی. بۆیە تەنیا ئەوە کە حکوومەتی شا ڕووخا و حکوومەتێکی بەناو کۆماری جێی گرتەوە ئەوە بە دەستکەوت نازانم. ڕاستە ڕێژیمی پەهلەوی ئازادییەکانی بەرتەسک کردبۆوە و ئازادیخوازانی سەرکوت دەکرد و بەڕاستی خەڵکی ئێران هەڵەی نەکرد لەوەدا کە شۆڕشی کرد، بەڵام مەبەست لە ڕووخاندنی ڕێژیمی پەهلەوی ئەوە نەبوو حکوومەتێکی وەکوو ئەوەی ئێستا بێنێتە سەر کار. خۆ ئەگەر دوای سەرکەوتنی شۆڕش قەبووڵ کرا حکوومەتی کۆماری ئیسلامی ببێتە شێوەی حکوومەتداری، ڕاستییەکەی ئەوە بوو هیچ کەس تەجرووبەی لەوە نەبوو. ڕەنگبێ تەنیا دەسکەوتێک لەو شۆڕشەدا ئەوە بێت خەڵکی ئێران کە حکوومەتی پاشایەتییان دیتبوو، حکوومەتی ئیسلامییشیان تاقی کردوە و دەتوانم بڵێم لەوە بەدوا ئیدی حکوومەتی ئیدئۆلۆژیک لە ئێراندا نابینین.

پشکی کورد لە ئێران لە ٤٥ ساڵ دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامیدا چی بووە؟

لە ڕاستیدا بە هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامی هەموو خەڵکی ئێران زەرەری کردوە، بەڵام ئەو خەسارەی بەر کورد کەوتوە و قوربانیدانی خەڵکی کورد لە ڕەوتی خەبات دژی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی زۆر زیاترە لە بەشەکانی دیکەی ئێران. بۆ نموونە تەنیا لە یەکساڵەی بزووتنەوەی ژینادا لانیکەم ٤٩٧ کەس لە خۆپێشاندانەکاندا کوژران کە ١٤٨ کەسیان کورد بوون کە ئەو ژمارەیە لە کوژراوانی کورد بە لەبەرچاوگرتنی حەشیمەتی کورد لە ئێران ئامارێکی یەکجار زۆرە. لە گرتن و ئەشکەنجەدان و سەرکوتی خەڵک، بێبەشکردنیان لە بوودجەی گشتی، دواخستنی کوردستان لە ئاوەدانی و پەرەسەندنی ئابووری، لەو جیاوازیدانانەی زۆر بەئاشکرا نەک هەر ئەوانەی لە قانوونی ئەساسیدا بەڕەسمی کراون بەڵکوو لەوەش زیاتر کە بە نایاسابیش جیاوازی دادەنرێ لەنێوان کورد و نەتەوەکانی دیکە؛ بەپێی زۆر فاکتەر کورد لە زیان و خەسارەکانی هاتنەسەر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی زیاترین بەشی بەرکەوتوە و کورد گوتەنی پشکی شێری پێ بڕاوە. هەڵبەت هۆکارەکەش بۆ ئەوە دەگێڕمەوە کە لە سەرەتای هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامییەوە هەتا ئێستاشی لەگەڵ بێ کورد بەشێوەیەکی پەیگیر و بەبێ دوودڵی دژی ڕێژیم خەباتی کردوە و ئەو خەبات و تێکۆشانەی درێژە داوە. لەبیرمانە سەردەمانێک هێندێک لە خەڵکی ئێران وێنەی خۆمەینیان لە مانگدا دەدیت و تەقەددۆسێکی ئاسمانییان پێ دابوو و بەو جۆرەی ڕاگەیەندرا لە ڕێفڕاندۆمەکەدا سەتا ٩٨ی خەڵکی ئێران دەنگیان بە کۆماری ئیسلامیی ئێران دا. بەڵام کورد دەنگی بەو ڕێژیمە نەدا و سەنگەری خەباتی هەڵبژارد، چونکی دەیزانی ڕێژیمێکی بەو نێوەڕۆکە ناتوانێ ئازادیی گەلانی ئێران و مافە ئینسانییەکانیان دابین بکا. بۆیە لە خەباتی خۆی بەردەوام بووە و ڕۆژ بە ڕۆژیش ئەو خەباتە هەم ڕەهەندی ئاگایی و وشیاریی پتری وەرگرتوە و هەمیش ڕادیکاڵتر بووە کە ئەوەمان لە بزووتنەوەی ژینادا دیت.

لە چەند ڕۆژی داهاتوودا کۆماری ئیسلامیی ئێران هەڵبژاردنەکانی مەجلیسی شوڕا و مەجلیسی خوبرەگانی ڕێبەری بەڕێوە دەبات. گرینگیی ئەم هەڵبژاردنانە بۆ کۆماری ئیسلامی لە چیدایە؟ ئایا ئەوەندەی ئەو هەڵبژاردنانە بۆ ڕێژیم گرینگە بۆ خەڵک مەوزووعییەتی هەیە؟

نەخێر ئەو هەڵبژاردانانە بۆ خەڵک گرینگ نییە، چونکە ئێستا ئیدی کەلێنی نێوان ڕێژیم و خەڵک زۆر گەورە بووەتەوە حاڵەتێکی وا هاتۆتە پێشێ هەرچی لە قازانج و بەرژەوەندیی ڕێژیم بێت ئەوە لەدژی بەرژەوەندییەکانی خەڵکی ئێرانە و پێچەوانەکەشی هەر وایە. ئەوەیکە کۆماری ئیسلامی هەوڵ دەدا شانۆیەکی هەڵبژاردن بەڕێوە ببات لە واقعدا تەنها بۆ پاراستنی شکڵی ئەوەی کە ناوی ناوە جمهووری بۆ ئەوەیەتی و دەیهەوێ بەتایبەت بە کۆمەڵگەی جیهانی بڵێ لە ئێران هەڵبژاردن دەکرێ و خەڵک نوێنەرانی خۆیان هەڵدەبژێردرێن و ڕێژیمەکە پشتیوانیی خەڵکی لەپشتە. دەیهەوێ کۆمەڵێک خەڵک لەسەر سەندووقەکانی دەنگدان کۆ ببنەوە تەنیا بۆ ئەوەی لە چاوی کامێراکانەوە پێشانی بدا خەڵک ڕەوایی بەو حکوومەتە دەدەن و تێیدا بەشدارن. دەنا بەپێی ئایدۆلۆژیی دینیی خۆیان ئەمە حکوومەتێکی ئاسمانییە لەسەر کارە و خەڵک تەنیا وەزیفەیانە ئیتاعەت بکەن. ئەو دامودەزگایانەش دایانمەزراندونە کە یەک لەوان مەجلیسە، لە واقعدا فەقەت بۆ ئەوەیە ڕەسمییەت بدا بەو بڕیارانەی لە سەرەوەی مەجلیسی شوڕای ئیسلامی دەدرێن، بەتایبەتی لەلایەن شەخسی وەلیی فەقیهەوە. تەنیا بۆ ئەوەی بڕیارەکانی ئەوان لایەنی قانوونی پێ بدرێت و بەسەر خەڵکیدا بسەپێندرێ. کەوابوو ئەو هەڵبژاردنانە بەناو هەڵبژاردنە و هەڵبژاردنی خەڵک نییە، هەڵبژاردنی حکوومەتە. حکوومەت نوێنەری خۆی هەڵدەبژێرێ و نوێنەرەکانی خۆیشی لەپێشدا لە ناوەندێکی دیکە بەناوی شوڕای نیگابان هەڵبژاردون و لە بەردەم خەڵکی دایناون هەتا خەڵک لەنێو ئەوانەدا هەڵبژێرن و هەموو ئەوانەی هەڵدەبژێردرێن نەک هەڵبژاردەی خەڵک، بەڵکوو هەڵبژاردەکانی نیزامی سیاسیین. لەلایەکی دیکەشەوە بەرپرسانی سەرەوەی کۆماری ئیسلامی قەتیان نەشاردۆتەوە بۆ ئەوان دەنگی خەڵک ئەهەمییەتێکی نییە. لەبیرمانە ماوەیەک لەوە پێش کە باسی ڕێفراندۆم هاتبووە گۆڕێ، خامنەیی بەئاشکرا لە دانیشتنێکدا ڕایگەیاند بۆ مەگەر خەڵکی ئێران ئەوەندەیان تێگەیشتن و لێکدانەوە هەیە بێن لە ڕێفراندۆمدا بەشدار بن؟ پێشتریش بۆ نموونە کاتێک ئەحمەدی‌نژاد بۆ دەورەی دووهەم بە ساختەچێتی لە پۆستەکەی داندرایەوە و خەڵک هاتنەسەر شەقام، بە خەڵکەکە گوترا "خەس و خاشاک"!

بەکورتی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی هیچ ئیحتیاجێکی بە دەنگی خەڵک نییە، چونکە باوەڕیان وایە هەڵبژاردەی ئاسمانن و خەڵک فەقەت دەبێ ئیتاعەت بکەن، بۆیە خەڵک نابێ لەو هەڵبژاردنانەدا بەشدار بن، چونکە ئەگەر بەشدار بن خزمەتیان بە بەرەوپێشچوونی ئەو ئیدئۆلۆژییە کردوە و تەمەنی ئەو کارەساتانەیان درێژ کردووە کە تاکوو ئێستا هەر لەژێر چاوەدێری ئەو جۆرە مەجلیس و ئەو شوڕای نیگابان و باقی دامودەزگاکاندا ڕوویان داوە. دیارە ئەوەش هەیە کە ئەم هەڵبژاردنانە بۆ ڕێژیم لە باری ئەوەی خەڵک زۆرتر بتوانن بەشدار بن لە هەڵبژاردنەکانی پێشووش گرینگترە. چونکە لەلایەکەوە لە بزووتنەوەی ژیناوە خەڵک بەتەواوی ڕووی قسەیان خستە سەر ناوەندیی بڕیار لە ئێران کە خامنەییان مەبەست بوو و دروشمی ڕووخانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییان دا. بۆیە بۆ کۆماری ئیسلامی گرینگە ئێستا بە شێوەیەک بیسەلمێنێ مەشڕوعییەت و ڕەوایی دەسەڵاتەکەی هەر لەجێی خۆیەتی و لەوەش بەتەواوی دەترسن و دەزانن کە بەشداریی خەڵک یەکجار لانیکەمی دەبێت.

حیزبی دێموکراتی کوردستان هەڵبژاردنەکانی بایکۆت کردوە؟ بۆچی پێتان وایە بەتایبەت خەڵکی کوردستان نابێ بەشداری لە هەڵبژاردنەکاندا بکەن؟

هەر وەک باسم کرد ئەم هەڵبژاردنانە هەڵبژاردنی نوێنەرانی خەڵک نین، بەڵکوو هەڵبژاردنی کەسانێکن کە لە مەجلیسدا بڕیارەکانی ڕێژیم بەسەر خەڵکدا بسەپێنن. بۆیە وەختێک هەڵبژاردنی نوێنەری خەڵک نییە خەڵکیش نابێ بەشداری بکەن. بێجگە لەوە لە بنەڕەتدا دەنگی خەڵک لەو سیستمەدا هیچ کاریگەری و شوێندانەرییەکی نییە و خەڵکیش ئەوەیان بۆ دەرکەوتوە و لەسەر ئەوە باوەڕەن کە نابێ بەشدار بن. بۆیە خەڵک نابێ بەشداری ئەو دەنگدانە بن، تەنانەت ئەگەر قەرار بێت دەنگی سپیش بدەن هەر نابێ بچنە سەر سەندووقەکانی دەنگدان بۆ ئەوەی نەبنە ئامرازی تەبلیغات بۆ ڕێژیم.....

درێژە بۆ لاپەڕەی ٦

کوردستان
ژمارە: ٨٦٦
١٥ی ڕەشەمەی ١٤٠٢ _ ٥ی مارسی ٢٠٢٤

خالید عەزیزی:

ئێران لە بەرەی وڵاتانی دژی دێموکراسی، مافی مرۆڤ و بەها و بایەخە دێموکراتیکە جیهانداگرەکان‌دایە

دەقی وتاری وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە کۆبوونەوەی ڕێکخراوی ئێنترناسۆنال سۆسیالیست کە ڕۆژانی ٥ و ٦ی ڕەشەمە لە مادریدی پێتەختی ئیسپانیا بەڕێوە چوو.

بەڕێز جەنابی سەرۆک!
بەڕێز جەنابی سکرتێر!
ئەندامانی بەڕێزی دەستەی سەرۆکایەتی!
بەشدارانی هێژای کۆبوونەوەی ئینترناسیۆنال– سوسیالیست!

زۆر خۆشحاڵم کە لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە لەو کۆبوونەوە پڕبایەخەدا بەشدارم. هاوکات لەو دەرفەتەش کەلک وەردەگرم بۆوەی بەکورتییش بووبێت سەرنجی ئێوە بۆ گۆڕانکارییەکانی ئێستای ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەگشتی و بەتایبەتیتر بارودۆخی ئێران و پرسی کورد و هەروەها ڕەوتی ئازادی و دێموکراسیخوازی لەم وڵاتە ڕابکێشم.

شەڕی ئیسڕائیل و حەماس لە چەند مانگی ڕابردوودا و تەشەنەسەندنی پڕیشکەکانی ئەو شەڕە بۆ چەند وڵاتێکی ناوچە بۆ جارێکی دیکەش سەرنجی کۆمەڵگەی جیهانیی لەسەر ئاڵۆزی و ناسەقامگیرییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست کۆ کردووەتەوە. کۆماری ئیسلامیی ئێران هەم لەڕووی ئیدئۆلۆژی و سیاسەتی دەرەکی و هەم لەسۆنگەی هاندان و بەکارهێنانی میلیشیا و هێزە نیابەتییەکانی لە چەند وڵاتێکی ناوچەدا یەک لە هۆکارە سەرەکییەکانی قووڵبوونەوەی ئەو ئاڵۆزی و ناسەقامگیرییانە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستە.

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ماوەی ٤٥ ساڵی ڕابردوودا بە بەردەوامی سامان و داهاتی سەرچاوە سروشتییەکانی ئەم وڵاتەی بۆ دەستێوەردانی سیاسی، قەیرانخوڵقینی و ناسەقامگیری لە وڵاتانی دراوسێیدا خەرج کردوە و هاوکات خەڵکی ئەو وڵاتە بەڵالێدراوەشی وەک قەڵغان بۆ مەرامە سیاسی و شەڕی ئایدۆلۆژی و مەزنیخوازییەکەی لە ناوچەدا بەکار هێناوە. بێگومان ئەگەر لە ئێران دێموکراسیی هەبا و حکوومەتێکی دێموکراتیک سەرچاوە مادی و مرۆییەکانی ئەم وڵاتەی لە خزمەتی گەشەی وڵاتدا بەکار بردبا، ئێستا نە ئەم وڵاتە لە نێوخۆ نوقمی قەیرانە سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکان دەبوو، نە لە ناوچە و جیهانیشدا دەبووە هۆکاری سەرەکیی شەڕ و بشێوی و نائارامییەکان.

بەڕێزان!

ئەگەرچی نارەزایەتییەکانی خەڵکی ئێران بەدژی دەسەڵاتی سیاسی لەم وڵاتە بە درێژایی تەمەنی ئەو ڕێژیمە درێژەی هەبووە، بەڵام ڕەوتی نارەزایەتییەکان لە یەک دەیەی ڕابردوو و بەتایبەت لە پاییزی ساڵی ڕابردوودا کە بە جووڵانەوەی ژینا (ژن، ژیان، ئازادی)ی سەرنجی کۆمەڵگەی جیهانییشی بۆ لای خۆی ڕاکێشا، شەرعییەتی سیاسی و حوکمڕانیی کۆماری ئیسلامیی بەتەواوی بردووەتە ژێر پرسیار. داخوازە سەرەکییەکانی ئەم جووڵانەوەیە بریتین لە دابینبوونی ئازادییە سیاسی و مەدەنییەکان، دانیان و دەستەبەری مافە نەتەوایەتییە پێشلێکراوەکانی هەتا ئێستای جۆراوجۆرییە نەتەوەییەکانی ئەم وڵاتە، تێپەڕین لە دەسەڵاتێکی دیکتاتۆری و سەرکوتگەر بۆ حوکمڕانییەکی سیاسیی دێموکراتیک و پلۆرال. بەڵام وەڵامی کۆماری ئیسلامی وەک هەمیشە سەرەتا بەئەمنیەتی‌کردنی پتری کوردستان وەک کانگای سەرەکیی وەڕێکەوتنی ئەو جووڵانەوەیە و پاشان سەرکوتی خوێناویی جووڵانەوەکە لە هەموو ئێران، بەتایبەت لە کوردستان و بەلووچستان بوو. هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامی خۆپێشاندانە ئارام و مەدەنییەکانی خەڵکیان لە خوێن وەردا و لە سەرکوتی ئەو نارەزایەتییانەدا چەکی نیوەقورسیان لەدژی خەڵکی مەدەنی بەکار هێنا. بە سەدان کەسیان لەسەر شەقام و لە زیندانەکاندا کوشت کە بەشێکی زۆر لەوان منداڵ بوون. بە دەیان هەزار کەسیان خستە زیندان و بە پەروەندەسازی لەدژیان حوکمی زیندانی درێژخانیان بەسەر بەشێکی هەرەزۆر لەواندا سەپاند، هەروەها بۆ چاوترسێنکردنی خەڵک و زاڵکردنی کەشی ترس و تۆقاندن تەنیا لە ماوەی یەک ساڵی ڕابردوودا نیزیک بە ٩٠٠ کەسیان ئێعدام کرد کە بەشێکیان دەسبەسەرکراوانی جووڵانەوەی ژن، ژیان، ئازادی بوون.

هاوڕێیانی هێژا!

بێگومان زۆربەی ئێوە لەگەڵ نێوەرۆکی بزووتنەوەی سیاسیی کورد لە ئێران ئاشنان و ڕێبەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەناسن، بەتایبەت دوو سکرتێری پێشووتری حیزب، د.عەبدولڕەحمان قاسملوو کە لەپێناو چارەسەری پرسی کورد لە ڕێگەی ئاشتی لەسەر مێزی دانوستان لەگەڵ شاندی ئێرانی کەوتە بەر دەستڕێژی ئەوان و تێرۆر کرا؛ هەروەها د. سادق شەرەفکەندی، سکرتێری دواتری حیزب کە لە کاتی گەڕانەوە لە کۆبوونەوەی ئینترناسیۆنال سۆسیالیست لە شاری بێرلینی ئاڵمان بەهۆی تیمێکی تێرۆریستیی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە لەگەڵ سێ هاوڕێی دیکەمان تێرۆر کران و گیانیان لێ ئەستێندرا. بەرنامەی حیزبی دێموکرات دابینبوونی ماف و ئازادییەکانی گەلی کورد لە ئێرانێکی دێموکراتیک و سەقامگیر بەبێ هیچ جیاوازی و پەراوێزخستنێک‌دایە. بەڵام لەبری بەدەنگەوەهاتن و بەدەرفەت‌بینینی ستراتیژیی سیاسیی حیزبی دێموکرات لە هەموو ماوەی تەمەنی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا بە شێوەی جۆراوجۆر سزا دراوین: بە هێرش بۆ سەرمان و میلیتاریزەکردنی کوردستان، بە گرتن و ئێعدامی چالاکانی سیاسی و مەدەنیی کورد، بە ڕاگرتنی کوردستان لە پەرەسەندنە مرۆیی و ئابوورییەکان، بە هەوڵدانی سیستماتیک بۆ سڕینەوەی شوناسی مێژوویی، کولتووری و زمانیی کورد، بە سەرکوتی خوێناویی نارەزایەتییە مەدنییەکانی خەڵکی کوردستان لەسەر شەقام، بە هێرشی درۆن و مووشەکی بۆ سەر بنکە مەدەنییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە بەناچار لە خاکی هەرێمی کوردستانی عێراقدا جێگیر بوون و هەروەک ئاگاداریشن لە هێرشی مووشەکیی سێپتامبری ٢٠٢٢ی سپای پاسدارانی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر ئێمەدا ژن و منداڵ کوژران و بوونە قوربانی.

نوێنەرانی حیزبە سیاسییەکانی ئەندام لە ئینترناسیۆنال سۆسیالیست!

بەشداری لەو کۆبوونەوەیە بە دەرفەت دەزانم داوا لە ئێوە حیزبەکانی ئەندام لە ڕێکخراوی ئینترناسیۆنال سۆسیالیست بکەم لەهەمبەر ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بێ‌تەفاوت نەبن و بەتایبەت لەپێوەندی لەگەڵ تێکۆشان و خەباتی ڕەوای نەتەوەی کورد و پێکهاتەکانی دیکەی ئەم وڵاتە بۆ بنیاتنانی ئێرانێکی دێموکراتیک و سەقامگیر ڕۆڵی کاریگەر و کاراترتان هەبێت. ئەو داوایەی ئێمە لە کاتێکدا بەرەوڕووی ئێوە بەڕێزان دەکرێ کە جیهان بەرەو دووجەمسەرییەکی نەخوازراو دەچێت و ئێران لەو بەرەیەدا جێی گرتووە کە دژی دێموکراسی، مافی مرۆڤ و بەها و بایەخە دێموکراتیکە جیهانداگرەکانە. بۆیە لەلایەن حیزبی دێموکراتەوە داوا لە هەموو حیزبەکانی هاومەرامامان لە ڕێکخراوی ئینترناسیۆناڵ سۆسیالیست بەتایبەت ئەو حیزبانەی لە وڵاتەکەیاندا دەسەڵاتی بڕیاردانیان بەدەستە دەکەم، گۆڕانکارییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستیان بۆ گرینگ بێت و یارمەتیدەری ڕەوتی مافویستی و دێموکراسیخوازی لەو ناوچەیە بەتایبەت لە ئێران بن. چارەسەری بنەڕەتی قەیرانەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستیش پێش هەموو شتێک بەوە بەستراوەتەوە کە ئاژاوەنانەوە، شەڕەنگێزی، دەستێوەردانەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران سنووریان بۆ دیاری بکرێت و ئەم ڕێژیمە یاغی و نادێموکراتیکە کە دژی ئارامی و سەقامگیری و بایەخە جیهانییەکانە بوەستێندرێت. بەتایبەت کە ستراتیژیی سەرەکیی ڕێژیم ئەوەیە بە نائەمنکردنی دۆخی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست هەم پەرە بە هەژمۆنیی سیاسیی خۆی بدات و هەم سەرنجی بیروڕای گشتیی نێوخۆی ئێران و دەرەوەی وڵاتیش لە قەیرانەکان و بزووتنەوەی مافخوازیی خەڵک دوور بخاتەوە و بەلاڕێیاندا ببات.

بەڕێزان!

حیزبی ئێمە لە هەوڵەکانی خۆی بۆ دروستکردنی کۆدەنگی، یەکیەتیی بەکردەوەی حیزبە سیاسییەکان و هاوپەیمانییەک بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی و بنیاتنانەوەی ئێرانێکی وەڵامدەری دێموکراتیک بەتایبەتمەندیی هاوبەشیی سیاسیی هەموو پێکهاتەکان لە بڕیاردان و ئیدارەدانی ئەم وڵاتەدا بەردەوامە. بێگومان پەیامی ڕوونی ئێوە و پشتیوانیتان لە بزووتنەوەی نارەزایەتیی خەڵکی ئێران بۆ ئەو ئامانجە یارمەتیدەر دەبێت.

بە هیوای سەرکەوتنی ئەم کۆبوونەوەیەی ئینترناسیۆنال سۆسیالیست.

بەشداریی شاندێکی یەکیەتیی ژنان لە کۆبوونەوەی وەرزانەی سۆسیالیست ئینتێرناسیۆناڵدا

هەیئەتێکی یەکیەتیی ژنانی دێموکراتی کوردستانی ئێران، پێکهاتوو لە بەڕێزان گوڵاڵە شەرەفکەندی جێگری سەرۆکی ڕێکخراوی سۆسیالیست ئینتێرناسیۆناڵ، مەحبوبە ڕەحیمی بەرپرسی یەکیەتیی ژنانی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە دەرەوەی وڵات و دوکتور سۆزان فەتحی، بەشدارییان لە کۆبوونەوەی وەرزانەی سۆسیالیست ئینتێرناسیۆناڵدا کرد. ئەو کۆبوونەوەی سۆسیالیست ئینتێرناسیۆناڵی ژنان لە ڕۆژانی چوارشەممە و پێنجشەممە، ٢-٣ی ڕەشەمە بە میوانداریی پارتی سۆسیالیستی ئیسپانیا لە مادرید بەڕێوە چوو.

کۆبوونەوەی ڕۆژی یەکەم بە وتەکانی ژانێت کامیلۆ سەرۆکی ڕێکخراوەکە دەستی پێ کرد. بابەتی کۆبونەوەکە، ئەمڕۆ و داهاتووی سۆسیالیزم و کارتێکەرییەکەی لەسەر خەباتی ژنان بۆ بەهێزکردنی ژنان بوو. ناوبراو باسی لەم ڕاستییە کرد کە ژنان لە دنیای سیاسەت و تەنانەت لەنێو حیزبەکانیشدا دەور و ڕۆڵی سەرەکییان نییە و دەنگیان نابیسرێ. لە قسەکانی ناوبراودا بردنەسەری ڕێژەی بەشداریی ژنانی بەورە لە بڕیاردانی سیاسی لە ئاستی سیاسی وڵاتاندا و لەنێو حیزبەکاندا و پێویستیی کەڵکوەرگرتن لە ستراتێژیی دەنگنەدان بەو کەسانەی نێو حیزبەکان کە چ بە مەبەست و چ نائاگاهانە لەمپەر دەخەنە سەر ڕێگای ئەم خەباتە، پێداگریی لەسەر کرا.

لە پانێلی یەکەمی ڕۆژی یەکەمدا باسەکان لەسەر ئەوڕۆی سۆسیالیزم و پاشەکشە لە بنەماکانی فکری سۆسیالیزم لە دنیای سیاسەتی ئەمڕۆدا بوو. خاتوو گوڵاڵە شەرەفکەندی لەو پانێلەدا لەمپەرەکانی سەر ڕێگای سیستەمی خۆشبژێویی وڵاتان، کارتێکەرییەکەی لەسەر ژیانی ژنان وەک قوربانییەکانی سەرەکیی ئەو سیاسەتە هەڵەیە و کارتێکەریی شەڕ، نەداری، بێدەرەتانی، بێکاری و دارمانی ژینگە، پۆپولیسم لە دونیای سیاسەتدا، نەبوونی ژنانی بەورە لە بڕیاردانی سیاسی و نەبوونی بنەمای یاسایی بۆ بەشدارکردنی ژنان و زۆر هۆکاری دیکەی خستە بەر باس.

لە بڕگەکانی دیکەی کاری ئەو کۆبوونەوەیەدا دوکتور سۆزان فەتحی باسی لە دۆخی ژنان لە ئێرانی بندەستی کۆماری ئیسلامی کرد و گوتی لەم دیکتاتۆرییەدا کە لەلایەن سەرکردە ئایینییە توندڕەوەکانەوە فەرمانڕەوایەتی دەکرێت، ژنان بەبێ هیچ جێگایەک لە سیاسەتدا سەرکوت دەکرێن. هەروەها ڕێگاپێنەدانی ژنان بۆ هاتنە نێو سیاسەت و بەڕێوەبردنی وڵات بۆتە هۆی سەرکوتکردنی سیستماتیکی مافەکانی مرۆڤ و مافی ژنان و پەرەسەندنی توندوتیژی بەرامبەریان. لە هەمان کاتدا ئێران هۆی سەرەکیی تێکچوونی ئارامی و ئاشتیە لە تەواوی دونیا بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست. بەڕێزیان لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا گوتی ئێمە پێویستمان بە پشتیوانی ئێوەیە بۆ هاندانی لایەنە سیاسییەکان و حکوومەتەکان لە سەرانسەری جیهاندا بۆ ڕاگرتنی هەر پەیوەندییەکی دیپلۆماسی یان ئابووری لەگەڵ ئێراندا هەتا ئەو کاتەی بەرەوپێشچوونێکی بەرچاو لە ڕێزگرتن لە مافەکانی مرۆڤ دەکرێت، هەروەها داواتان لێ دەکەم لەگەڵمان بوەستن و بێدەنگی بشکێنن و مەهێڵن ڕێژیمی ئێران خەڵکی ئەم وڵاتە بخنکێنێت و ژن و منداڵی بێتاوان بکوژێت.

خاتوو مەحبووبە ڕەحیمی، ئەندامێکی دیکەی شاندەکەی یەکیەتیی ژنان لە بڕگەیەکی دیکەی کاری کۆبوونەوەکەدا باسی لە پرسی یەکسانی لە ئێران کرد و گوتی دۆخی ژنان لە ئێران بەهۆی نەبوونی دێموکراسی و دەسەڵاتی ئایینی لەوپەڕی نالەباری‌دایە. ژنان هەم بە یاسا و هەم لە کردەوەدا لەو وڵاتە مافەکانیان لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە پێشێل دەکرێ و لەگەڵ هەر جموجوڵ و چالاکییەک دەستبەسەر و ڕەوانەی زیندان دەکرێن و لەوێش بە خراپترین شێوە هەڵسوکەوتیان لەگەڵ دەکرێ. تەنانەت بزوتنەوە کۆمەڵایەتیی و مەدەنییەکانیش ئیزنیان پێ نادرێ وبە توندترین شێوە سەرکوت دەکرێن. پێشیلکارییەکانی مافی مرۆڤ و بەرتەسککردنەوەی ئازادی لەو وڵاتە.

کۆمەڵێک بابەتی دیکە بەرۆکی ژنانی گرتوە و ئێستاش ژنان لە ئێران وەک هێزێکی نەبیندراو و دانپێدانەنراو لە زۆرینەی مافەکانیان بێبەشن.

بەڕێزیان لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا گوتی: ژنانی کورد کە مێژوویەکی دوورو درێژیان لە هەوڵدان بۆ یەکسانی و دادپەروەری هەیە لە نێو کۆمەڵگە، چەندجار لەلایەن یاساوە زیاتر دەچەوسێنەوە، سەرەتا کوردبوونیان دواتر لەبەر ژن بونیان وەک هاووڵاتیی پلە دوو و سێ بە ئەژمار دێن و هەموو چالاکیەکانیشیان بە سیاسی و ئەمنیەتیی دەکەن و ژنانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەژێر گوشارێکی زۆردان. بەڵام سەرەڕای هەموو ئەو گوشارانەش بەردەوامن لە خەباتی مەدەنیی و هەوڵدان بۆ دابینکردنی یەکسانی و هاوسەنگی لە نێوان ژن و پیاودا.

درێژەی لاپەڕەی ٤

وتوویژ لەگەڵ مستەفا هیجری، بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزب

.... کاک مستەفا ئەگەر بابەتی هەڵبژاردنەکان بەجێ بێڵین، شۆڕشی ژینا وەک خاڵگۆڕانێک لە مێژووی نارەزایەتییەکان لەدژی کۆماری ئیسلامی چ داهاتوویەکی خستووەتە بەردەم خەڵک و حیزبە سیاسییەکان؟ خوێندنەوەی ئێوە بۆ ڕەوشی ئێستای ئێران و کوردستان بەتایبەت دوای شۆڕشی ژن، ژیان، ئازادی چییە؟

دیارە هەر لە سەرەتای هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامییەوە هەتا ئێستاشی لەگەڵ بێ خەڵک هەنگاو بە هەنگاو لەو ڕێژیمە شارەزا بوون و بەرەبەرە لێی کشاونەتەوە و لێی دوور کەوتوونەوەتەوە. خۆ ئەگەر هەتا جووڵانەوەی ژیناش ژمارەی کەسانێک هەبوون کە باوەڕیان وابوو ئەو ڕێژیمە دەکرێ لە نێوخۆیدا ئیسلاح بکرێ، یان کاتێک ڕێژیم لەنێو قۆڵەکانی خۆیدا دوو جەمسەرییان ساز دەکرد بۆ ئەوەی خەڵک بکێشنە سەر سەندووقەکانی دەنگدان، یان لەو شوێنانەی پێکهاتەی حەشیمەتەکەیان لە نەتەوە جیاوازەکان بوون هیندێک بابەتی دیکەیان بۆ دنەدانی خەڵک بۆ بەشدارییان دەورووژاند، ئەمە کۆتایی هاتوە. لە ماوەی چەندین ساڵی ڕابردوودا دەتوانم بڵێم ڕۆژانە لە چەندین شاری ئێران خۆپێشاندان کراوە، خەڵک لە هەموو سینفی جۆراوجۆر ناڕازین. بەڵام یەک لە تایبەتمەندییەکانی شۆڕشی ژینا ئەوە بوو کە بزووتنەوە خەڵکی لەو تەوەهووماتی ئیسلاحتەڵەبی هێنایە دەر. خەڵکی یەکدەست و یەکپارچە کرد و ئەو پەیامەی دا کە هەموو ئەو قەیران و کارەساتەی بەسەر خەڵکی ئێران هاتوە، تەنیا بە نەمانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی کۆتاییان دێت. بۆیە خەڵک ڕەئسی هێرەمەکەی کردە ئامانج و بینیمان لە جووڵانەوەی ژینادا سیمبولەکانی ڕێژیمیان هێنایە خوارێ و شکاندیانیان و ئاوریان تێبەردان. مەسەلەکە ئەوەیە ئەگەر پێش بزووتنەوەی ژینا خەڵک لە دڵی خۆیدا دژی ڕێژیم بوو بەڵام بەو سەراحەت و ڕوونییە لەسەر ڕووخانی ڕێژیم و خامنەیی قسەیان نەدەکرد؛ بەڵام لە بزووتنەوەی ژینادا ئیدی ئەو پەردانە نەمان. بزووتنەوەی ژینا هەم بۆ خەڵکی ئێران و هەم بۆ خەڵکی دنیای سەلماند کە تەنیا بە نەمانی ڕێژیمی ئێران ئاڵوگۆڕێک بە قازانجی خەڵک وەدی دێت.

کاک مستەفا خوێندنەوەی ئێوە بۆ ئەو فۆڕمە لە خەباتی نێوخۆی کوردستان چییە؟ ئەوەی ئێمە لە ناشتنی سێ شاخەوانەکەی نەغەدە و وەرزشکارەکەی خەڵکی سەقز بینیمان، ئەوەی ڕۆژانە لە جموجۆڵی چالاکانی سیاسی، مەدەنی و کۆمەڵایەتی دەیانبینین؟

ئەمن پێم وابێ لەگەڵ ئەوەیکە ئەو شێوە خەباتە ڕیشەدارە و پێشتریش لە نێو کوردستاندا شکڵی گرتبوو، بەڵام بزووتنەوەی ژینا ئەوەی بەهێزتر کرد بەو مانایە کە بە خەڵکی نیشان دا خەڵک دەبێ یەکپارچە و یەکدەنگ بێ لە هەموو ڕووداوەکاندا. خەڵک بەو قەناعەتە گەیشت تەنیا خۆیەتی کە دەبێ فریای خۆی بکەوێ و پێش ئەوەی چاوی لە وڵاتانی دەرەوە بێ ڕزگاری بکەن یا هەر هێزێکی دیکە یارمەتیدەری بێت، بۆخۆی دەبێ یەکگرتوو بێت. ئێمە لەو ساڵ لە کوردستان ئەوەمان هەم لەو چەند ڕووداوەدا کە ئاماژەتان پێ کرد دیت کە پێشتریش نموونەی ئەوانەمان بۆ نموونە لە بوومەلەرزەکەی کرماشان یان ڕووداوەکانی ژینگەپارێزیدا دیتبوو. ئەمن پێم وابێ ئەوە بەنرخترین دەرس و ئەزموون بوو کە خەڵک فێری بوون ئەوە ڕێگایەکی تازەیە کە بە خەڵکی نیشان دا دەبێ لەوە بەدواش بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی خۆیان ئەو ڕێگایە بەر نەدەن و ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر پێوەندیی نێوخۆیان بەهێزتر و بەتواناتری بکەن.

وەک کۆبەندی باسەکەمان و دواپرسیار، کاک مستەفا بفەرموون لە دۆخی ئێستا و لە فازی نوێی خەبات و بەرەوڕووبوونەوە لەگەڵ کۆماری ئیسلامیدا ئەرکی خەڵک، ئەرکی ڕێکخراوەکان، ئەرکی حیزبە سیاسییەکان یان بەگشتی نەخشەڕێی خەباتی ئێستا و داهاتوومان چییە؟

هەروەک باسم کرد ئێستا دوای ٤٥ ساڵ خەبات دژی کۆماری ئیسلامی خەڵکی ئێران لەو تەوەهۆم و دوودڵی دەرهاتوە کە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی دەکرێ لە نێوخۆیدا ئیسلاح بکرێت یا بە قازانجی خەڵک ئاڵوگۆڕی بەسەردا بێت. ئێستا خەڵک یەکدەنگ دەڵێن ئەو ڕێژیمە دەبێ بڕوات و کۆماری ئیسلام بۆخۆیشی ئەو پەیامەی وەرگرتوە. بۆیە ئەوەندە ترسەی لە خەباتی خەڵک لە نێوخۆی وڵات ڕێنیشتوە کە بە هەموو شێوەیەک خەریکە سەرکوتی دەکات. ئێمە دەبینین لە گرتنەکان، لە ئەشکەنجەدانەکان و جۆرەها سەرکوت کە تەنیا بە عەقڵی ناقسی کۆماری ئیسلامی دەگات کە لەگەڵ خەڵک بیکات، وەکوو ئەوەیکە لە بزووتنەوەی ژینادا دیتمان منداڵانی قوتابخانەکانی ژارخوارد دەکرد و زۆر شتی دی کە ناچمەوە سەری. مەسەلەکە ئەوەیە خەڵک ئەو ڕێگایەی گرتۆتەبەر و ئەو ڕێگەیە دەبێ درێژە بدات و نابێ کۆڵ بدات.

ئەگەر ئێستا هەموو شانازییەکی ڕێژیم بەوەیە مووشەکی هەیە و بەوە دڕواسێیەکانی دەترسێنێ، دەمەوێ ئەو پەیامە بە خەڵکی ئێران بەتایبەت خەڵکی خۆشەویست و تێکۆشەری کوردستان بدەم ئەوانە هیچی نیشانەی بەهێزی و بەتوانایی ڕێژیم نییە، بەڵکوو هەمووی لە ترسانە و کۆماری ئیسلامی کەوتووەتە گیانەڵڵا و دوا پەلەقاژەکانی مانی خۆی دەکات. ڕێبەرانی کۆماری ئیسلامی بۆخۆیان زۆر باش دەزانن کە چەندە لاوازن و فەقەت لە هەمبەر خەڵکدا بە سەرکوت بەهێز دەنوێنن. چونکە ئێستا کۆماری ئیسلامی دەگەڵ هەموو ئەوەی ئیسرائیل لە غەزە لە دژی حەماس دەیکا و خەریکە یەکێک لە هێزە نیابەتییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران تەفروتوونا دەکات، کەچی کۆماری ئیسلامی بەو حاڵەشەوە ئەو جورئەتە بە خۆی نادا بەشێوەی ڕاستەخۆ بچێتە نێو ئەو شەڕەوە. چونکی دەزانێ بەرگە ناگرێ و پشتیوانیی خەڵکی وڵاتی بۆ نەماوەتەوە، بۆیە من دەگەڵ هەموو ئەو کارەساتەی بەسەر خەڵکی هاتووە و دەگەڵ ئەو هەموو ژیانە ناخۆشەی خەڵکی ئێران لە سۆنگەی کۆماری ئیسلامییەوە هەیانە؛ بەڵام من لە ئێستادا دووره دیمەنی سەرکەوتنی خەڵک بەسەر ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا لە هەموو کاتێک نزیکترە.

مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن‌زادە:

وتاری ١١ی ڕەشەممەی دوکتور قاسملوو مانیفێستێکی داوەتە دەست نەوەکانی ئێستا و داهاتوو

دیمانە: شەهرام سوبحانی

ئاماژە: ١١ی ڕەشەممەی ساڵی ١٣٥٧ یەکێک لە گرینگترین ڕۆژە مێژووییەکانی خەباتی سیاسیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و حیزبی دێموکراتە. لەم ڕۆژەدا خەباتی ئاشکرای حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەلایەن شەهیدی نەمر دوکتور قاسملوو ڕاگەیاندرا و جارێکی دیکە خەڵکی ئازادیخوازی کوردستان بۆ گرتنەدەستی جڵەوی چارەنووسی خۆیان هاتنە مەیدان و دەنگی متمانەی خۆیان بە حیزبی دێموکرات دایەوە. بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتر لەسەر بایەخی ئەم ڕۆژە مێژووییە لە خەباتی سیاسی نەتەوەکەمان وتوویژێکمان لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵڵا حەسەن زادە، سیاسەتمەداری کورد و خەباتکاری لەمێژینەی کورد کردوە کە بۆخۆی یەکێک لە ڕێکخەران و وتاربێژانی ئەو ڕۆژە مێژووییە بووە.

مامۆستا بۆچی ١١ی ڕەشەممە لە مێژووی حیزبی دێموکرات و ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا وەک یەکێک لە گرنگترین و مەزنترین ڕووداوەکانی مێژوویی نەتەوەیی ناو دەبرێ؟

دوای تێپەڕینی پتر لە ٣٣ ساڵ لە دامەزرانی حیزبی دێموکڕات و زیاتر لە ٣٢ ساڵ لە پاشەکشەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کوردی خۆرهەڵاتی کوردستان و گرتنەبەری تێکۆشانی نهێنیی حیزب کە دەورانێکی سەخت و پڕکەندولەند و هەورازونشێو و قوربانیدان بوو، ئەمە یەکەم جار بوو کە حیزبی دێموکڕات، ئەویش لە زمانی ڕێبەرێکی لێوەشاوەی وەک دوکتۆر قاسملووەوە ڕاستەوخۆ و بەئاشکرا لەگەڵ کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دەدوا و ڕوانگەکانی خۆی بۆ باس دەکردن. بۆیە بەجێیە قبووڵ بکەین کە ئەم ڕووداوە پاش ٢ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ بۆ حیزب و هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵی کوردەواری خۆشترین و گەورەترین ڕووداوی مێژوویی تا ئەو وەختە بوو. هەقە ئەوەش بگوترێ کە میتینگی ١١ی ڕەشەمە نەکهەر بۆ کوردستانییان بە هەموو پێکهاتەکانیانەوە، بەڵکوو بۆ هەموو ئازادیخوازانی ئێرانیش هەڵکەوت و دەرفەتێکی مێژوویی بوو. هەربۆیە بێجگە لەوانەش کە لەلایەن حیزبی دێموکڕاتەوە بانگهێشتن کرابوون، بە هەزاران کەسی تینووی ئازادی لە زۆربەی ناوچەکانی ئێران بە تایبەتی لە تارانەوە بۆ بەشداری لەو میتینگەدا خۆیان گەیاندبووە مەهاباد.

گرنگترین دەسکەوتەکانی میتینگی ١١ی ڕەشەمەی ساڵی ٥٧ بۆ حیزبی دێموکرات و خەڵکی کوردستان چی بوون؟ پێتان وایە ئەو دەسکەوتانە چەندە کاریگەرییان لە سەر وشیاریی نەتەوەیی کورد لەو سەردەمە و ئێستاش داناوە؟

دەتوانم بڵێم گەورەترین دەسکەوتی ئەو ڕۆژە پێکهاتنی میتینگەکە خۆی بوو. گاڵتەی پێ ناکرێ پاش پتر لە ٣٠ ساڵ زەبروزەنگ کە کۆبوونەوەی زیاتر لە دە کەس و جاری وابوو کەمتریش دەخرایە ژێر چاوەدێریی پۆلیس و تێک دەدرا یان خەڵکی لەسەر دەگیرا، ئێستا پتر لە سەد هەزار کەس -و بە ڕیوایەتی ڕۆژنامەی «اطلاعات» دووسەد هەزار کەس- بە ئاشکرا لە دەوری یەکتر کۆ دەبوونەوە و گرنگترین مەسەلە چارەنووسییەکانیان باس دەکرد. بەڕاستی ١١ی ڕەشەمەی ١٣٥٧ دیمانەی قۆناغێکی هیوابەخش لە مێژووی خەباتی هەقخوازانەی گەلانی ئێران بوو.

دەسکەوتی گرنگی دیکە بە تایبەتی بۆ خەڵکی کوردستان بەرچاوڕوونیی سیاسی بوو. لە ڕۆژانی ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران بەدژی ڕێژیمی پاشایەتیدا ئەم قسەیە لەسەر زاروزمانان بوو کە «هەموو کەس دەزانێ چیی ناوێ. بەڵام کەس نازانێ چیی دەوێ». دیارە کەسانی ئاگا و وشیار زۆر بوون کە دەیانزانی چییان دەوێ، بەڵام نەک لە هەموو ئێران، لە کوردستانیش یەکدەنگییەک لەئارادا نەبوو. کەچی ئێستا حیزبێکی بە ئەزموون ئەویش لەسەر زمانی ڕێبەری لێوەشاوەی خۆی نەخشە ڕێگای خەباتی درێژخایەنی کورد و تەنانەت دوورەدیمەنی دوارۆژی هەموو ئێرانی دەخستە بەرچاوی ئەوانەی چاوی دیتنیان هەبوو.

ئەگەر بەوردی گوێ بۆ وتاری ١١ی ڕەشەمەی دوکتۆر قاسملوو بگرین بێ دەمارگرژی دەبینین کە ئەو مانیفێستێکی داوەتە دەست کە نەکهەر بۆ ئەوکات و بۆ ئێستا، بەڵکوو بۆ نەوەکانی دوارۆژیشمان لە هێڵە گشتییەکاندا ڕوونکەرەوەی بەرچاوی خەباتگێڕانی کورد لە خۆرهەڵاتی کوردستانە.

مامۆستا بەڕێزتان وەک یەکێک لە بەشداربووانی میتینگی ١١ی ڕەشەمە، یان یەکێک لە بەڕێوەبەرانی ئەم میتینگە، پێمان خۆشە لە زمانی خۆتانەوە ببیستین قورسایی قسەکانی دوکتور قاسملوو لە پەیامەکەیدا چی بوو؟

باوەڕ بکەن ئاسان نیە بەشێکی دیاریکراو وەک قورسایی وتارەکەی دوکتۆر قاسملوو دەستنیشان بکەین. هەمووی هەر قورس و هەمووی ئامۆژگاری و نەخشەڕێگا و شیاوی لێفێربوون بوو. خستنەبەرچاوی ڕابردووی خەباتی خەڵکی کوردستان و پێویستیی یەکڕیزیی هەموو چین و توێژەکانی گەلی کورد و لەوەش زیاتر یەکدەنگیی نێوان هەموو گەلانی ئێران و نیشاندانی ڕێگاچارەی گیروگرفتەکانی وڵات بە کاربەدەستان و پێشنیاری سالمترین سیاسەت بۆ پەیوەندیی دیپلۆماسیی دەوڵەت و خوێندنەوە و ڕێزدانان بۆ هەموو پێکهاتەکانی کۆمەڵی کوردەواری و تێکڕای گەلانی ئێران و زۆر بابەتی بەسوودی دیکە لە وتارێکی کورتی نیوسەعاتیدا تەنیا لە توانای بلیمەتێکی وەک قاسملوودا هەبوو.

یەکێک لەو تەورە دیارانە کە دوکتور قاسملوو لە وتارەکەیدا پێداگرییان لەسەر دەکا یەکیەتیی و یەکگرتوویی نێوان خەڵک و هێزە سیاسییەکان لەگەڵ خۆیان و لەگەڵ یەکترییە. بۆچی ئەو پێشمەرجە گرنگە لە خەبات بۆ سەرکەوتن هەتا ئێستاش لە ئاستی خۆیدا نییە؟

لە وەڵامی ئەم جۆرە پرسیارانەدا زۆرجار دەگوترێ دوژمنان ناهێڵن ڕێک کەون. ئەمن هیچ وەخت لەو باوەڕەدا نەبووم و نابم. تەنانەت ئەم قسەیە بە سووکایەتی دەزانم. چونکە مانای ئەوەیە ئێمە گوێ بۆ دەنگی خەڵک و بانگی ویژدان ڕاناگرین و چاومان لە زاری دوژمنان و ناحەزانە چیمان پێ دەڵێن. بە جۆرێکی دیکە بڵێین ئەمە هەڵاتن لە بەرپرسایەتی و گەڕان بە دووی تاوانبار لە دەرەوەی خۆماندایە. ئاخر ڕاستە دوژمنان هەوڵی لێکترازانمان دەدەن، بەڵام ئەوان لە پەرشووبڵاویمان قازانج دەکەن خۆمان چی؟ کەوایە خەتایەکە لەخۆمانە و دەتوانێ زۆر هۆکاریشی هەبن کە گرنگترینیان بەرچاوتەنگی و هەستنەکردن بە بەرپرسایەتی بەڕادەی پێویستە. ڕەنگە لەو نێوەدا بتوانین ئاماژە بە دوو هۆکاری سەرەکی بەتایبەتی بۆ کوردی خۆرهەڵات و هێزی سیاسییە ئێرانییەکان بکەین کە ئەمانەن: یەکەم تاراوگەنشینی و نەبوونی بڕیاربەدەستانی هێزە سیاسییەکان لە نێوخۆی وڵات و نەبوونی فشاری کۆمەڵانی خەڵک و نەدیتینی ڕاستەوخۆی ئێش و ئازارەکانی هاونیشتمانان. ئەوانەی دەورانی شەڕی سێ مانگەیان دیوە لەبیریانە کە دامەزرانی دەستەی نوێنەرایەتیی گەلی کورد (هیئت نمایندگی خلق کرد) بەشێکی زۆری لە ئاکام و تەنانەت لەژێر فشاری ئەو دەستە و کۆمەڵە خەڵکانەدا بوو کە لە شارەکانەوە دەهاتنە لای حیزب و ڕێکخراوە سیاسییە کوردەکان. دووهەمیش سەرسەختیی زۆرایەتی و زێدەخوازیی کەمایەتی لە نێو هێزە سیاسییە کوردستانییەکاندایە. ئاشکرایە کە هێزە کوردستانییەکان لە دەرەوەی ئیددیعای خۆیان هێندێکیان زۆرترن و خەڵکی پتریان هەیە و بەشێکیان کەمتر. جا زۆرایەتییەکە پێی وایە ئەگەر نەختێک بۆ کەمایەتی دابشکێنێ لە سام و هەیبەتی کەم دەبێتەوە و کەمایەتییەکەش بە کەمتر لە «مساوات مطلق» ڕازی نابێ. غافڵ لەوەی کە ئەگەر ڕێک کەون زۆرایەتی و کەمایەتییەکە بەوە تێک ناچێ و ڕێز و خۆشەویستیی هەردوو لاشیان لەلای گەلەکەیان دەچێتە سەرێ.

دوکتور قاسملوو وەک سکرتێری حیزبی دێموکرات و کاریگەرترین ڕێبەری جووڵانەوەی سیاسیی کورد لە سەردەمی خۆی بۆ بە ئاکام گەیاندنی ئەو خەباتە و دەربازبوون لە ناکۆکی و ناتەبایی و چەند بەرەکیی نێوماڵی کورد چ شتێکی بە پێویست دەزانی و بۆخۆی لەو پێوەندییەدا چیی کرد؟

بە داوای لێبووردنەوە دوکتۆر قاسملووش دەگەڵ هەموو گەورەیی و لێبووردەیی خۆی وەک هەموومان کورد بوو و خوێنی کورد لە دەمارەکانیدا دەجووڵا. بەو حاڵە هەوڵێکی زۆری دا کە بەڵای دووبەرەکی لە یەخەی بزووتنەوەی کوردی ئێران بکاتەوە. بەڵام هەموو کاتێک هەوڵەکانی دەگەڵ ئەو دوو هەستە دژبەیەکە بەرەوڕوو دەبوون کە لە وەڵامی پرسیاری پێشتردا ئاماژەیان پێ کرا. باسی ئەو تۆمەتە زۆرجار ناڕەوایانە کە لایەنەکان لە یەکتریان دەدان و ئەو ناووناتۆرە ناشیرنانە ناکەم کە دەرهەقی یەکتر بەکاریان دەبردن، هەرئەوەندە بەسە کە بڵێین زۆرایەتی دەیەویست کەمایەتی «خڕکاتەوە» و کەمایەتی هەوڵی دەدا «هەیبەتی زۆرایەتی بشکێنێ».

چۆن دەتوانین نێوەرۆکی پەیامەکانی ١١ی ڕەشەممەی ساڵی ١٣٥٧ لەگەڵ دۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتیی ئێستای کوردستان لێک گرێ بدەین؟

بە باوەڕی من پەیامی ١١ی ڕەشەمەی ١٣٥٧ بۆخۆی لە هێڵە گشتییەکاندا درێژکراوەی پەیامی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢٤ بووە و ئێستاش و دوارۆژیشمان گرێدراوی هەردووکیانن و بێ ئەوەی مافی داهێنان و نوێبوونەوە لە خۆمان و نەوەکانی دواترمان بستێنینەوە هەموومان پەیڕەوی ئەو پەیامانە و هەڵگری ئەو ئاڵایەین کە لە دامەزرانی حیزبەکەمانەوە تا ئەمڕۆ لەنێو ڕێبوارانی ڕێگای دێموکڕاتدا دەستاودەستی کردوە.

مامۆستا بەڕێزیشتان یەکێک لە وتاربێژانی ئەو میتینگە بوون. ٤٥ ساڵ دوای ئەو ڕووداوە چۆن یادی ئەو ڕۆژە دەکەن، بەتایبەت چۆن لە پەیام و وتارەکەی ئەو ڕۆژەتان دەڕوانن.

وتاری من لەو ڕۆژەدا پتر پەیامی بەخێرهێنانی بەشدارانی میتینگەکە بوو، چونکە لەوکاتەدا بەرپرسی ڕێکخراوی حیزب لە مەهاباد و بە مانایەک خانەخوێ بووم. ئەگەر قەراریش بێ هەڵسەنگێندرێ ئەوە کاری من نیە و دەبێ کەسانی دیکە نەزەری لەسەر بدەن.

مامۆستا ماندوو نەبن و زۆر سپاس بۆ ئەوەیکە کاتتان دانا و لەم دیمانەیەدا بەشداریتان کرد

سپاس ئێوەش ماندوو نەبن

ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست

دەرەفەت و پرسیارەکان لەسەر پرسی کورد لەو ڕێکخراوەیەدا

کاک خالید عەزیزی، وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە حەوتووی یەکەمی مانگی ڕەشەمەدا سەرۆکایەتیی شاندی حیزبی دێموکراتی لە کۆبوونەوەی ساڵانەی "ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست"دا کرد. بەڕێزیان لە وتووێژێکدا دەگەڵ "کوردکاناڵ" هەوڵی دا لە چەند ڕوانگەوە باسی ئامانج و کاروچالاکییەکانی ئەو ڕێکخراوە جیهانییە بکات کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران تێیدا وەک ئەندامی سەرەکی بەشدارە.

کاک خالید عەزیزی لە باسکردنی ئامانجی ڕێکخراوی ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست لە بەڕێوەبردنی ئەم کۆبوونەوەیەدا گوتی: ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست هەم کۆنگرەکانی خۆی دەگرێ هەم کۆبوونەوەی ساڵانەی. لەبەر ئەوەی نزیک ساڵ و نیوێک پێش ئێستا کۆنگرە گیرابوو و لە کۆنگرەدا کۆمەڵێک پرسی هەڵاوەسراو مابوو کە پێویست بوو باسی لێ بکرێتەوە. هۆکارێکی دیکە بۆ ئەو کۆبوونەوەیە ئەوە بوو، لە دوو سێ ساڵی ڕابردوودا شۆڕای ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست هێندێک کێشەی نێوخۆیی هەبوو و هێندێک حیزبی ئۆرووپایی وازیان لێ هێنابوو کە دواتر هێندێکیان گەڕانەوە. تێڕوانینێک هەبوو کە چۆن ڕێکخراوەکە جارێکی دیکە چاو لە کاروباری خۆی بکاتەوە و ئێمە وەک حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە ئەندامین بانگهێشت کراین و هەوڵمان دا تێبکۆشین لەو دەرفەتە کەڵک وەربگرین و پرسی تایبەت بە کوردستانی ڕۆژهەڵات، ئێران و حیزبی دێموکراتیشی تێدا باس بکەین. ئەوەندەی پێوەندیی بە کێشەی نێوخۆی ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیستەوە هەیە ئێمە تێبینیمان هەبوو، لەبەر ئەوەیکە ئەحزابی جۆراوجۆر لە ئەمریکایی لاتین، ئاسیا، ئۆرووپا، ئەفریقا، ڕۆژهەڵاتی ناڤین تێیدا هەن و کە پێویستە بە چاوێکی هەمەلایەنە چاو لە ڕێباز و بیروبۆچوونی خۆی بکا بۆ ئەوەیکە خەڵکێکی زۆر خۆی تێدا ببینێتەوە و تێکۆشان لەو بوارەدا تا ڕادەیەک تێبینییەکانی حیزب لەوێدا باس بکەین.

لە بەشێکی دیکەی قسەکانی کاک خالید لەهەمبەر پرسیاری چۆنیەتیی چالاکییەکانی حیزب و کەڵکوەرگرتن لە دەرفەتی زیاتر ئاشناکردنی ئەحزابی جیهانی بۆ دۆزی کورد و دەوری حیزب لەو ڕێکخراوەیە، گوتی: دیارە ئەگەر بڕێک بێینەوە دواتر لە سەردەمی شۆڕشی ئێران پرسی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کەمتر ناسرا بوو و ئێمە لە شەڕێکی داسەپاوی بەربەریندا بووین، دوکتور قاسملوو وەک کەسێک کە لە بواری جۆراوجۆری دیپلۆماسیدا ئەزموونێکی زۆری هەبوو هەوڵی دا مەسەلەی کوردستان زۆر قەتیس نەبێ لە ئێراندا و تێبکۆشێ دۆست پەیدا بکا. لەو سەردەدا مەسەلەی سۆسیال دێموکراسی ئیبتکارێکی گەورە بوو و دەکرێ بڵێین شتێکی نوێ بوو لەنێو کورددا و بە هەوڵ و تێۆشانی دوکتور قاسملوو ئێمە لەو بەرەیە نزیک بووینەوە و دۆستێکی زۆریش بۆ ئێمە پەیدا بوون. ئێمەش ئێستا هەر لە درێژەی ئەو سیاسەتەدا لەو شوێنە کەڵک وەردەگرین دەنگی خۆمان بە دنیا دەگەیەنین. ئەو بەرەیە تا ڕادەیەکی زۆر لە ئەحزابی چەپ و سۆسیال دێموکرات پێ کهاتووە و ڕەنگە بەشێک لەو ڕەوتانە کە لە ئۆپۆزیسیۆندان هەڵوێست و بۆچوونیان لە زۆر بواردا ڕادیکاڵ بێ و کاتێک بە دەسەڵات دەگەن بە تەبیعەتی دەسەڵاتی خۆیان و مەوقعییەتی جۆراوجۆر وەک سەرۆکوەزیران، سەرۆککۆمار یا زۆرینەی پارلەمانی دەکەونە نێو بەرەژوەندیی وڵاتەکەی خۆیان لەگەڵ ئێران. جا بۆیە ئێمە دەبێ ئاوای چاو لێ بکەین کاتێک چاوەڕوانیمان هەیە و کاتێک داوا دەکەین لە پێوەندی لەگەڵ ئێران و مەسەلەی کوردستاندا هەڵوێست بگرن لەباری ئینسانییەوە بەگشتی هەڵوێستیان باشە بەڵام خۆ لە سیاسەتدا هەر هەڵوێستە ئینسانییەکە کافی نییە و دەبێ هێندێک کرداری مەیدانی لە چوارچێوەی یاسای نێودەوڵەوتیدا بکەن. ئێمە هەمیشە هەوڵمان داوە لەو دەرفەتانە کەڵک وەربگرین و تێبکۆشین بەنیسبەت پرسی ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەڵوێستمان هەبێ. دوکتور سادق شەرەفکەندی کاتی خۆی کە کۆنگرەی ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیستی بەجێ هێشت لە میکۆنووس لەلایەن ئێرانەوە تێرۆر کرا، پێش دوکتور شەرەفکەندی دوکتور عەبدولڕەحمانی قاسملوو، ڕێبەری حیزبی دێموکرات کە چوونی ئێمەی بۆ ئەو شوێنانە بەدی هێنا لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە تێرۆر کرا. ئێمە کاریگەریی ئەخلاقیمان دەخستە سەر ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست کە لەو پێوەندییەدا وەفادار بوو بە هەڵوێست بوو و کاری بۆ کرد بە هەرحاڵ ئێمە هەوڵمان کردوە لەو دەرفەتانە کەڵک وەربگرین، بەڵام یاسا و ڕێساکانی نێودەوڵەتی بەرەژوەندی دەوڵەتەکان لەپێوەندی لەگەڵ ئێراندا زۆر جار بۆ ئێمە کێشەی خولقاندوە، بەڵام ئێمە کۆڵ نادەین و بەردەوام چالاکی خۆمان دەکەین.

بەڕێز عەزیزی لە وڵامی ئەو ڕەخنەیەی کە دەڵێ؛ زۆرینەیەکی ڕەها لە ئەندامانی نێو ئەو ڕێکخراوەیە ئەحزابێکی چەپی سۆسیالیستی باوەڕمەند بە هێندێک ئیدئۆلۆژی تایبەتن لە حاڵێکداا حیزبی دێموکرات لە پێناسەی خۆیدا خۆی وەکوو حیزبێکی ئیدئۆلۆژیک ناناسێنێ و ئایا ئەمە دژوازی نییە حیزبێک کە ئیدئۆلۆژیک نییە، بەڵام لەنێو ڕێکخراوێکدا بێ کە زۆرینەیەکی ڕەها لە ئەندامەکانی لە بەرەی سۆسیالیستی و چەپن؟ ئاماژەی بەوە کرد کە ڕاستە حیزبی دێموکرات حیزبێکی ئیدئۆلۆژیک نییە، حیزبێکی سیاسییە و بۆچوونی جۆراوجۆری تێدا هەیە و هۆیەکەشی ئەوەیە حیزبی دێموکرات ئاوێنەیەکی جوانی کۆمەڵگەی کوردستانە. جا دەکرێ بڵێین لێرە وەک حیزبێکی سیاسی ئێمە لە ڕاستیدا هەوڵمان نەداوە خۆمان وەک حیزبێکی چەپ و سۆسیالیست بناسێنین هەر چەند ئەو بەرەیە بەرەیەکی سۆسیالیست و سۆسیال دێموکراسییە و، ئێمە زۆرتر کەڵک وەردەگرین لەو شوێنە دەنگی خۆمان بە دنیا بگەیەنین. مادام حیزبی دێموکرات حیزبێکی سیاسییە ئێمە تێدەکۆشین خۆمان لە جەمسەربەندییەکانی دنیا ڕزگار بکەین و بەرەیەک لەو قوتبانە نەبین بۆ ئێمە زۆر پێویستە لە دنیادا دۆستی زۆرتر پەیدا بکەین، ئێمە ناچینە نێو کێشەی سۆسیالیست و کۆنسێرواتیڤەکان، سۆسیالیست و لیبڕاڵەکان، سۆسیالیست و دێموکراتەکانی ئۆرووپا یا ئەمریکا و ئەوانە، پرسیی ئێمە میللی دێموکراتیک و ئینسانییە. زۆرێک لە ئەحزابی کۆنسرڤاتیڤ و ڕاست لە ئۆرووپا و ئەمریکا هەڵوێستان بەرانبەر بە ئێران توندتریشە هەتا ئەحزابی سۆسیال دێموکرات یا بەرەی سۆسیالیست ئینتێرنەشناڵ، بەڵام ئێمە لە خەبات و تێکۆشان داین. مادام ئەسڵ ئەوەیە لەنێو هەموو ئەو لایەنانەیەدا دۆستمان هەبێ هەر لە ژێر ڕووناکایی ئەو سیاسەتەدا حەزوورمان هەیە و ئەوە هیچ بەو مانایە نییە حیزبی دێموکرات حیزبێکی سۆسیالیست، چەپ یا حیزبێکی لیبڕاڵ و کۆنسێرواتیڤە. ڕەنگە لە هێندێک کاری ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیستدا جیاوازیی بۆچوونمان هەبێ بەڵام ئەوەمان بە دروست زانیوە بوونمان هەبێ و تێبکۆشین لە سەر وەزعی خۆمان زانیاریان پێ بدەین و زۆرتر ڕەخنەیان لێ بگرین بۆچی بەرانبەر بە ئێران هەڵوێستێکی ئەوتۆیان نییە لە حاڵێک حیزبێکی ئەندام لەو بەرەیەدا کە حیزبی دێموکراتی کوردستانە و تەنانەت یەکێک لە ڕێبەرەکانی لەو پێناودا لەدەست داوە و ڕێبەرەکەی دیکە لەو کەسانە بوو کە باوەڕمەند بوو ئەو ئەدەبیاتە دێموکراتیکە تێبکۆشێ لە ئێراندا پەرە پێ بدا زۆر بێ هەڵوێستن.

کاک خالید لە وڵامی ئەوەیکە، دوای پێشکەشکردنی دوو وتاری ئێوە وەک نوێنەری حیزب، کاردانەوەی بەشداربووان چ بوو ئایا ئاخۆ دەبێ ئەو پەیامەی ئێوە وەرگیرابێ، باسی لەوە کرد: لە کۆبوونەوە و کۆنگرەکانی پێشووشدا ئەوەندەی من لەلایەن حیزبی دێموکراتەوە بەشدار بووم هەمیشە باسم لەوە کردووە، ئێوە لە ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و ئەو ناوچەیەی ئێستا بووەتە مەکۆی ئاژاوەنانەوە لەلایەن ئێرانەوە لەپێوەندی لەگەڵ سیاسەتی کەلانی نێودەوڵەتیدا زۆر بێ هەڵوێست و پاسیڤ بوون، ئەو ناوچەیە لە ئاڵوگۆڕدایە و بووەتە پرسێکی سەرەکی بۆ ئەمنییەتی ناوچەیی و ئەمنییەتی جیهانی و ڕاستییەکەی یەکێک لە هۆیەکانی ئەو نائەمنییە ئێرانە بە هۆی دارو دەستەکەی لە ناوچەکەدا. بۆیە بێهەڵوێستیی ئێوە دەتوانێ زەرەر بگەیەنێ و داوامان کردووە چی دیکە بێ تەفاوەت نەبن. بەشێک لەو حیزبانە بەشداری دەستەڵاتن بەشێکی دیکە ئۆپۆزیسیۆنن و دەتوانن دەوریان هەبێ. لە چەند ساڵی ڕابردوودا بەداخەوە ئەوەمان بینیوە ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست هەڵوێستێکی زۆر چالاکی نەبووە بە تایبەت سەبارەت بە پرسی کورد و ئێران. دەبێ ئەوەندەش بڵێم؛ ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست ئایدیایەکی ئۆرووپایی بوو کە زۆربەی ئەحزابی چەپی ئەمریکای لاتین و ئەحزابی چەپی ئەفریقا چوونە نێو ئەو بەرەیە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و لە خاوەرمیانەدا دەکرێ بڵێم حیزبی دێموکرات. هەروەها ئاماژەم بەوەش کردوە کە جووڵانەوەی یەک ساڵی ڕابردووی ئێران بە تایبەت ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دژی کۆماری ئیسلامی بابەتگەلێکی جیددی هێنا گۆڕ و سەرنجی جیهانیشی بۆلای خۆی ڕاکێشا و چاوەڕوانیشمان هەیە بە نیسبەت ڕووداوەکانی ئێران و مەسەلەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئەو ئاژاوەگێڕییەی ئێران بێ هەڵوێست نەبن.

وتەبێژی حیزبی دێموکرات لەسەر پەراوێزی کۆبوونەوەکە و دیدار و چاوپێکەوتنەکانیش باسی لەوە کرد؛ سروشتییە لە پەراوێزی ئەو دانیشتنانەدا باسی جۆراوجۆر دەکرێ و ئێمەش وەک نوێنەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ئەرکمان ئەوەیە خەڵکێکی زۆر لە پرسی خۆمان تێبگەیەنین بەڵام دەبێ ئەوەمان لەبەر چاو بێ ئەوان زۆرتر تێدەکۆشن لە ڕوانگەی سۆسیال دێموکراسی و چەپی خۆیەوە چاو لە دنیا بکەن. هەروەک ئاماژەم پێدا کاری زۆرتری دەوێ ئێمە بتوانین سەرنجی ئەوان زیاتر بۆ سەر ئێران ڕابکێشین، نایشارمەوە بە ڕاشکاوی بەرانبەر بە ئێران و ڕووداوەکانی ئێران زۆر چالاک نەبوون و بێهەڵوێستن، ئایا ئێمە و لایەنەکانی دیکەی دەتوانین وردە وردە وابکەین لە داهاتوودا بیر و بۆچوونیان زۆرتر ڕابکێشین؟ هەروەکی ئاماژەم پێدا کاری زیاتر و حەوسەلەی دەوێ. ئێمە پێویستیمان بە دۆستی زۆرە و دیسان دەڵێمەوە بۆ ئەو کارە ئێمە خۆمان مەحدوود ناکەینەوە بە ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست تەنانەت پێویستیمان بە بەرەی جۆراوجۆر وەک لیبڕاڵەکان و دێموکراتەکان و کۆنسێرواتیڤەکان یان بەرەی سەوزەکان لە ئۆرووپا.

دوا پرسیار لەسەر ئەبوو کە، وەک باس کرا و پێداگریتان کردەوە ئەوان زۆر بێهەڵوێستن، هۆکاری ئەو ناچالاکییە بۆچی دەگەڕێتەوە، ئایا ڕێژیم کاری دیپلۆماسی بۆ کردوە؟ کاک خالید گوتی: ئەوە بەهێزبوونی دیپلۆماسی کۆماری ئیسلامی نیشان نادا چۆن ڕێژیم زۆر خۆشناو نییە بەڵام دەکرێ دوو هۆکاری هەبێ، یەکیان دەکرێ بەرژەوەندیی ئابووریی بێ و دەبێ دان بەوە دابنێین پێوەندی نێودەوڵەتی لە سەر بەرژەوەندی پێک هاتووە و تەواوی یاسا و ڕێساکانی نێودەوڵەتیش دەگەڕێتەوە سەر ئابووری. دوو؛ خودی ئەمریکا کە لەگەڵ ئێران زۆر لە کێشەدایە، ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست تا ئەندازەیەک هەڵوێستان هەیە بەرانبەر بە ئەمریکا و مادام هەڵوێستیان هەیە کاریگەری دوو قوتبیبوونی پێشووی دنیا بەرەی سۆسیالیستی و بەرەی ئەمریکا لەنێو هێندێک ئەو حیزبانەدا بە تەواوی دەبیندرێ ئەوان بە عەقڵییەتی خۆیان و وڵاتەکەی خۆیان و مێژووی ئەو سۆسیالیزم و چەپە بۆ پرسەکان دەچن، بەڵام ئێمە وەک حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران عەمەلەن ڕۆژانە لە مەیدانی خەبات و تێکۆشان داین و خوێندەویەکی دیکەمان دەبێ. ئێمە هەموو جار پێیان دەڵێن ئێوە دەبێ بەرگری لە بەها دێموکراسییەکان و مافەکانی مرۆڤ بکەن، ئێوە بەرانبەر بە ئاشتی جیهانی بەرپرسیارن، کۆماری ئیسلامی هەم دژی دێموکراسییە، هەم دژی مافی مرۆڤە و هەم دژی ئەمنییەتی جیهانییە، دەی ئێوە دۆستێکی باشتان هەیە وەک حیزبی دێموکرات و زۆر لایەنی دیکە پشتی بگرن و لەگەڵی دابن و بۆ ئەوەیکە ئەو دیاردانە لەئێراندا جێ بکەوێ بەهێز بێ.

بڵێی خامنەیی دەنگی شۆڕشی خەڵکی ئێرانی بیستبێت؟

عەلی بداغی

هەڵبژاردنەکانی ١١ی ڕەشەمە بۆ جارێکی دیکە تەپڵی ڕیسوایی بە کۆماری ئیسلامیی ئێران لێدا. کاربەدەستانی ڕێژیم لە کاتێکدا لە بەیانییەوە بنکەکانی دەنگدان پەپوویان لێ دەخوێند، بەڵام بە درۆی بۆ هەموو کەس سەلماوی شاڵاوی چوونی خەڵک بۆ بنکەکانی دەنگدان، کات و ماوەی دەنگدانیان بۆ ١٢ی شەو درێژ کردەوە؛ بۆوەی بەیانیی ڕۆژی هەڵبژاردنەکان ئاستی بەشداریی خەڵک سەتا ٤٠ ڕابگەیەنن.

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە کاتێکدا ئاستی بەشداریی خەڵکی سەتا ٤٠ ڕاگەیاندوە کە بۆخۆی باشتر لە هەموو کەس و لایەنێک دەزانێت نیوەی ئەوەندەش دەنگ نەخراوەتە سندووقەکانەوە. ئەوەش با بمێنێت کە خامنەیی پێشتر لە هێرشێکی توند بۆ سەر وڵاتانی ڕۆژئاواییدا گوتبووی نەنگ و عارە لەو شوێنانەی هەڵبژاردنەکان بە بەشداریی سەتا ٤٠ی خەڵک بەڕێوە بچن و لەو شوێنانە دەسەڵات هیچ ڕەواییەتێکی نییە! خۆ ئەگەرچی ئاستی بەشداریی سەتا ٤٠ و کەمتر لەوەندەی خەڵک لە هەڵبژاردنەکانی وڵاتانی کراوەی دێموکراتیکدا بەهۆی متمانەی خەڵک بە نیزامی سیاسی تەواو ئاساییە، بەڵام بۆ وڵاتانی دیکتاتۆریی وەک کۆماری ئیسلامیی ئێران سروشتییە لە زار تفینی بەشداریی سەتا ٤٠یش ببێتە هۆی شایی و لۆغانی دەسەڵات، کە وەک گوترا ئەو ئامارە ئەسڵ و ئەساسی نییە و بەشداریی ڕاستەقینە زۆر لەوە کەمتر بووە کە پێوەی نراوە.

بەڕێوەچوونی ساردوسڕترین هەڵبژاردنەکانی هەموو تەمەنی کۆماری ئیسلامی پەیامێکی ڕوونی هەم بۆ کۆماری ئیسلامی و هەم بۆ ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی هەیە. کۆماری ئیسلامیی ئێران لە چل‌وچەند هەڵبژاردنی ڕابردوودا هەمیشە لە سبەینێی ڕاگەیاندنی هەڵبژاردنەکاندا عەدەد و ئەژمارە ڕاگەیەندراوەکانی بەشداریی خەڵکی بە دەستبەری شەرعییەتی سیاسیی خۆی دادەنا کە لەلایەن خەڵکەوە پێی دراوەتەوە. خۆ لەگەڵ ئەوەشدا کە بە درێژایی تەمەنی کۆماری ئیسلامی و بەتایبەت لە دوو دەیەی ڕابردوو خەڵک زۆر جار لە ڕێگەی سندووقەکانی دەنگدانەوە بە دەنگدانی واتادار، چ بە هەڵبژاردن لەنێوان خراپ و خراپتردا و چ بە دەنگنەدان بە بەربژێرێک کە نوێنەرایەتیی ئیرادەی سیاسیی دەسەڵاتی کردوە هەم دژایەتیی حکوومەتیان کردوە و هەم دەرفەتیان بە ڕێژیم داوە پەیامەکانی سندووقەکانی دەنگدان بۆ وەرسووڕانی سیاسی وەرگرێت؛ بەڵام ١١ی ڕەشەمە بزماری کۆتایی لەو تابووتە بوو. خەڵکی ئێران لە هەینیی گەورەی ١١ی ڕەشەمەدا بە دەنگێکی هەرەبەرز گوتیان کە ڕێژیم پەتەی سووتاوە و چیدی دەرفەتی گۆڕان لە ڕێگەی سندووقەکانی دەنگدانەوە بە حکوومەت نادەن و بە پشتتێکردنی یەکجاری لە تەواوەتیی ڕێژیم ڕێگاکانی دیکەی گۆڕینی چارەنووسی سیاسیی خۆیان دەگرنەبەر. هەر ئەوەش پەیامێکی بێگرێ‌وگۆڵ بۆ ئۆپۆزیسیۆنی ڕێژیم و هاوکات کۆمەڵگەی جیهانییە کە ئێمە لەو ڕێژیمە تێپەڕیوین، ئێوەی ئۆپۆزیسیۆنیش پێویستە تا زووە بە یەکگری و هاوپێوەندییەوە بچنە نێو فازی ڕاگەیاندنی ئاڵترناتیڤی ڕێژیم. وڵاتان و کۆمەڵگەی جیهانییش لە بەرژەوەندیی خۆیان‌دایە دەنگی ڕاستەقینەی خەڵکی ئێران ببیستن و پشتی جووڵانەوەی هەراوی دژبە کۆماری ئیسلامی لە نێوخۆی ئەو وڵاتە بگرن.

پەیامێکی دیکەی هەڵبژاردنەکانی ١١ی ڕەشەمە لەو دەنگە سپییانەدا دەخوێندرێتەوە کە لەو کەمە بەشدارییەشدا خراوەتە سندووقەکانەوە. لە زۆربەی شارەکان ئەژماری دەنگەسپییەکان ئەوەندە زۆر بووە کە لە دوای کەسی براوە لە ڕیزی دووهەمدا جێی گرتوە. ئەوەش دەرخەری ئەوەیە ئەگەر ئێستاش کەسانێک هەبوون بە هەر هۆکارێکی زاندراو و نەزاندراو ناچار بە چوونەسەر سندووقەکانی دەنگدان بوون، بەڵام ئەوانیش بە دەنگدانی سپی نارەزایەتیی توندی خۆیان لەو ڕێژیمە پێشان داوە و ئامادە نەبوون بەڵێ بۆ هیچکام لە هەڵبژاردەکانی دەسەڵات بڵێن؛ واتە ئەوانیش لە دۆخی قەیرانی ئازادی و نەبوونی ئەمنیەتی ژیان و کارییشدا لە قۆناغی هەڵبژاردن لەنێوان خراپ و خراپتر تێپەڕیون.

دۆخی ئێرانی دوای ١١ی ڕەشەمە بۆ هەمووان ڕوون بۆتەوە. کاتێک خەڵکی وڵاتێک نەتوانن لەڕێگەی نوێنەران و بەناو نوێنەرانیانەوە، یان بەهۆی سندووقەکانی دەنگدانەوە پەیام و داخوازیی خۆیان بە دەسەڵات بگەیەنن، شوێنی‌تر و ئامرازی‌تر بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتییەکانیان دەستنیشان دەکەن کە سەرشەقامەکانن. بێشک ١١ی ڕەشەمە و بایکۆتی بەناوهەڵبژاردنەکان وەک نایەکی گەورە بە ڕێژیم و دانانی خاڵی کۆتایی لەسەر چوار دەیە شکست و هەرەسی سیاسیی دەسەڵات ڕێفڕاندۆمێکی دیکەی نا بە کۆماری ئیسلامیی خستەوە بەر چاوی هەموو کۆمەڵگەی جیهانی. کاربەدەستانی ڕێژیم کە دوای ڕاپەڕینەکانی بەفرانباری ٩٦، خەزەڵوەری ٩٨ و جووڵانەوەی ژینا بناغەکانی دەسەڵاتەکەیان بەتەواوی وەلەرزە کەوتبوو، بەتەمای ئابڕووکرینەوە بە ئاکامی دڵخوازیان لە هەڵبژاردنەکان بوون. بەڵام ئەوەی لە ماوەی ڕێژیم لە چەند مانگی ڕابردوودا بۆ وەرگرتنی ئاکام و پێشاندانی شەرعییەتی خەڵکی بە دنیای دەرەوەدا و بە هەموو تەون‌وبەستێک ڕستبووی، خەڵک هەمووی لێ کردنەوە خوری.

مێژوو دووپات دەبێتەوە و خامنەیی ڕۆژی ١١ی ڕەشەمە باشتر لە هەر کاتێک دەنگی شۆڕشی خەڵکی ئێرانی بیست، ئەو ڕۆژەی دوابزمارەکانی لە تابووتی دیکتاتۆریی ڕێژیم دا. لەم ڕووەوە ئەو دەنگە "نا" بەرزەی خەڵک بە کۆماری ئیسلامی ئەرک و بەرپرسایەتییەکی قوورسیش بۆ حیزبە سیاسییەکان و ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی دروست دەکا هەتا بەبایەخەوە دەسکەوتەکانی ١١ی ڕەشەمەی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بکەن بە دەسمایەی تیندانی خەباتی سەراسەری و دروستکردنی ئاڵترناتیڤێک بۆ تێپەڕین لە ڕێژیم.

هەگبەی شاخ و شۆڕش

پشکۆ پشکۆ داگیرسان لەپێناوی نیشتماندا

شەهید خورشید عەلیزادە

برایم چووکەڵی

خەباتی خەڵکی کوردستان بۆ ڕزگاریی خۆیان و سەربەستیی نیشتمانەکەیان لە یەک سەدەی ڕابردوودا هەوێنی خوڵقاندنی زۆر حەماسە و شانازیی گەورە بووە. خەڵکی کوردستان بۆ سەرخستنی ئەو خەباتە زۆر ڕۆڵەی بەوەجی خۆیان پێشکەشی بارەگای ئازادیی نیشتمان کردوە، بە واتایەکی دی کەم جێگای ئەم کوردستان هەیە بە خوێنی لاوانی ئازا و بوێری کورد نەنەخشابێ و لاوێکی کورد تێیدا سەری نەنابێتەوە. هەربۆیەش نەتەوەی کورد بە شانازییەوە دەتوانێ بڵێ بە خوێنی لاوانی داری ئازادیی ئاو دەدات و گەورەترین نرخ بۆ ئازادی دەبەخشێت.

ئەوە کە ئەم نەتەوەیە توانیویەتی بۆ دەیان ساڵ لە پێناو مافەکانیدا بێ پسانەوە ئاڵای خەبات و تێکۆشانەکەی بە شەکاوەیی ڕابگرێ، لەم ڕاستییەوە سەرچاوە دەگرێ. گەلی کورد تا گەیشتن بە لووتکەی ئازادی لە خەبات ڕاناوەستێ، ئەگەرچی نرخی ئەو ئازادییەش خوێن و ژیانی ڕۆڵەکانی بێ. بێگومان خەبات و بەربەرەکان لەبەرامبەر داگیرکەران و دیکتاتۆراندا بۆ وەدەستهێنانی ئازادی و مافی چارەی خۆنووسین هەوڵ و تێکۆشان و فیداکاری دەوێ. بە خوێندنەوەی مێژووی پڕ لە کێشەو ئاڵۆزی و لە هەمان کاتدا پڕ لە فیداکاریی ئەو نەتەوانەی قۆناغی ژێردەستەیی و کۆیلەتییان تێپەڕاندوە و ئێستا لە قۆناغی گەشەکردن‌دان، ڕوونتر مانای ئەم وتە بەناوبانگەی ڕێبەری شەهیدمان دوکتور قاسملوومان بۆ دەردەکەوێ کە:" گەلێک ئازادی بوێ دەبێ نرخی ئەو ئازادییەش بدا." لە "هەگبەی شاخ و شۆڕش"ی ئەم ژمارەیەدا ڕێز لە یاد و ناوی یەکێک لەو جوامێرانە دەگرین ئامادەبوون بۆ ئازادی نرخێکی گران بدەن کە ئەویش گیانیانە. باسی شۆڕشگێڕێک دەکەین کە تەنیا ٣١ ساڵ ژیا و لەو تەمەنە کورتەدا یادگاری و بیرەوەریی گەلێک بەنرخی لە پاش خۆی بەجێهێشت و بۆ هەتاهەتایە یادی لە دڵماندا زیندوە. ئەو مرۆڤە گەورەیە کەسێک نییە جگە لە "خورشید عەلیزادە".

خورشید عەلیزادە ساڵی ١٣٣٠ی هەتاوی لە گوندی "جێرمێ" سەر بە ناوچەی تەرگەوەڕ لە دایک بوو، قۆناخی منداڵیی خورشید وەک منداڵیی هەموو هاوتەمەنەکانی لادێیی بە کایە و کاری مووچەومەزرا تێپەڕ بوو. هەژاری و فەقیری بەر دەرگای بە ماڵی خورشید گرتبوو و بەناچار لە تەمەنی لاویدا دەستی بە کار و ئارەقەڕشتن کرد. خورشید لەنێو ئاوایی جێرمێدا خۆشەویست بوو. ئەو تازەلاوێکی هێدی و لەسەرەخۆ بوو.

کوێرەوەری و مەینەتبەشی ڕووی لە خورشیدی زەحمەتکێش کردبوو. ئەو لە درێژەی ژیانیدا چەرمەسەری و تاڵی و سوێریی ژیانی بە هەموو وجوودیەوە هەست پێ دەکرد، بۆیە خولیای ڕزگاری لە چنگ فەقیری و هەژاری ببوو بە ئاواتێکی بەرزی. لە خۆپێشاندانەکانی ساڵی ١٣٥٧ی گەلانی ئێران دژی ڕێژیمی پاشایەتی شانبەشانی خەڵک بەشداریی چالاکانەی کرد. بەڵام زۆری نەکێشا ڕێژیمی دیکتاتۆری کۆماری ئیسلامی مافە سەرەتاییەکانی گەلانی ئێران بە گشتی و گەلی کوردی بە تایبەتی، پێشێل کرد و پەلاماری خەڵکی کوردستانی دا.

خورشید عەلیزادە بە دەستپێکردنی تێکۆشانی ئاشکرای حیزب خۆی بە تەشکیلاتی حیزب ناساند و بە لەبەرکردنی بەرگی پیرۆزی پێشمەرگایەتی لە ڕیزی تێکۆشەرانی مەڵبەندی شومالی کوردستان تێکۆشانی سیاسیی خۆی دەست پێ کرد و لە ماوەیەکی کورتدا بەکردەوە سەداقەت و دڵسۆزیی خۆی نیشان دا. ئەو لە ماوەی پێشمەرگایەتییدا زۆر کردەوەی شۆڕشگێرانەی هەبوو، لە بەرانبەر دوژمندا ئازا و نەترس و لە بەڕێوەبردنی ئەرکی حیزبی و خەبات و تێکۆشانی سیاسیی خۆیدا زۆر بەنەزم ودیسیپلین بوو.

شەهید خورشیدی عەلیزادە بە هۆی لێهاتوویی سەرەتا بە سەرپەل و دواتر بە فەرماندەری لک دیاری کرا. هەروەک چاوەڕوان دەکرا زۆر سەرکەوتووانە ئەو قۆناغەشی بڕی و چەند عەمەلیاتی سەرکەوتووانەی لە ناوچەی شومالی کوردستان بەڕێوە برد. ئەو وەک فەرماندەرێکی کارامە، خاراو، خاوەن ئەزموون و بەتوانا ئەرکی پێ ئەسپێردراوی جێبەجێ دەکرد. کەسایەتیی لەسەرەخۆ، خۆشناو، خۆشمەشرەف، خاکی و خەڵکی و خۆشەویستی هاوسەنگەرانی و کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بە تایبەت لە ناوچەکانی شومالی کوردستان ناوناوبانگێکی زۆریان بۆ دەستەبەر کردبوو. ئەو لە شەڕە حەماسییەکانی ئەو ناوچەیەدا ڕۆڵی سەرەکیی بوو. لاوێکی ئازا و فیداکار و بەجەرگ بوو و دەریخستبوو کە باوەڕی حیزبیانەی قایموقۆڵە. بەمجۆرە زۆری نەکێشا فیداکاری و هەست بە بەرپرسایەتی‌کردنی خورشید بووە بەوێردی سەر زمانی هاوسەنگەرانی.

ڕۆژی ٣ی خەرمانانی ١٣٦١ ڕێژیمی کۆنەپەرەستی کۆماری ئیسلامی بە هێزێکی زۆرەوە هێرشێ بۆ جوگەی ئەنبار لە ناچەی شومالی کوردستان هێنا کە لەگەڵ بەربەرەکانیی تێکۆشەرانی دێموکرات ڕووبەڕوو بۆوە. پێشمەرگەکان لە شەڕێکی قارەمانانەدا دەرسێکی باشیان بە هێزی داگیرکەر دا، بەڵام بەداخەوە لەو بەربەرەکانییە ئازایانەدا فەرماندەری قارەمان و لاو خورشید عەلیزادە کەوتە بەر گوللەی کۆنەپەرستان و گیانی بە نەتەوەکەی بەخشی و دڵی پڕ لە هیوا و تاسەی قارەمانی کورد بە دنیایەک ئاواتەوە چووە ژێر گڵ.

ڕوحی شاد و سەنگەری خەباتی ئاوەدان.

ڕێژیمی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی، یەک ڕەگەز و یەک ڕێباز

عومەر باڵەکی

سەرهەڵدانی نارەزایەتییەکان لە ٢٥ی خەرمانانی ١٤٠١ دوای کوشتنی بەئانقەستی "ژینا ئەمینی" و دوای ناشتنەکەی لە گۆڕستانی ئایچیی سەقز لە ڕۆژی ٢٦ی خەرماناندا کە هاوکات لەگەڵ ساڵرۆژی ٣٠ساڵەی تیرۆری د.سادق شەرەفکەندی و هاوڕێیانی بە دەستی تیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران بوو، کۆمەڵگەی سیاسیی ئێران و کوردستانی بەرەو قۆناغێکی دیکە برد. ڕەوتی نارەزایەتییەکان لە ساڵ و نیوی ڕابردوو و ئاکامی هەڵبژاردنەکانی ١١ی ڕەشەمەی کۆماری ئیسلامییش جێی هیچ شک و گومانێکیان نەهێشتۆتەوە کە دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" و ناوی ژینا کلیل وشەی جووڵانەوەکانی دی و بەردەوامیی ئەو ڕاپەرینە هەتا کۆتاییهێنان بە تەمەنی کۆماری ئیسلامیی ئێران و وەدیهێنانی مافی هەموو پێکهاتەکانی وڵات دەبن. بەڵام لە گەرمەی ڕووداوەکانی هەر ئەو ڕاپەڕینەدا چەند پرس و بابەتێکی سیاسی و هەویتیی گرینگ ورووژا کە شیاوی هەڵوێستە لەسەر کردنن.

لە ڕەوتی سەرهەڵدانی ئەو ڕاپەرینە بەربەرینە لە نێوخۆی ئێران و کوردستاندا، ئۆپۆزیسیونی دژبەری کۆماری ئیسلامی بە چەپ و ڕاست، کۆماریخواز و سەڵتەنەتخواز لە دەرەوەی وڵات کەوتنەخۆ بۆ ئەوەی لە نەمانی کۆماری ئیسلامیدا پشکی زیاتریان لە دەسەڵات و حوکمڕانی پێ ببڕێت. لەو نێوەدا سەڵتەنەتخوازەکان بە هەموو لایەنەکانیانەوە زۆر چالاکتر لەوانیدی لە هەولی ئەوەدا بوون بیروڕای کۆمەڵگە ئێران و جیهان بەرەو ئەو بابەتە ڕابکێشن کە گەلانی ئێران دوای ٤٥ ساڵ لە ڕووخاندنی ڕێژیمی پاشایەتی پەژیوان بوونەتەوە و بەخێری داوای گەڕانەوەی نیزامی پاشایەتی دەکەن. سەڵتەنتخوازەکان بە گرتنی کۆڕ و کۆبوونەوە و دەرکەوتن لە میدیا پڕبینەرەکان و هەوڵدان بۆ جێخستنی ڕەزا پەهلەوی وەک هێمای یەکگرتوویی ئۆپۆزیسیونی ئێرانی بەدوای ئەوە بوون ناوبراو وەک کەسێک لە پلەوپایەی پاشادا بە کۆمەڵگەی ئێران و جیهان بناسێنن. بەداخەوە ئەو هەڵسوکەوتەی سەڵتەنتخوازان و هاوپەیمانەکانیان لەو سەردەمە هەستیارەدا کە کۆمەڵگەی ئێران و کوردستان بەدژی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ڕاپەریبوو، و پێویستیی بە یەکگرتوویی هەمە لایەنە هەبوو؛ ڕیزەکانی ئۆپۆزیسیونی تووشی تەفرەقە و لێکبڵاوبوون کرد. لە هەمان کاتدا سەڵتەنەتخوازەکان بانگەشەی جۆراوجۆریان بەدژی گەلانی مافخوازی وەک کورد، بەلووچ و عەرەب و.... دەکرد و تاوانباریان دەکردن بە کاری نەکردە، کە ئەو سیاسەتە نادروست و نابەجێ و گوماناوییە بوو بە هۆکاری زیاتر لێکترازانی ئۆپۆزیسیونی دژبەری کۆماری ئیسلامی و ڕەخساندنی هەلی زیاتر بۆ خۆگرتنەوەی دەسەڵاتدارانی ئەو نیزامە و درێژبوونەوەی تەمەنی ڕێژیم.

ئێستا پرسیارە ئەوەیە دەبێ چ ڕووی دابێ کە گەلانی ئێران بۆ ڕێژیمی پاشایەتی پەژیوان بووبێتنەوە؟ جیاوازیی ئەو دوو ڕێژیمە -پاشایەتی وکۆماری ئیسلامی- لە ڕوانگەی مادده و بڕگەکانی قانوونی بنەڕەتی ئێران لە چیدایە؟ ئەگەر ڕێژیمی پاشایەتی ئەوەندە باش بووە، بۆ ٤٥ ساڵ لەوە پێش گەلانی ئێران بە دانی خوێن و قوربانییەکی زۆر ڕووخاندیان؟

بۆ وڵامی ئەو پرسیارانە دەتوانین بڵێین لە سەردەمی ئێستادا کە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لەسەر دەسەڵاتە و حوکمڕانیی ئێران دەکا، لە ماوەی ٤٥ ساڵی ڕابردوودا ئەوەندەی جینایەت و کارەسات خوڵقاندوە کە لە جینایەت و تاوانخوڵقێنیدا ڕێژیمی پاشایەتیی ڕووسوور کردوە. ئەوانەش کە لایەنگری لە گەڕانەوەی نیزامی پاشایەتی دەکەن وا باشە بۆ ڕابردووی نە زۆر دووری مێژووی هاوچەرخی ئێران بگەڕێنەوە و لە خۆیان بپرسن ئەگەر ڕێژیمی پاشایەتی لە هەموو بوارەکانی دەسەڵاتدارەتیدا ئەوەندە خەڵکی و گەلی بووە، ئەدی چۆن بوو لە ماوەی تەمەنی ڕێژیمی پەهلەویی باوک و کوڕدا بە چەندین نارەزایەتی و شۆڕش لە سەرانسەری ئێراندا سەریان هەڵدا و تەنانەت محەممەدڕەزاشا لە ترسی تووڕەیی خەڵک چەند جار ناچار بوو ئێران جێ بهێڵێ و تەنیا ئەوکات بگەڕێتەوە بۆ ئێران کە بە پاڵپشتی بێگانە و ئەرتەش کودەتا بە سەر ویستی خەڵکدا کرا.

هەر لە سەردەمی ڕێژیمی پاشایەتیی پەهلەویدا بە چەندین جووڵانەوەی نەتەوە جیاوازەکانی ئێران بەتوندی و زۆر بێبەزەییانە سەرکوت کران کە جووڵانەوەی گەلی کورد یەکێک لەو جوڵانەوانە بوو کە سەرەڕای ئاشتیخوازیی ڕێبەرانی بە پاساوی بێ بنەما کەوتە بەر شاڵاوی سەرکوت و کوشتوبڕ. هەر لەسەردەمی نیزامی پاشایەتیدا لە سەرانسەری ئێران و کوردستان بە هەزاران هەزار ئازادیخوازی نارازی لە حوکمڕانیی نیزامی پاشایەتی خرانە بەندیخانەکانەوە و بە سەدان کەس لەوان ئێعدام کران و لەژێر ئازار و ئەشکەنجەی ساواکدا گیانیان لێ ئەستێندرا.

لە سەردەمی ئێستادا کە سەردەمی پێشکەوتنی مرۆڤایەتی لە هەموو بوارەکانی ژیانە، لە هەر وڵاتێکدا یەکەم بابەت کە دەبێتە پێوانە بۆ ناسینی سیستمێکی حوکمڕانی، قانوونی بنەڕەتیی ئەو وڵاتەیە. چونکە قانوونی بنەڕەتی بەرزترین قانوونی هەر وڵاتێکە و لە نێوئاخنی ئەو قانوونەدا بناخەکانی سیستمی حوکمڕانی دیاری کراوە و ئاماژە بە مافەکانی خەڵک و چۆنیەتیی پاراستنیان دراوە. بۆ ئەو باسەش ئەگەر بە کورتییش بووبێ چەند ئەسل و بڕگەی قانوونی بنەڕەتیی نیزامی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی پێکەوە هەڵدەسەنگێنین و هەر لەو هەڵسەنگاندنەدا بۆمان دەردەکەوێ ئەو دوو نیزامە لە بواری حوکمڕانی و تێڕوانینیان بۆ مافەکانی گەلانی ئێرانەوە هیچ جیاوازییەکیان لەگەڵ یەکتر نییە.

لە ماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا هەم ڕێژیمی پاشایەتی و هەم ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی شێوازی حوکمڕانیان لەلایەن گەلانی ئێران تاقی کراوەتەوە و لە مەیدانی کردەوەدا بەڕوونی دەرکەوتوە کە دەرحەق بە ماف وئازادییەکانی گەلانی ئێران بەپێی بڕگە و مادده قانوونییەکان کە دەسەڵاتداران بۆ حوکمڕانیی خۆیان پشتی پێ دەبەستن هیچ جیاوازییەکیان لەگەڵ یەکتر نییە. لە پێکهاتەی هەردوو ڕێژیمدا هاتوە کە دەسەڵات دەبێ لە دەستی یەک کەسدا بێت، چونکە باوەڕیان وایە پاشا یا ڕێبەر نوێنەری خودا لەسەر زەوین و خەڵک پێویستی بە کەفیل و سەرپەرەست هەیە.

لە قانوونی بنەڕەتیی سەردەمی پاشایەتیدا لە ئەسلی (٣٥)دا هاتوە "سەڵتەنەت دیاریی خواوەندە لەلایەن خەڵکەوە دراوە بە پاشا" و لە قانوونی بنەڕەتیی کۆماری ئیسلامی لە ئەسلی (٥)دا هاتوە "لە سەردەمی غاییبوونی ئیمامی زماندا ویلایەتی ئەمر و ڕێبەری ئوممەت لە ئەستۆی فەقیهێکی عادڵ و دروستکار و...ە کە بەپێی ئەسلی (١٠٧) ئەو بەرپرسیارەتییە هەڵدەگرێ." لەو دوو ئەسڵەی قانوونی بنەڕەتیی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامیدا دەبینین کە هەم پاشا و هەم ڕێبەر خاوەنی دەسەڵاتێکی ڕەهان و لە بەرانبەر هیچ کەس و لایەندا وەڵامدەر نین، چونکە سەرچاوەی دەسەڵاتەکەیان نە لە ئیرادەی خەڵک بەڵکوو لە ئاسمانەوە وەرگرتوە. ئەسلی (٤٤)ی قانوونی بنەڕەتیی نیزامی پاشایەتی ئەو بۆچوونە دەسەلمێنێ: "خودی پاشا هیچ بەرپرسیارەتییەک هەڵناگرێ و وەزیرەکانی دەوڵەت لە هەموو کارەکانیاندا وڵامدەری مەجلیسن" و بەپێی نێوەرۆکی قانوونی بنەڕەتیی کۆماری ئیسلامی ڕێبەری ئەو نیزامەش لە بەرانبەر هیچ کەس و لایەنێکدا بەرپرسیار نییە چونکە ئەو ئۆرگانەی بە ناوی مەجلیس خوبرەگانی ڕێبەری کە ئەرکەکەی چاودێری بە سەر کاروکردەوەکانی ڕێبەرە، خۆی لە ڕێگای شورای نیگابانەوە هەڵدەبژێردرێ کە هەموو ئەندامەکانی ڕاستەوخۆ و ناراستەوخۆ دەستنێژی ڕێبەرن.

هەروەها سەبارەت بە دەسەڵاتەکانی پاشا و ڕێبەر لە هەردوو قانوونی بنەڕەتیی نیزامی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامیدا دەسەڵاتی ڕەها دراوە بە هەردووکیان. لە قانوونی بنەڕەتیی نیزامی پاشایەتی لە ئەسڵەکانی (٤٦ هەتا ٥٥) بەشێک لە دەسەڵاتەکانی شا بریتین لە: دیاریکردنی سیاسەتی دەرەکی، فەرمانی گشتپرسی، دانان و لابردنی وەزیرەکان، بەخشین و پێدانی پلەوپایەی سەربازی، دەستنیشانکردنی بەرپرسانی یەکەمی دەوڵەتی بۆ کاروباری نێوخۆیی یا دەرەکی، دەرکردنی فەرمان بۆ جێبەجێکردنی قانوونەکان، فەرماندەی گشتیی هێزە چەکدارەکان، ڕاگەیاندنی شەڕ و ئاشتی، بەستنی پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان و... . لە قانوونی بنەڕەتیی نیزامی کۆماری ئیسلامییش لە ئەسلی (١١٠)دا و لە ١١ بڕگەدا هەر هەمان دەسەڵاتەکانی پاشا دراوە بە ڕێبەری کۆماری ئیسلامی. واتە جیاوازیی پاشا و ڕێبەر لە هەردوو سیستمی دەسەڵاتداری دا تەنیا لە شێوازی پۆشینی جلوبەرگیان و گۆڕانی تاج بە مەندیل‌دایە، دەنا لە بواری دەسەڵاتەوە هیچ جیاوازییەکیان پێکەوە نییە.

هەروەها لە قانوونی بنەڕەتیی نیزامی پاشایەتی و نیزامی ئیسلامیی ئێراندا بێ ڕەچاوکردنی پێکهاتەکانی ئێران چ لە بواری نەتەوەیی و چ لە بواری ئایینییەوە، دینی ئیسلام و مەزهەبی شیعەی ١٢ ئیمامی بە دین و مەزهەبی ڕەسمیی وڵات دانراوە و لە هەردوو قانووندا پێداگری کراوە کە ئەو ئەسڵە لە هیچ بڕگەیەک لە زەماندا ئاڵوگۆڕی بەسەردانایە. ئەسلی یەکەم لە تەواوکەر "متمم"ی قانوونی بنەڕەتیی پاشایەتیدا دەڵێ: "مەزهەبی ڕەسمیی ئێران ئیسلام و شیعەی دوازدە ئیمامییە و دەبێ پاشای ئێران باوەڕدار بەو مەزهەبە بێ و بۆ پەرەپێدانی تێبکۆشێ". لە قانوونی بنەڕەتیی نیزامی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ئەسلی (١٢) دا هاتوە: "دینی ڕەسمیی ئێران ئیسلام و مەزهەبی شیعەی دوازدە ئیمامییە..." بەپێی ئەسڵەکانی (٥و١١٥) ڕێبەر و سەرکۆمار دەبێ باوەڕمەند بە دین و مەزهەبی ڕەسمیی وڵات بن.

٤٥ ساڵ لەوە پێش گەلانی ئێران بە هیوای ژیانێکی باشتر و دامەزراندنی حکومەتێکی دێموکراتیک کە لەودا مافەکانی گەلانی پێکهێنەری ئێران و مافی شارۆمەندیی تاک تاکی خەڵکی ئەو وڵاتەی تێدا پارێزراو بێ، حکوومەتی پاشایەتییان ڕووخاند. بەداخەوە بەهۆی نەبوونی ئۆپۆزیسیونێکی یەکگرتوو ئایەتوڵڵا خومەینی و داروودەستەکەی بەناحەق دەستیان بە سەر شۆڕشی گەلانی ئێران داگرت و لە ماوەی ٤٥ ساڵی ڕابردوودا دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی دەرحەق بە مافەکانی گەلی کورد و گەلانی دیکەی ئێران بە هەمان ڕێچکەدا ڕۆیشتوون کە نیزامی پاشایەتی بۆی شکاندبوون. لەو حاڵەتەدا کە گەلانی ئێران لە مەودایەکی نزیک بە سەد ساڵ هەم نیزامی پاشایەتی و هەم نیزامی کۆماری ئیسلامییان تاقی کردۆتەوە و هەر دوو نیزام بەپێی نێوەرۆکی قانوونەکانیان و هەڵسوکەوتیان لە مەیدانی کردەوەدا نەک نەیانتوانیوە کۆکەرەوەی گەلانی ئێران بن، بەڵکوو بە گرتنەبەری سیاسەتی سەرکوت و هەڵاواردن هەموو هەوڵیان ئەوە بووە فەرهەنگ و زمانی ئەو نەتەوانە لە نەتەوەی حوکمڕاندا بتوێننەوە. بەو تێگەیشتن و لە حاڵی ئێستادا کە گەلانی ئێران دەیانهەوێ دەسەڵاتداری کۆماری ئیسلامی بڕووخێنن و بەپێی ئەزموونی ڕابردوویان بە هیچ جۆر ناگەڕێنەوە بۆ دامەزراندنەوەی دووبارەی نیزامی پاشایەتی.

لە کۆتاییدا دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامی هەر نیزامێکی سیاسیی لە ئێران دەسەڵات بگرێتە دەست، پێویستە لە داڕشتنەوە و نووسینەوەی قانوونی بنەڕەتیی وڵاتدا دان بە فرەنەتەوەیی و فرەئایینیی کۆمەڵگەی ئێراندا بنێ. واتە بە دابەشکردنی دەسەڵات و حوکمڕانی لە ئێرانی داهاتوودا هەموو گەلانی ئێران خۆی تێدا ببیننەوە و ئەوە تەنیا ڕێگای پاراستنی تەواوەتیی ئەو ئێرانەیە.

گرینگترین کۆد

شەماڵ تەرغیبی

له ڕێبەندانی ساڵی ٥٧ی هەتاویدا و پاش چەند ساڵ هەوڵ و دانی نرخی قورس لەلایەن گەلانی ئێرانەوە، تاقمێکی کۆنەپەرست توانییان باڵی نگریسیان بەسەر شۆڕش و بەشێکی بەرچاو له شۆڕشگێڕانی ڕاپەڕیو لەدژی سیستمی سەرەڕۆی پاشایەتیدا بکێشن و هەوڵ و نرخی ئەوان بەفیڕۆ بدەن؛ ئەمە تەنیا سەرەتایەک بوو بۆ تاڵانکاری و تاوانی زیاتر له هەموو ئاست و ڕەهەندەکانی ژیانی دانیشتووانی ئەو جوغرافیایەی که پێی دەوترێ "ئێران".

زۆرجار گوتراوە که شۆڕشی ساڵی ٥٧، دوایین شۆڕشی کلاسیکی سەدەی بیستەم بوو که گۆڕانکاری بنچینەیی لەسەر گرێچن و گشتییەتی ئەم وڵاتەدا پێکهێنا؛ گۆڕانێک که به چاوخشاندنێکی سەرەپێیی دەردەکەوێ لەگەڵ ئەوەیکە هەموو جومگەکانی دەسەڵات و کۆمەڵگەی گرتەوە بەڵام هەموو جەمسەرەکانیشی بەرەو پاش بردەوە!

یەکێک لەو ڕەهەندە گرینگانە که ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ کاریگەریی لەسەر ژیانی تاکەکانی کۆمەڵگەی ئێران داناوە، بیاڤی "سیاسەتی دەرەکی" ئێرانە که لەژێر کۆنترۆڵ و چاودێریی دەوڵەتە یەکلەدوای یەکەکانی کۆماری ئیسلامی بووە و هەیە و بەپێی سرووشتی کاری حکومەتداریش، ڕێکخستن، بەرینایەتی و ئاستی دیپلۆماسی هەر وڵاتێک گرێ دراوە به بنەما فکرییەکانی ئەو حکوومەتەوە؛ که ئەم ڕاستییە کاریگەریی لەسەر پێوەندییە ئابووری، فەرهەنگی و ئینسانییەکانی نێوان وڵاتانیش دادەنێت و کاریگەرییان لێ وەردەگرێ!

لەدوای شۆڕشی ساڵی ٥٧، تازەبەدەسەڵاتگەیشتووانی تاران، بناغەی سیاسەتی دەرەکی کۆماری ئیسلامییان لەسەر چەمکێکی ناڕوون دامەزراند؛ چەمکی "استکبارستیزی"!

دواتریش بۆ پێناسەی ئەم چەمکە ناڕوونە ڕاگەیەندرا که ئامانج، داکۆکیکردن له مافی هەموو موسوڵمانانی جیهانە، بەڵام زۆری پێ نەچوو که بەشێک له ڕەوتە ئیسلامییەکان و وڵاتانی باوەڕمەند به ئایینی ئیسلام که بۆخۆشیان هاوشێوەی کۆماری ئیسلامی دژی ڕۆژاوا بوون، له لیستی دژی کۆماری ئیسلامیدا جێیان گرت و ئەم سیاسەتە هەر له یەکەم ڕۆژەکانی تەمەنیدا لەگەڵ شکستی جەوهەری بەرەوڕوو بوویەوە و له نێوەڕۆک بەتاڵ کرا.

بەبارمتەگرتنی کارگێڕانی باڵوێزخانەی ئامریکا له تاران له ساڵی ٥٨، شەڕی ئێران و عێراق، ڕووداوە پێوەندیدارەکان به فیتوای کوشتنی سەلمان ڕۆشدی، پەلامارە تێرۆریستییەکان له خاکی وڵاتانی ئورووپایی، بەرنامە ناوکی و مووشەکییەکانی تاران، تەقینەوە و تیرۆرەکان له لوبنان و کوەیت و ئەمارات و عەرەبستان و کێشە دیپلۆماتیکەکان لەگەڵ عەرەبستان و عێراق، وڵاتانی کەنداو، وڵاتانی دەوروبەری زەریای خەزەر و ئاسیای ناوەندی، دژایەتیی ئیسرائیل و پشتگیری له گرووپە تێرۆریستییەکانی وەک حیزبوڵای لوبنان، حوسییەکانی یەمەن، گرووپە توندڕەوەکانی سەر به سوپای پاسداران له عێراق و .... تەنیا بەشێکن لەو سیاسەتە گشتییانەی که تاران له ئاستی نێونەتەوەیی و ناوچەییدا ڕەچاوی کردوە.

کۆماری ئیسلامی لەژێرناوی "ئیسلام" پشتیوانی له ڕەوتە شیعە توندئاژۆکان دەکات تاکوو به خەونە دێرینەکەی واتە سازکردنی ئیمپڕاتووریەتی شیعەی ویلایەتی بگات و به خستنەژێر کۆنترۆڵی وڵاتانی ناوچە به نەخشەی "هیلالی شیعی" خۆی ببێتە سەرکردەی بەرەیەکی پانوبەرینی ناوچەیی و دواتریش جەمسەرێکی بەهێز بۆ دژایەتیکردنی ڕۆژاوا. لەم ڕاستایەشدا و هەر له یەکەم ڕۆژەکانی پاش شۆڕش، شەڕێکی ئابووریی سەختی لەگەڵ دەرەوەی سنوورەکانی ئێران وەڕێ خست که تا ئەمڕۆش بەردەوامە و ڕوونە که دووکەڵی ئەم ئاگرە بێبەزەییە تەنیا و تەنیا دەچێتە چاوی خەڵکانی نیشتەجێ لەو جوغرافیا سیاسییە.

ئەگەرچی سەرانی کۆماری ئیسلامی له سەرەتادا دژایەتی و دوژمنایەتییەکانی خۆی تەنیا لەگەڵ ئامریکا و ئیسرائیل دەهێنایە سەر زمان، بەڵام زۆری پێ نەچوو دەرکەوت ئەم دژایەتییانە کۆی ئەو وڵاتانە دەگرێتەوە که هاوتەریب لەگەڵ ئامانجەکانی ڕێژیم نین؛ ئەم ڕاستییەش له هەموو ئەم ساڵانەدا بەڕوونی خۆیان پیشان داوە بەچەشنێک که تەنانەت عەلی خامنەیی وەک جێگری خومەینی و بڕیاردەری سەرەکی بۆ دیاریکردنی سیاسەتە گشتییەکانی ڕێژیم له ساڵی ٢٠١٣، بەفەرمی سەبارەت به گەلانی ئورووپایی گوتی: "نژادە ئورووپاییەکان وەحشین. ئەوان ڕواڵەتیان جوانە، کراوات دەبەستن و ئۆدکلۆن لێ دەدەن بەڵام ناخیان هەر ئەو جەوهەرە وەحشییەیە که له مێژوودا هەبووە و ئێستەش هەیە."

لێرەدا بۆ ڕوونبوونەوەی ئەم مژارە له دوو ڕەهەندەوە باسەکە شرۆڤە دەکەین؛ یەکەم "دیپلۆماسی فەرهەنگی" وەک ئامرازێکی سیاسەتی دەرەکی و دووهەم، "دیپلۆماسی هەڵخەڵەتاندن و فریودان".

سرووشتییە که هەموو دەوڵەتێکی خاوەن سەروەریی سیاسی بۆ گەیشتن به ئامانجەکانی له ئاستی دەرەکی یان بۆ جێگیرکردنی سیاسەتە دەرەکییەکانی پێویستیی به هەندێک ئامراز هەیە؛ وەک چۆن ئابووری، پڕۆپاگەندە، هێزی سەربازی، کەلتوور و ئایدیۆلۆژی، وەک ئامرازی سیاسەتی دەرەوە بەکار دێن، دیپلۆماسییش ئامرازێکە یان میکانیزمێکە بۆ بەدەستهێنانی ئەو ئامانجانە؛ بەڵام دیپلۆماسیی گشتی، بەرفراوانترە له دیپلۆماسیی فەرمی و هەموو ئامرازە فەرمی و نافەرمییەکانیش دەگرێتەوە، بەتایبەت ئامرازەکانی پەیوەندی و ڕاگەیاندن دەوری سەرەکی و تەنانەت یەکلاکەرەوە دەگێڕن که بۆ کاریگەریخستنە سەر ڕای گشتی، جێبەجێکردنی بەرنامەی ستراتیژی، بەرنامەی پەروەردە و کەلتووریی وڵاتێکە به مەبەستی دروستکردنی پشتیوانیی دەرەکی له سیاسەتی دەرەوەیدا.

کۆماری ئیسلامیی ئێرانیش لەم ڕاستایەدا هەموو ئامراز و جۆرەکانی هێزی (ڕەق و نەرم) بۆ جێبەجێکردنی سیاسەتی دەرەوەی خۆی به مەبەستی دابینکردنی بەرژەوەندییەکانی و دەستەبەرکردنی ئاسایشی خۆی بەکار هێناوە و بەکار دێنێت.

له ساڵانی پاش شۆڕش و هاوکات لەگەڵ شەڕی ٨ ساڵە، ڕێژیم هەوڵی دەدا له ئامرازی ڕەق بۆ گەیشتن بەم ئامانجانە کەڵک وەربگرێت، بەڵام له پاش فڕکردنی جامی ژەهر و کۆتاییهاتنی شەڕ، تاکتیکەکان گۆڕانیان بەسەردا هات و کۆماری ئیسلامی زیاتر ڕووی له هێزی نەرم کرد و بەتەواوی درکی بەو ڕاستییە کرد که تواناییەکانی هێزی نەرم هەم کەمتێچووترن و هەم کاریگەری و شوێندانەرییان زیاتر و تەمەندارترە بۆیە هاوتەریب لەگەڵ هێزی ڕەق و بەهێزکردنی ئەم بەشە کەڵکیان له هێزی نەرم و دیپلۆماسی فەرهەنگیش وەرگرت؛ له ڕوانگەیەکی ترەوە هەنووکە ڕێژیم بەباشی دەزانێ که "هەناردەکردنی شۆڕش"، که سەرەکیترین ئامانجی ڕێژیم له بیاڤی سیاسەتی دەرەکییە، تەنیا له ڕێگەی سەربازییەوە بەئەنجام ناگات، بەڵکوو چەندین ڕێگە و ڕێوشوێن و میکانیزمی جۆراوجۆری دیکەش بوونیان هەیە که دەبێ بیگرێتە بەر.

کۆماری ئیسلامی له ڕێگەی بڵاوکردنەوە و پەرەپێدانی ئایدیۆلۆژی و بەها و پێوەرە کولتوورییەکانی خۆی، له هەوڵی ئەوەدایە کولتوور و پەیامی خۆی بۆ شوێندانەری و کاریگەری دروستکردن و نفووز پەرە پێ بدات. بەشێک له ئامرازە سەرەکییەکانی ئەم دیپلۆماسییەیش بریتین له بڵاوکراوە و ڕاگەیاندنەکان که لەنێوان کۆمەڵگەکان و ڕێکخراو و دامەزراوە ناحکومییەکاندا ئەنجام دەدرێت. ئەمەیش بۆ دروستکردنی وێنەیەکی خوازراو یان ڕواڵەتێکی ئەمرۆییانە و خەڵکپەسندە به مەبەستی بەدەستهێنانی هێزی نەرم. له سەردەمی شۆڕشی زانیاری و پەیوەندی و تەکنەلۆژیدا، یەکێک له ڕەگەزەکانی هێزی دەوڵەتان دروستکردنی پەیوەندییە لەگەڵ ئەکتەرە نادەوڵەتییەکان و کاریگەریدانانە لەسەر فەزای مەجازی.

گرنگیدان به ڕەگەزە بەهایی و کولتوورییەکان له کایەی دیپلۆماسیدا، یەکێکە لەو ئامرازانەی که بۆ جێبەجێکردنی سیاسەتی دەرەوەی دەوڵەتان کەڵکی لێ وەردەگیرێ. لێرەوە دیپلۆماسی، چیتر فەرمی و لەنێوان دەوڵەتان نییە و بوارەکانی زانیاری و پەیوەندی و بازرگانی و زانستی و مەعریفی و پەروەردە و فێرکردن و... لەخۆدەگرێت.

ئەوەیکە لێرەدا هێمای بۆ کرا تەنیا بەشێکە لەو هەوڵانەی ڕێژیمی تاران که بەناوی دیپلۆماسییەوە له نیزیک به پێنج دەیەی ڕابردوودا له بیاڤی سیاسەتی دەرەکی خۆی ئەنجامی داوە بەڵام بەگشتی ئەوەیکە له ئاکار و کرداری کۆماری ئیسلامی له چوار دەیەی ڕابردوودا دەردەکەوێ ئەو ڕاستییەیە که هاوشێوەی هەموو بیاڤەکانی تر، له پانتایی سیاسەتی دەرەکیشدا ڕێژیمی تاران لەسەر بنەمای دژایەتی کردن سیاسەت دەکات؛ دژایەتی ئامریکا، دژایەتی ئیسرائیل، دژایەتی دنیای عەرەب، دژایەتی ئورووپا، دژایەتی چەمک و جیهانبینییە نوێکان، دژایەتی بڕیارنامە و میساقە نێونەتەوەییەکان، دژایەتی مافەکانی مرۆڤ و ....

بۆ ڕوونبوونەوەی زیاتر، ئاماژە به قسەیەکی ئادۆلف هیتلێر دەکەین که دەڵێ: "تەنانەت ئەگەر هیچ دوژمنێکیشت نییە، وەها بنوێنە که وڵات له مەترسیدایە. چوونکە کاتێک خەڵک بترسن، ئامادە دەبن ببنە کۆیلەت و بۆ ڕزگاربوون لەو ترسەی خراوەتە زەینیان ئامادەن پێڕەوی له سیاسەتوانان بکەن و ملکەچ بن!"

ئەم قسەی هیتلێر بەتەواوی مانا له سیستمی دەسەڵاتداری ئێستەی ئێران وەڕاست دەگەڕێ؛ بەو واتایە که سەرانی کۆماری ئیسلامی لەڕاستای دامرکاندنەوەی ویستە ڕەواکانی گەلانی ئەم وڵاتە و خۆدوورگرتن له جەوهەری ڕاستەقینەی باس و بابەتەکان ناچارن خەڵک به پرسە لاوەکییەکانەوە سەرقاڵ بکەن و به سازکردنی دوژمنی فەڕزی و زەینی بۆیان، که دەچێتە خانەی دیپلۆماسی هەڵخەڵەتاندن، هەوڵ بدەن ئاراستەی بیرکردنەوە و کردارەکانی کۆمەڵگە بگۆڕن. بۆ نموونە پاش سەرهەڵدانەکانی وڵاتی سووریە و تەنگەتاوبوونی دەوڵەتی ئەسەد، کۆماری ئیسلامی به وەڕێخستنی هەندێ سیناریۆ و یەک لەوان سازکردن و دنەدانی گرووپگەلی تیرۆریستی وەک داعش، هەم ڕەوایی به پرسی دەستێوەردان له کاروباری وڵاتانی دیکە دا، هەمیش خەڵکانی ئێرانی ترساند که ئەگەر "مدافعین حرم" نەبن ئەوا تیرۆریستەکان دەگەنە تاران و دەبێ لەوێ شەڕیان لەگەڵ بکرێ! لەژێر سێبەری ئەم پاساوەش خەڵکێکی زۆریان هەڵخەڵەتاند تاکوو مەجالێک بدۆزنەوە بۆ تاڵانی زیاتری سامانەکانی وڵات، سەرقاڵکردنی خەڵک به دوژمنە فەرزییەکان، پەرەدان به سیاسەتی هەناردەکردنی شۆڕش و هەوڵدان بۆ قایمکردنی جێپێی تاران له ناوچە و له ئەنجامدا سازکردنی "هیلالی شیعی".

به دیوێکیتردا "دوژمن" بۆ کۆماری ئیسلامی "کۆد"یکی گرینگە که بەهۆیەوە خەڵک و داواکارییەکانیان له کۆڵ دەکەنەوە و لەهەمان کاتیشدا ڕێگە بۆ دیپلۆماسی شەڕ خۆش دەکەن و ڕەوایی به دەستێوەردان و خوێنڕشتنەکانیان دەدەن.

بەکورتی ئەوەیکە ئەمڕۆ پاش زیاتر له ٤٥ ساڵ له ئێران و له پانتایی سیاسەتی دەرەکی سیستمی زاڵ بەسەر ئەم وڵاتەدا دەبینرێ، نەمانی ڕەنگی خەنەیەکە که کۆماری ئیسلامی بەهۆیەوە تەمەنی خۆی پێ درێژ کردووەتەوە؛ سەلمێنەری ئەم وتەیەش ئەوەیە که ڕێژیم چ له ئاستی ناوخۆیی و چ له ئاستی دەرەکی و بەتایبەت لای خەڵکانی وڵاتانی دەوروپشت هیچ ڕەواییەکی نەماوە و دڕاندن و سووتاندنی وێنە و بەنێر و پووستێرەکانی خامنەیی و ئاڵای کۆماری ئیسلامی باشترین بەڵگەیە بۆ ئەم ئیدیعایەیە!

وێـــستگە

ئەرکی قوورستر

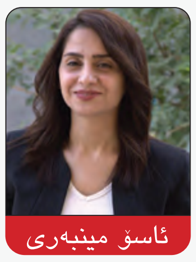

ئاسۆ مینبەری

ئەمساڵ له کاتێکدا یادی ٨ی مارس، ڕۆژی جیهانیی ژن دەکەینەوە که ژنانی کوردستان بەگوڕ و بەتینتر له جاران کەوتوونەتە بەرەی دژی کۆماری ئیسلامی و ئیدئۆلۆژییە چەقبەستووەکەیەوە.

له ڕاستیدا دیاریکردن و ناودێرکردنی ٨ی مارس، له بنەڕەتدا نەک بۆ پیرۆزبایی له ژنان بەڵکوو بۆ وەبیرهێنانەوەی ستەمەکانی دژبە ژنان و هاوکات هەڵسەنگاندن و نوێکردنەوەی مێتۆدەکانی خەباتی ئەو توێژە له کۆمەڵگە بۆ بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ جۆرەکانی هەڵاواردن و ستەمە. هەر بۆیە به ئاوڕدانەوەیەک له ڕووداوەکانی یەک ساڵ و نیوی ڕابردوو، بەباشی تێدەگەین که ژنان له ڕۆژهەڵاتی کوردستان توانییان لەم پێناوەدا هەنگاوی کردەیی هەڵ بگرن.

له ماوەی یەک ساڵ و نیوی ڕابردوودا، خەباتی ژنان له کوردستان، چووە قۆناغێکی نوێوە و هاوتەریب لەگەڵ ئەم خەباتە نوێیە، شتی نوێشیان ئەزموون کرد.

هاوکات لەگەڵ ئەوەی که دەبێ به بایەخەوە چاو له ڕۆڵ و ئەرکی ژنان له درێژەی شۆڕشی ژینادا بکەین، نابێ له بیرمان بچێ که پێش له دەسپێکی ئەم شۆڕشەش، ژنان بەپێچەوانەی خواستی دەسەڵات بەتایبەت له کۆمەڵگەی کوردستان سەبارەت بەم ڕۆژە هەستیار بوون. له ساڵانی ڕابردوودا زۆر جار نەک تەنیا ژنان، بەڵکوو پیاوانی یەکسانیخوازیش ئەم ڕۆژەیان بەرز نرخاندووە و وەکوو دەرفەتێک بۆ بەرزکردنەوەی دەنگی بەشێکی بەرچاو له کۆمەڵگە چاویان لێ کردوە.

ئەگەرچی ڕەوتی سەرکوت لەلایەن ڕێژیم و ناوەندەکانییەوە لەمبارەوە بەردەوام بووە بەڵام، هیچکات ژنان کۆڵیان نەداوە و له تێکۆشان بۆ وەدەستهێنانی مافەکانیان پاشگەز نەبوونەتەوە.

هەرچەند کۆماری ئیسلامی زۆر هەوڵی دا ئەم ڕۆژە وەکوو ڕۆژێکی جیهانی له کۆمەڵگەی ژێر دەسەڵاتی خۆیدا بێبایەخ بکات و به ناودێرکردنی ڕۆژی لەدایکبوونی فاتمەی زەهرا، بۆنەیەک هاوتەریب لەگەڵ ئەم بۆنە جیهانییە له کۆمەڵگەدا جێگیر بکات، بەڵام ڕۆشنبیری و تێگەیشتنی ژنان له پیلان و ئامانجەکانی ڕێژیم تا ڕادەیەکی باش ئەم هەوڵانەی پووچەڵ کردنەوە.

پرسی ژنان کاری بەردەوام و هەوڵی شێلگیرانەی پێویستە، بەڵام ڕۆژی ٨ی مارس وەکوو ڕۆژێکی جیهانی، بایەخ و تایبەتمەندیی خۆی هەیە و پێویستە بەتایبەتی لەم ڕۆژەدا کار لەسەر پرسەکانی ژنان بکرێت.

بەڕێوەبردنی سێمینار و ڕێکخستنی کەمپەین له تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و ئامادەکردنی بەرنامەی تلویزیۆنی و نووسینی وتار و بەگشتی ڕوونکردنەوەی بابەتەکە، دەبێ وەکوو ئەرکێکی گشتی بەتایبەت له کۆمەڵگەیەک وەکوو کۆمەڵگەی کوردستاندا چاوی لێ بکرێت. گرینگیی ئەم بابەتە لەوەدایە که هاوکات لەگەڵ هەوڵەکانی خەڵک بۆ ڕۆشنگەری سەبارەت به پرسەکانی ژنان و هەوڵدان بۆ وشیارکردنەوەی خەڵک و بەتایبەت له مافەکانی ئەم توێژە، هەوڵەکانی ڕێژیم و دامودەزگا زەبەلاحەکانیشی بۆ بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ ئەم هەوڵانە بەردەوامە، بەو جیاوازییەوە که تەنانەت ئیمکانات و دەرفەتی زیاتریشی بۆ سەرکوتی هەر چەشنە هەوڵێک له بەردەستدایە.

ئەگەرچی خەباتی ژنان له ماوەی ٤٥ ساڵی ڕابردوودا دژی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران بەردەوام بووە بەڵام لانیکەم له ماوەی ١٠ ساڵی ڕابردوودا و بەتایبەتیش له ڕەوتی بزووتنەوەی ژینادا، ئەم تێکۆشانە زیاتر و له شێوازی جیاوازتردا خۆی دەرخست.

بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ داگیرکەر، کردەوەی پێکهاتەشکێن، دژایەتیی ئاشکرا و هەنگاوی بەکردەوە لەم شۆڕشەدا لەو خاڵە گرینگانە بوون که وەک ئەکتی کاریگەر لەلایەن ژنانەوە بینران. هاتنەدەر له چوارچێوەی ماڵەکان و پەیوەستبوون به ڕیزی خەڵکی خرۆشاوی سەر شەقام و زۆر جاریش پێشەنگایەتیی جەماوەر، نیشانی دا که ژنان لەپێناو دابینکردنی مافەکانی خۆیاندا، تا چەند هەست به بەرپرسایەتی ئەکەن و تا چ ڕادەیەکیش ئامادەن نرخ بۆ بەدەستهێنانی مافەکانیان بدەن.

خوێندنەوە و ئانالیزی خەباتی ژنان له چوارچێوەی شۆڕشی ژینادا دەتوانێ نیشاندەری گۆڕانێکی بنەڕەتی له ڕوانینی ژنان هەم سەبارەت به خودی خۆیان، هەم ئەرک و ڕۆڵیان و هەم پۆتانسییێلی خۆیان له کومەڵگەدا بێت؛ ئەوە ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگرە که ئەو شۆڕشە بەبێ بوونی ژنان نەیدەوانی تا ئێستا بخایەنێ! له ڕاستیدا ژنان لەو بزووتنەوەیەدا جیا لەوەی که هەندێ جار ئەرکی ڕێبەرایەتییان لەئەستۆ دەگرت، توانییان بزوێنەری باقی چین و توێژەکانی کۆمەڵگە بۆ هاتنە مەیدان و شەڕ لەگەڵ داگیرکەر بن. هەر بۆیە دەتوانین ئاوا له بابەتەکە بڕوانین که خەباتی ژنان له دوو بواری جیاوازی ڕەگەزی و نەتەوەیی بەرانبەر به کۆماری ئیسلامی، خەباتێکی ڕەوا و له هەمانکاتدا جێگای ڕێز و پێزانینە، بەرەوپێشبردنی هاوتەریبی ئەم دوو خەباتە، ئەرکی قورستری خستووەتە سەر شانی ژنان و بێگومان کاریگەریشی لەسەر بزووتنەوەی کوردستان، دیار و هەستپێکراو دەبێ.

له ٨ی مارسی ئەمساڵدا وێڕای پێناسەکردنەوەی سەرلەنوێی خەباتی ژنان له کوردستان و ڕێزگرتن له قوربانیدانیان له ماوەی ساڵانی ڕابردوودا، پێویستە وەبیر خۆمان بێنینەوە که خەباتی نەتەوایەتی بەبێ بوونی ژنان سەر ناکەوێ و ئەرکی ژنان لەم ببوارەدا زۆر قورسترە. هەروەها ٨ی مارس دەبێ لەلایەن ژنانەوە ببێتە دەرفەتێک بۆ لەئەستۆگرتنی ئەرکێکی قورستر، پێداگرتنەوە لەسەر مافەکانیان و هاوکات دیاریکردنی سنووری نێوان خۆیان و دەسەڵاتێکی خۆسەپێن که ساڵانێکی زۆرە له مافی ژیان بێبەشی کردوون.

٨ی مارس دەتوانێ لەمەبەدوا جیا له ڕۆژێکی جیهانی، ڕۆژی وەبیرهێنانەوەی خەبات و شۆڕشی ژنانی کوردستان دژبە چەقبەستوویی و بێمافی بێ.

کوردستان
ژمارە ٨٦٦
١٥ ی ڕەشەمەی ١٤٠٢ _ ٥ی مارسی ٢٠٢٤

دەسبەسەرکردنی ١١١ کەس لە ماوەی مانگێکدا

لە ماوەی مانگی فێوریەی ٢٠٢٤دا لانی کەم ١١١ کەس لە ئێران لەلایەن هێزە ئەمنیەتییەکانەوە دەستبەسەر کراون. زۆرترین دەستبەسەرکراون کورد بوون کە ژمارەیان ٥٢ کەس بووە کە نیزیک بە نیوەی هەموو گیراوەکانی مانگی ڕابردووە لە ئێراندا.

دەستبەسەرکرانی پەیڕەوانی کەمینە ئایینی و مەزهەبییەکان لە مانگی فێورییەشدا وەکوو مانگانی پێشوو لەلایەن ناوەندە حکومەتییەکانەوە بەردەوام بووە. لەو مانگەدا لانی کەم ٩ چالاکی مەزهەبی لەلایەن ناوەندە حکومەتییەکانی کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە دەستبەسەرکراون. ٣ چالاکی مەزهەبی دەستبەسەرکراو لە پەیڕەوانی ئایینی بەهایی بوون کە هەر سێ کەسەکەیان ژن بوون. هەروەها لە ماوەی مانگی ڕابردوودا لانی کەم سێ چالاکی سوننی مەزهەبی بەلووچ، یەک چالاکی شیعە لە شاری قوم و دوو چالاکی سوننی خەڵکی پاکستان لە قیشم دەستبەسەر کراون.

"هەنگاو" ڕایگەیاندوە لە ماوەی مانگی ڕابردووی زاییینیدا لانی کەم ٩ چالاکی ژن لە ئێران لەلایەن ناوەندە ئەمنیەتییەکانەوە دەستبەسەر کراون کە دەکاتە ٨٪ سەرجەم دەستبەسەرکراوان. ژنانی دەستبەسەرکراو خەڵکی شارەکانی بوجنوورد، مەریوان، شیراز (٢ کەس)، مەشهەد، تاران، شەهریار، زاهیدان و ڕامسەر بوون. هەروەها لەو مەودایەدا لانی کەم ٨ منداڵی ژێر ١٨ ساڵ لەلایەن ناوەندە ئەمنیەتییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە دەستبەسەرکراون کە ٦ کەس لەو منداڵە کورد و خەڵکی شارەکانی بۆکان، سەقز، قوروە و جوانڕۆ (٣ کەس) و ٢ کەسیش بەلووچ و خەڵکی زاهیدان بوون.

هەر لەو مانگەدا لانی کەم ٧ ڕۆژنامەنووس و چالاکی میدیایی و ٣ هونەرمەند و نووسەر لە شارە جیاوازەکانی ئێران لەلایەن ناوەندە ئەمنییەکانەوە دەستبەسەر کراون.

لە ماوەی مانگی فێورییەی ٢٠٢٤دا لانی کەم سزای سێدارەی ١٠ بەندکراو لە بەندیخانەکانی ئێراندا جێبەجێ کراوە کە یەک کەسیان کورد بووە. ئەم ئامارە بە بەراورد لەگەڵ مانگی ڕابردوو کە ٧٤ بەندکراو لەسێدرە درابوون، ٦٤٪ کەمی کردوە و ناوەندەکانی مافی مرۆڤ لەسەر ئەو باوەڕەن کە بە هۆی دەستپێکی بانگەشەی هەڵبژاردنەکانی ١١ی ڕەشەمەوە، ژمارەی جێبەجێکرانی سزای سێدارە کەمی کردوە و دوای تەواوبوونی ئەو پرۆسە ئەگەری بەرزبوونەوەی ژمارەی سێدارە لە ئێراندا بەهێزە.

بەندکران و سزادانی ١٨ چالاکی زمان و وێژەی کوردی

کوردپا، بەبۆنەی ڕۆژی جیهانیی زمانی دایک، لە ڕاپۆرتێکدا ئاوڕی لە سەرکوتی چالاکانی زمان و وێژەی کوردی لە سەرەتای بزووتنەوەی ژن، ژیان، ئازادییەوە داوەتەوە. بەپێی ئەم ڕاپۆرتە؛

٨ کەس لە چالاکانی زمان و وێژەی کوردی، بە ٤٨ ساڵ بەندکران، لێدانی ٨٠ قامچی و دوو کەسیشیان بە دوورخرانەوە سزا دراون. لەم نێوانەدا، ٦ کەس لە وانەبێژان و چالاکانی دیکەی بواری زمانی کوردی دەسبەسەر کراون کە ٥ کەسیان هاوکات لەگەڵ کۆتاییهاتنی لێپرسینەوەکەیان بە شێوەی کاتی ئازاد کراون. بەڵام ڕەشاد پەرویزی هەروا دەسبەسەرە و لەلایەن ناوەندە ئەمنییەتییەکانەوە لێپرسینەوەی لێ دەکرێ.

دەسبەسەرکران و گوشاری ناوەندە ئەمنییەتییەکان بۆ سەر ٦ کەس لە شاعیران و چالاکانی بواری وێژەی کوردیش بەشێک لە سەرکوتکارییەکانی کۆماری ئیسلامی دژی چالاکانی بواری زمان و وێژەی کوردی بوو.

– موژگان کاوسی ڕۆژی ٢٧ی سەرماوەزی ١٤٠٢، سزای ٤٨ مانگ بەندکران بە تۆمەتی "کۆبوونەوە و تەبانی دژی ئەمنییەتی نەتەوەیی"، "بێڕێزی بە ڕێبەر" و "پڕوپاگەندە دژی نیزام" بۆ بەندیخانەی تۆنکابۆن ڕاگوێزرا. ناوبراو ڕۆژی پێنجشەممە، ٣١ی خەرمانانی ١٤٠١، هاوکات لەگەڵ بزووتنەوەی ژن، ژیان، ئازادی و بە هێرشی هێزە ئەمنییەتییەکان بۆ سەر ماڵەکەی دەسبەسەر کرا.

– سەیوان ئیبراهیمی؛ وانەبێژی زمانی کوردی و ئەندامی بەڕێوەبەریی ئەنجومەنی فەرهەنگی – کۆمەڵایەتیی نۆژین کە ڕۆژی ٩ی بەفرانباری ١٤٠٢، بە مەبەستی جێبەجێکرانی سزای بەندکرانەکەی بە تۆمەتی "دروستکردنی گرووپ و دەستە بە مەبەستی تێکدانی تەناهیی وڵات"، "پڕوپاگەندە دژی نیزام" و "تێکدانی نەزمی گشتی" دەسبەسەر و بۆ بەندیخانەی سنە ڕاگوێزرا.

– سروە پوورمحەممەدی، وانەبێژی زمانی کوردی و ئەندامی بەڕێوەبەریی ئەنجومەنی فەرهەنگی – کۆمەڵایەتیی نۆژین کە ڕۆژی ٤ی ڕەزبەری ١٤٠٢، بەتۆمەتی " دروستکردنی گرووپ و دەستە" بە ١٠ ساڵ بەندکران مەحکووم کرا.

– ئیدریس مینبەری، وانەبێژی زمانی کوردی و ئەندامی ئەنجومەنی فەرهەنگی – کۆمەڵایەتیی نۆژین کە ڕۆژی ٤ی ڕەزبەری ١٤٠٢، بە تۆمەتی "دروستکردنی دەستە و گرووپ" بە ١٠ ساڵ بەندکرانی تەعزیری سزا درا.

– واران محەممەدنژاد، کارناسی باڵای هونەر و ئەندامی ئەنجومەنی فەرهەنگی_کۆمەڵایەتیی "نۆژین" کە ڕۆژی ٢٧ی ڕەشەمەی ١٤٠١ بە تۆمەتی "تێکدانی نەزمی گشتی، کۆبوونەوە دژی ئەمنییەتی نەتەوەیی، بانگهێشتی خەڵک بۆ لایەنگری لە یەکێک لە حیزبە کوردستانییەکانی ئۆپۆزسیۆنی حکوومەتی ئێران" بە ساڵێک بەندکران سزا درا.

– سیرووس عەباسی، چالاکی مەدەنی و ئەندامی لێژنەی بەڕێوەبەریی دامەزراوەی زانستی کوردستان کە ڕۆژی ١٨ی خەرمانانی ١٤٠٢، بە مەبەستی جێبەجێکرانی سزای بەندکران دەسبەسەر کرا و بۆ بەندیخانەی قوروە ڕاگوێزرا.

– ئازاد عەباسی، چالاکی مەدەنی و وانەبێژی زمانی کوردیی خەڵکی دێولان کە ڕۆژی ١٨ی خەرمانانی ١٤٠٢، بە مەبەستی جێبەجێکرانی سزای بەندکرانەکەی دەسبەسەر کرا و بۆ بەندیخانەی قوروە ڕاگوێزرا.

– ئەشکان فەهیم، چالاکی بواری فەرهەنگ و وێژەی خەڵکی مەهاباد کە ڕۆژی ٢٧ی سەرماوەزی ١٤٠٢ بە هێرشی هێزە ئەمنیەتییەکان بۆ سەر ماڵەکەی و بە توندوتیژییەوە دەسبەسەر کرا.

ئایا واشینگتۆن لە جێهێشتنی عێراقدا جیددییە؟

و: کەماڵ حەسەنپوور

لەگەڵ داوای ئەو وڵاتە بۆ کشانەوە و قووڵتربوونەوەی قەیرانی ناوچەیی، بڵێی مانەوەی سەربازیی وڵاتە یەکگرتووەکان لە عێراق بەرەو کۆتایی بڕوا؟

زۆر شت لەبارەی شێوەی هەڵسوکەوتی وڵاتە یەکگرتووەکان لەگەڵ بەریەککەتنی ئەو دواییانەی بەرژەوەندییەکانی لەگەڵ عێراق گوتراوە. لەگەڵ بەردەوامیی پشتگیریی سەربازیی ئەمریکا لە ئیسرائیل لە شەڕەکەی دژی حەماس لە کەرتی غەززە، کە بۆتە تووڕەیی بەشێکی زۆر لە دنیا، ئاستی پەسەندکرانی واشینگتۆن لە ناوچەدا لە نزمترین ئاستی خۆیدایە.

حیزبوڵڵای لوبنان بۆ پشتگیریی لە حەماس، هێرشە سەربازییەکانی بۆ سەر ئیسرائیل چڕ کردوونەوە. تاقمەکانی هاوتەریبی میلیشیای فەلەستینی لە غەززە هێرش دەکەنە سەر ئامانجە سەربازییەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان، لە نێویاندا هێرشی ئەو دواییانە لە ئۆردۆن کە بووە هۆی کوژرانی سێ سەربازی ئەمریکایی و بریندار بوونی زیاتر لە چل کەس.

ناوەندی فەرماندەیی وڵاتە یەکگرتووەکان لێدوانێکی بڵاو کردەوە و لەویدا هێرشەکە و لەدەستدانی کارمەندانی خزمەتگوزاری لە بنکەیەکی سەربازیی وڵاتە یەکگرتووەکان، "بورجی ٢٢" کە لە ئۆردۆن هەڵکەوتووەی پشتڕاست کردەوە. ئەو هێرشە یەکەم گورزی کوشندەیە کە ئەمریکا لە دوای شەڕی ئیسرائیل–حەماس لە ٧ی ئۆکتۆبر ئەزموونی کردوە. زیاتر لە ١٥٠ هێرش کراونە سەر بنکەکانی ئەمریکایی لە عێراقەوە بگرە تا سووریە و ئێستا ئۆردۆن. سەرۆککۆمار بایدن بە ئاشکرا تازیەباری لەکیس چوونی سێ سەربازەکە بوو و لە کاتێکدا دەیگوت، "ئێمە لە کات و بە شێوەی هەڵبژێردراوی خۆمان تۆڵە لە بەرپرسیارانی ئە هێرشە دەکەینەوە،" بە خەڵکی ئەمریکای گوت کە دەوڵەت ئەرکدارە دژی تێرۆریزم بجەنگێ.

هێندێک کەسی ناسازشکار لە کۆنگرە داوای تۆڵەی خوێنی ڕژاو بە هێرشی ڕاستەوخۆ بۆ سەر ئێران، وەک شێوەیەکی شیاو بۆ تۆڵەئەستاندنیان کردوە. سەناتۆر لیندزی گراهام (کۆماریخواز لە ویلایەتی کارۆلاینای باشوور) لە لێدوانێکدا لە تۆڕی کۆمەڵایەتیی ئێکس گوتی تۆڵەئەستاندنەوەی سەرۆککۆماری پێشوو لە بەکرێگیراوانی ئێران بەس نەبووە و "نابێتە هۆی چاوترسێنکردنی شەڕانشۆیی ئێرانی." ئەو داوای "هێرش بۆ سەر ئامانجی گرینگ لە نێوخۆی ئێرانی کرد."

سەناتۆر جان کۆرنین (کۆماریخوار لە ویلایەتی تێکزاس)، بە هەمان شێوە وەک بەرپەرچدانەوەی هێرشەکە، لە ئێکس نووسی، "تاران بە ئامانج بگرە." ئەو لێدوانانە لەلایەن بەرەی فرە ڕاسترەوی ئۆپۆزیسیۆن بڵاو بوونەوە کە داوای "نیشاندانی هێز" دەکەن بەڵام لە پلەیەکدا نین کە قامک بە پەلەپیتکەکەوە بنێن.

بێگومان، بایدن لەبارەی بەرپەرچدانەوەی سەربازیی دژی میلیشیاکانی سەر بە ئێران جیددییە. هیچ نەبێ، ئەو هیچ ڕێگاچارەیەکی بێجگە لە جیددی بوون نییە. ئەمساڵ ساڵی هەڵبژاردنە و، سیاسەتی دەرەوە لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاست دەتوانێ ببێتە خاڵی لاوازی ناوبراو. گەرەنتی ئەوە دەکرێ کە واشینگتۆن کەڵک لە هێزی سەربازیی وەردەگرێ، بەڵام دووپاتی دەکاتەوە کە خوزیاری شەڕێکی هەمەلایەنە لەگەڵ ئێران نییە. پێش هێرشەکانی ئۆرۆدن، هێزی سەربازیی وڵاتە یەکگرتووەکان لە ٢٣ی جانیوەری، هێرشی کردە سەر هاوپەیمانانی ئێران لە ڕۆژاوای عێراق.

عێراق داوای کشانەوە دەکات

سەرۆکوەزیرانی عێراق، محەممەد شیاع ئەلسودانی، داوای "کشانەوەیەکی وتووێژلەسەرکراوی ڕێکوپێک و خێرا"ی هاوپەیمانییەکە بە ڕێبەریی وڵاتە یەکگرتووەکان لە وڵاتەکەی کردوە. بە گوتەی سودانی، ئاشکرا بووە کە ئەو هێزە ٢٥٠٠ کەسییە مانەوەی لە کشانەوەی بە گیروگرفتترە. ئەو مەترسیی ئەوەی هەیە کە مانەوەیان ببێتە هۆی ناسەقامگیریی عێراق، بە هۆی پشتگیریی ئەمریکا لە گەمارۆی سەربازیی ئیسرائیل دژی غەززە.

لە ڕوانگەی تەکنیکییەوە، ئەو سەربازانە لەسەر داوای دەوڵەتی بەغدا خەریکی دانی ڕاوێژکاریی سەربازین. ئامانجی ئەوان ڕاهێنان و دانی کەرەستە و هاوئاهەنگ کردنی سوپای عێراقە. بێتوو عێراق بیهەوێ، ئەوە مافی یاسایی دەوڵەتی عێراقە داوا لە هەر هێزێکی بیانی بکات کە خاکی ئەو وڵاتە چۆڵ بکات. لەگەڵ ئەوەشدا، ڕێبەرە عێراقییەکە هیچ دوا وادەیەکی دیاری نەکردوە و، ڕوون نییە کەنگێ ئەو کارە دەکات.

وێناچێ واشینگتۆن لەو کاتەدا و دوای هێرش بۆ سەر هێزەکانی و دانی قوربانی بکشێتەوە، بە تایبەتی بە لەبەرچاوگرتنی شەڕی غەززە. ئیسرائیل و هاوبەشەکانی دیکەی ئەمریکا ڕەنگبێ هەست بە لاوازیی بکەن. ڕێبەرانی تاران دەتوانن کەڵک لە پاشەکشەی ئەمریکا بۆ خۆ بەهێزتر نیشاندانی خۆیان لەلای لایەنگرانیان وەرگرن. هەر چۆنێک بێ، ئامانجی درێژخایەنی ئێران وەدەرنانی وڵاتە یەکگرتووەکان لە ناوچەیە.

پسپۆڕی بواری خۆرهەڵاتی نێوەڕاست پرۆفیسۆر جاشوا لەندیس لە زانکۆی ئۆکلاهاما باسی ڕونگەکانی لەمەڕ ئەگەری کشانەوەی ئەمریکا و ئەوەی کە ڕەنگبێ واشینگتۆن بیهەوێ لە پێشدا بیر لە بژێرەی دیکە بکاتەوەی کرد. لەندیس گوتی، "بەڕێوەبەرایەتی بایدن هەوڵ دەدا پاش هێندێک ئاڵوگۆڕی بچووک لە ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ دەوڵەتی عێراق، لەوێ بمێنێتەوە. بایدن نایهەوێ بکشێتەوە، گومان لەوە دا نییە کە نایهەوێ بەر لە هەڵبژاردنی مانگی نۆڤەمبەر ئەو کارە بکات."

سەرۆککۆماری هەشتا و یەک ساڵەی ئەمریکا لە هەوڵدایە ڕێژەی لایەنگرانی، کە بەگوێرەی لێکۆڵینەوەیەکی نوێی گالۆپ لە ژێر ٤٠ لە سەد لە هاتووچۆدایە، بەرز بکاتەوە. بێتوو بایدن هەر هەنگاوێک بنێ کە وەک پاشەکشە لە بەرانبەر ئێران سەیر بکرێ، ڕەنگبێ خۆی لە هەمان دۆخدا ببینێتەوە کە سەرۆککۆماری پێشوو جیمی کارتەر لە نۆڤەمبەری ١٩٧٩ تووشی بوو، کاتێک خوێندکارانی ئێرانی (بە ئیلهاموەرگرتن لە دامەزرێنەری شۆڕشی ئیسلامی، ئایەتوڵڵا خومەینی) هێرشیان کردە سەر باڵوێزخانەی ئەمریکا لە تاران و پەنجا و دوو بارمتەی ئەمریکاییان بۆ ماوەی ٤٤٤ ڕۆژ ڕاگرت.

ئەو کارە بووە هۆی دۆڕاندنی کارتەر لە هەڵبژاردنی ساڵی دواتر لە بەرانبەر ڕکابەرە کۆماریخوازەکەیدا، ڕۆناڵد ڕەیگان، کە لە بانگەشەکانی هەڵبژاردندا وەک کەسێکی خاوەن هێز و ئیرادە دەرکەوت. ڕکەبەرە سیاسییەکەی بایدن، بێگومان دۆناڵد ترامپ دەبێ، کە بە هەمان شێوە هەوڵ دەدا سەرۆککۆمار وەک کاندیدایەکی لاواز نیشان بدا. سەرۆک کۆمارەکەی پێشوو دەتوانێ وەبیر خەڵکی ئەمریکا بێنێتەوە کە ئەوە ئەو بوو کە لە جانیوەری ٢٠٢٠ فەرمانی کوشتنی ژەنراڵی پلەبەرز قاسم سولەیمانی لە عێراق دا.

لەندیس هەروەها باسی کاردانەوەی تارانی کرد لە ئەگەری پاشەکشەی ئەمریکا لە عێراق. "ئێران پاشەکشەی ئەمریکا لە عێراق وەک سەرکەوتنێکی مەزن باس دەکات. لە سەرەتای دەستپێکی شەڕی غەززە، ئێران هەموو هەوڵی خۆی خستۆتە کار تا وڵاتە یەکگرتووەکان لە عێراق دەر بکات. هێرشەکانی بەکرێگیراوانی ئێران بۆ سەر بنکەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان واشینگتۆنیان وروژاند تا کەسایەتیی بەنێوبانگی عێراقی بکوژێ."

کوشتنی موشتاق تالیب ئەلسەعیدی، فەرماندەیەکی پلەبەرزی لیوای دوازدەی حەشدی شەعبی، کە سەر بە ئێرانە، لە ٤ی جانیوەری هیچ بژێرەیەکی بۆ سەرۆک وەزیران سودانی نەهێشتەوە بێجگە لەوەی داوا لە واشینگتۆن بکات بارگەوبنەی وەپێچێ و ناوچەکە جێبهێڵێت.

بەڕێوەبەرایەتیی بایدن لەگەڵ بریتانیا، گەمارۆی زۆرتریان دژی ڕایەڵەیەک لە کەسانێک پەسەند کرد کە بە پشتیوانیی دەوڵەتی ئێران دەستیان لە کوشتنی بەرهەڵستکاران و کەسایەتی ئۆپۆزیسیۆندا هەبووە.

جێگری سەرۆکی وەزارەتی دارایی بۆ کاروباری تێرۆریزم و هەواڵگریی دارایی، برایان ئی. نێلسۆن گوتی، "ڕێژیمی ئێران درێژە بە هەوڵەکانی بۆ بە ئامانج گرتنی بەرهەڵستکاران و چالاکان دەدا کە نیشانەی نادڵنیایی قووڵی ڕێژیم و هەوڵ بۆ پەرەپێدانی سەرکوتی نێوخۆیی بۆ ئاستی نێونەتەوەییە." ئەو درێژەی بە قسەکانی دا و گوتی، "وڵاتە یەکگرتووەکان، لەگەڵ هاوپەیمانە نێودەوڵەتییەکان و هاوبەشەکانی، لە ناویاندا بریتانیا، درێژە بە بەربەرەکانی دژی سەرکوتی نێودەوڵەتی ڕێژیمی ئێران دەدا و کەڵک لە سەرجەم ئامرازەکانی بەردەست وەردەگرێ تا کۆتایی بەو هەڕەشانە بێنێ، بە تایبەتی لە خاکی وڵاتە یەکگرتووەکاندا."

ئاخۆ گەمارۆی زیاتر دەتوانێ ڕەفتاری ئێران سنووردار یان ئەو وڵاتە چاوترسێن بکات؟ وێناچێ. ئەوان لە جیات کاریگەریی لە سەر سەرکوتی بە کردەوە، تەنیا دەبنە هۆی تووڕەیی. ئاکامی هەستپێکراو کاتێک دەبێ کە بایدن بڕیار بدا ئاخۆ هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق و شوێنی دیکەی خۆرهەڵاتی نێوەڕست ڕابگرێ، بکشێنێتەوە یان کەمتریان بکاتەوە. تاران چاودێریی دەکات تا بزانێ ئاخۆ تێپەڕینی کەت بە قازانجییەتی یان نا؟

بڕیارنامەی پێشنیاریی حیزبی دێموکرات
پەسەندکراو لە کۆبوونەوەی بەڕێوەبەریی ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست لە مادرید

١- دوابەدوای کوشتنی ژینا ئەمینی لەکاتێکدا کە لەلایەن پۆلیسەوە دەسبەسەر کرابوو، جووڵانەوەیەکی نارەزایەتیی سەرانسەری بە دروشمی ژن، ژیان، ئازادی دەستی پێکرد. کوردستان لانکەی بزوتنەوەکە و دروشمەکەی بوو کە بووە هۆی پشتیوانیی جیهانی و سەرسامیی بۆ ژن و پیاوە بوێرەکانی ئێرانی کە تەنیا داوای مافە بنەڕەتییەکانی مرۆڤیان دەکرد. ئێمە پشتیوانی لە خەباتی خەڵکی ئێران و بەتایبەت گەلی کورد بۆ مافە دێموکراتیکەکانیان دەکەین.

٢- دوای سەرکوتکردنی جووڵانەوەی ژینا، ڕێژیمی سەرکوتکەری کۆماری ئیسلامی، سەرکوتەکەی توندتر و هەزاران کەسی دەسبەسەر کرد کە ئەمە بووەتە هۆی شەپۆلێکی بەرینی کۆچکردن کە بەشێکی زۆریان ئەو کەسانەن کە لە سەرهەڵدانەکەدا بەشدار بوون. ئێمە داوا لە وڵاتانی ڕۆژاوایی کە پەنابەرانی ئێرانی ڕوویان تێکردوون دەکەین کە دۆخی ئێران لەبەر چاو بگرن و جێگا و ڕێگا بەو کەسانە بدەن و داڵدەیان بدەن.

٣- ئێمە پێشێلکاریی بەربەرینی مافەکانی مرۆڤ لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە مەحکووم دەکەین و داوا لە نەتەوە یەکگرتووەکان و یەکیەتیی ئۆرووپا دەکەین چارەسەرێک بۆ ئەو پرسە بدۆزنەوە.

٤- خۆرهەڵاتی نێوەڕاست لە کڵپەی ئاگردایە و جێپەنجەی کۆماری ئیسلامی و باسکە سەربازییەکەی، واتە سپای پاسداران، لە هەموو ئەو ڕووداوانەدا بەدی دەکرێ. ئێمە پشتیوانی لە هەوڵەکان بۆ ناساندنی سپای پاسداران وەک یەکەیەکی تێرۆریستی دەکەین.

٥- ئێمە داوای کۆنفرانسێکی نێونەتەوەیی بۆ پرسی کورد بەگشتی و دۆخی خەڵکی کورد لە ئێران بە تایبەتی دەکەین.

٦- ئێمە داوای بووژاندنەوەی کۆمیتەی تایبەتی ئینتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست بۆ پرسی کورد دەکەین.

***

تێبینی: کۆبوونەوەی شورای ئینتێرناسیونالی سۆسیالیست لە ڕۆژانی ٥ و ٦ی ڕەشەمە لە مادرید، پێتەختی ئیسپانیا بەڕێوە چوو. هەیئەتێکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێکهاتوو لە کاک خالید عەزیزی، مەولوود سوارە و هیوا بەهرامی بەشداری ئەم کۆبوونەوەیە بوون.

نەورۆزی کوردەواری لە ئەدەبیاتی باوەڕیی یارساندا

سارۆ خوسرەوی

دەستپێکی بەهاری هەموو ساڵێکی کوردی، هاوکاتە لەگەل کۆتایی سەرماوسۆڵە و وەرزی شادی و دڵخۆشی لە کوردستان. نەتەوەی کورد بەو بۆنەیەوە جەژن دەگێڕێ و نەورۆز وەک ڕۆژێکی واتادار پیرۆز دەکات.

نەورۆز، جیا لە گەلی کورد، گشت گەلانی ئارییایی بە هی خۆیانی دەزانن و شانازیی پێوە دەکەن. کوردان لە نەورۆزدا، لە سروشتی سەرسەوزی کوردستان گەشت و سەیران دەکەن و بە هەڵکردنی ئاگر لەسەر چیا سەربەرزەکان، ڕێز لەو ڕۆژە دەگرن. بەو جۆرەی مێژوونووسان باسی لێوە دەکەن، نەورۆز هەر لە کۆنەوە لە زەنجیرە چیاکانی زاگرۆس و ئارارات و دەشتاییەکانی دەوروبەریان لەلایەن کوردانەوە بە پیرۆز زاندراوە و بۆنەی بۆ گێراوە.

لەبارەی چۆنیەتیی سەرهەڵدانی چیرۆک و ئەفسانەی نەورۆز گەلێک لێکۆڵینەوەی مێژوویی و کولتووری وەک: ڕێوایەتی ئەفسانەی کەیومەرس و جەمشید و کاوەی ئاسنگەر و زوحاک گوتراون و باس کراون. بەڵام گەلێک لە مێژوونووسان نەورۆز دەگەڕێننەوە بۆ یەکەم ڕۆژی دۆزینەوەی ئاگر لەلایەن مرۆڤەوە. واتە نەورۆز جەژنی دۆزینەوەی ئاگر بووە، بۆیە وەک ڕۆژێکی نوێ لە ژیانی مرۆڤایەتیدا جەژنی بۆ دەگێڕن. یان وەک ئەوەی لە ئەفسانەی نەورۆزدا هاتووە، کاوەی ئاسنگەر، کەسایەتیی ئەفسانەیی، زوحاکی زاڵمی کوشتوە و کۆمەڵگەی لە چەوساندنەوە ڕزگار کردوە، هەر بۆیە گەلانی مافخواز و ئازادیخواز، ئەم ڕۆژەیان بەلاوە گرینگە و هەموو ساڵێک یادی لێ دەکەبەوە.

بزووتنەوەی دادخوازیی کاوەی ئاسنگەر دژ بە زوڵم و ستەمی زوحاک، هەرچەند لە "شانامەی فەردەوسی"دا وەک ئۆستوورە ڕێوایەت کراوە، بەڵام دواتر لە لایەن بەشێکی بەرچاو لە توێژەرانی کورد و ئێرانییەوە، وەک بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی لێکدانەوەی بۆ کراوە. توێژەرانی ئەم بوارە پێیان وایە، بزووتنەوەی کاوە بە پشتیوانیی پیشەوەران و پیشەسازان ڕاپەڕیوە و تاج و تەختی زوحاکی لەنێو بردوە و کەسێکی مافخوازی وەک فەرەیدوونی لە شوێنەکەی داناوە.

بەڵام ڕێوایەتی جەژنی نەورۆز، تا ڕادەیەک لە ئەدەبیاتی باوەڕیی یارسان و شانامەی گۆراندا جیاوازە و یارسانییەکان لێکدانەوەی خۆیان بۆ ئەم جەژنە کولتووریی و مێژووییە هەیە.

خودی ئاگر لە ئایینی یاریدا هێمایەکی پیرۆزە. لەم ئایینەدا، ئاگر سەرچاوەی ڕووناکی، گەرمی و پاکییە و وەک دیاردەیەکی واتادار چاوی لێ دەکەن. یارسانییەکان جیا لە ئەفسانەی کاوە و زوحاک، پێیان وایە لەو ڕۆژەدا، قارەمانێکی کورد بە ناوی فەرەیدوون نیشتووتە سەر تەختی دەسەڵات. لەم بارەوە یەکێک لە چاودارانی یارسان بە ناوی "شا ئیراهیم "لە بارەی جەمشید و فەرەیدوون و زوحاک دەڵێ:

ئیبراهیم هەمدەست ، ئیبراهیم هەمدەست
چەنی یادگار هەردوو بیم هەمدەست

کاکەم یادگار نە ڕووی تەخت نشەست
جەمشید بییانی جەم جەهان بەست

ئەز فەرەیدوون بیم ، گاو سەر وەدەست
سلسلەی سپای زەحاک دام شکەست

واتە من، ئیبراهیم لەگەڵ یادگار بووینە هاوکار. کاکە یادگارم هاتە سەر تەختی جەمشید و کۆبوونەوەی جیهانی گرێ دا. من فەرەیدوون بووم، گاوی خودای باڵادەست، من زەنجیرەی سوپای زوحاکم تێک شکان. بۆیە بەپێی کەلامی چاودارانی یاری، دەتوانین بەو ئەنجامە بگەین کە جەژنی نەورۆز لە کۆمەڵگەی یارسان جەژنێکی پیرۆز و واتادارە.

شاوەیس قولی مایدەشتی، یەکێکی دیکە لە کەسایەتییە دیارەکانی یارسان، کە لە ٨١٠ی کۆچیدا لەدایک بووە، لە کەلامێدا بەم جۆرە باس لە تێکشانی سوپای زوحاک لەسەر دەستی کوردان دەکات و دەڵێ:

ئەسڵ من جە کورد، ئەسڵ من جە کورد
بابۆم کوردەنان، ئەسڵ من جە کورد

من ئەو شێرەنان، چەنی دەستەی گورد
سیلسیلەی سوپای، زەحاکم کرد هورد

واتە، ڕیشە و بنەچەم کوردە، باوکم کوردە، من ئەو شێرەم زەنجیری سوپای زوحاکم ورد کرد.

فارووق کرماشانی کە یەکێک بووە لە یارانی چلتەنی سەیدبراکەی گۆران، ئەویش بەم شێوەیە باس لە نەورۆز و گرینگی ئاگر لەم ڕۆژەدا دەکات و دەڵێ:

شمەی نەورۆزی
ئەی تازە گۆڵان شمەی نەورۆزی
و ئامان ئامان وەدڵ ئەفرۆزی
شای چل چراغ چراغان سۆزی

واتە بۆن و هەوای نەورۆز دێت، تازە گوڵانی مەست بە بۆنی نەورۆز، دڵخۆشن بە شای چل چرا کە هێمای نوور و پەروانەیە.

توێژەری یارسانی، نێعمەت زەحمەتکێش، بە ڕێوایەت لە دەقی ئایینی یاری و ئەدەبیاتی ئەفسانەیی گۆرانی، باس لە گرینگیی ئاگری نەورۆز دەکات و دەڵێت: "جارێکیان کەسێک بە ناوی هۆشەنگ شا، دەڕوات بۆ ڕاوی ئاژەڵ لە یەکێک لە شاخەکانی زاگرۆس، مارێک پەلاماری دەدات، ئەویش بە نەیزەی بەردین بەرگری لە خۆی دەکات، لەو دەمەدا نەیزەکەی بەر بەردێک دەکەوێت و جەرقەیەک دەکا و ئاگری لێ دەکەوێتەوە و پووش و پڵاشی ئەو ناوە ئاگر دەگرێت. هۆشەنگ شا، فەرمانی کردوە نەیەڵن کڕی ئاگرەکە خامۆش بێت، وردە وردە ئەو شوێنە بووەتە سەرچاوەی ئاگر و ئاتەشگە لە هەموو ناوچەکە."

وەک گوتمان، ئاگر سەرچاوەی گەرمیی و ڕووناکییە و ئێستاشی لەگەڵ بێت لای کوردان ئوجاخ گرینگی خۆی هەیە. زۆرجار لە گەورەکانی خۆمان بیستوومانە کە دەڵێن: ئوجاخماڵت خامۆش نەبێت، یان ئاو نەچێتە کوانووت. ئەم دەستەواژانە گرینگی ئاگر لە فەرهەنگی دێرینی کوردانداا پیشان دەدەن.

خۆر و ئاگر، وەک دوو هێما و سەرچاوەی ڕووناکی لە ئایینە کۆنەکانی زاگرۆسدا، شرۆڤە و لێکدانەوەی جیاوازیان بۆ کراوە و زۆر جار ئەم دو هێمایە لای خەڵکانی زاگرۆس بە پیرۆز زانیوە. لە ڕاستیدا، زاگرۆسییەکان خۆرپەرەست نەبوون، بەڵکوو خودایەکیان پەرەستش کردوە کە خودای ڕووناکییە، ئەویش میترایە. ئایینی یاری، خاوەن ڕیشەی میترایزمە. ئایینی میترایزم کۆنترین ئایینی کوردە کە ئێستایش پەرستگەکەی لە کەنگاوەڕ لە دەڤەری شاری کرماشانە. میترا، خودای خۆر و ڕووناکی بووە.

ئەوان پێش دۆزینەوەی ئاگر، ڕووناکییان لە خۆر و بروسکەدا دیوە و ڕێزیان لێ گرتوە و دوای دۆزینەوەی ئاگر، لەبەر ئەوە ڕووناکیی هەبووە، ڕێزیان لەویش گرتوە و بە شتێکی پیرۆزیان لەقەڵەم داوە.

هەروەها لە شانامەی کوردیی گۆرانیدا، زوڵمی زوحاک و دلێریی کاوەی ئاسنگەر ڕێوایەت کراوە، بە تایبەت لەو شوێنەی کە کاوە دەبێتە فریادڕەسی خەڵکی ستەملێکراو و کۆتایی بە ستەمکارییەکانی زۆحاک دێنێت. کاتێک زوحاک کوڕە تاقانەکەی کاوە زەنجیر دەکات، کاوە بڕیاری لەنێوبردنی زوحاک دەدات، وەک ئەوەی لەم چەند دێڕەی شانامەی گۆرانیدا هاتووە کە دەڵێ:

بژنەف وەکاوە مێرد ئاسنگەر
وە ڕەنج و زەحمەت نەڕای دەردسەر

سواران زوحاک زاڵم زەبوونگیر
تەنیا فەرزەنش پیچیان وە زەنجیر

بەردشان پەی بارگای شای غەزەوپۆش
مەغزش پەی خۆراک شای مارەدۆش

عەیاڵ کاوە خاک ڕێژان وەسەر
خەوەر ئاوەردەن پەری ئاسنگەر

یارسانییەکان لە ڕۆژی نەورۆزدا، لە زۆربەی شوێنەکانی خۆیان، بە تایبەت لە ناوچەی " کرند و گاوارە"ی گۆران یان شارستانی داڵاهۆ، لە حەساری مەرقەدی پیربنیامین کە یەکێک بووە لە یارانی سوڵتان سەهاک، کۆ دەبنەوە و لە دوای زیارەتی پیرەکەیان، دەستی یەکتر ماچ دەکەن و نەورۆز و ساڵ تازەی کوردی لەیەکتر پیرۆز دەکەن.

یارسانییەکان لە بارەگای پیربنیامین، پەیامی ئاشتی و هاودڵی بۆ یەکتر دەنێرن و هاودەردی و هاویاری لەگەڵ ئەو کەسانە دەکەن کە لە ساڵی ڕابردوودا ئازیزێکیان لە دەست داوە.

هەروەها یارسانییەکان لە شەوی نەورۆزدا مەشخەڵی ئاگر هەڵدەکەن و بە خوێندنەوەی پارچەشیعرێکی فۆلکلۆر، لە ئەدەبیاتی فۆلکلۆری گۆران، نەورۆز پیرۆز دەکەن.

ئاگر نەورووز کریاوە، بورتک چیلک بڕیاوە
سەر پاسار و بانجیلە گشتی چراخان کریاوە

ئەنجام:

ڕاستە لە دنیای ئەمڕۆدا، نەورۆز ڕەهەندێکی سیاسی وەرگرتووە و گەلی کورد وەک هێمای بەرخۆدان و تێکۆشان بۆ ئازادی کەڵکی لێ وەردەگرێ، بەڵام لایەنی کولتووری، سروشتی و ئەفسانەیی نەورۆز و ئاگر، لە مێژووی دووردودرێژی زاگرۆس، لە دەقە ئەدەبی و ئایینەکانی یاری و شانامەی کوردی و ئەدەبیاتی زارەکیی کوردیدا، زۆر جێگای بایەخە و دەکرێ لەو چوارچێوەیەدا پێناسەی جەژنی نەورۆز و هێمای پیرۆزیی ئاگر بکرێت.

***

سەرچاوەکان:

– خوێندنەوەیەکی هاوچەرخانە بۆ نەورۆز و مێژوی نەورۆز: دوکتۆر مەولوود ئیبراهیم حەسەن
– نەورۆز لە ئایینی یارسان: نێعمەت زەحمەتکێش
– ئایینی یاری: د. حسێن خەلیقی
– آئین‌های فولکلور در تاریخ کورد: سید محمد حسینی
– آیین یارسان در اساطیر اقوام کرد: منصور یاقوتی

دارسمە
دەنووکێ لە سمێن ناپارێزێ

ئاوا دەبێت ئەندازیاریی هەڵبژاردن!

دوازدەهەمین خولی هەڵبژاردنەکانی مەجلیسی شوڕای ئیسلامیی ئێران ڕۆژی هەینی ١١ی ڕەشەممە لەنێو پێشوازیی شلەتێنی لایەنگرانی دەستەڵاتی کۆماری ئیسلامیدا بەڕێوە چوو.

ئەم هەڵبژاردنە دەگەڵ تێکهەڵچوونی گەرمی نیوان ئیسرائیل و ئەمریکا لە لایەک و بەرەی خۆڕاگریی ئیسلامی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوین بە سەرۆکایەتیی شلەتێنی کۆماری ئیسلامیی ئێران هاوکات بوو. هیچ بە دووری مەزانن خوێنەری هێژا بپرسێت هەڵبژاردن لە ئێران چ پەیوەندییەکی بە ئیسرائیل و ئەمریکا و بەرەی خۆڕاگرییەوە هەیە.

دوو لە ڕووی ئێوە، پەرژینێک بە گوڵ بێت، بەرەی خۆڕاگری زۆر سەیر خۆی ڕادەگرێت.

پەیوەندییەکە زیاتر لێرەدا دەردەکەوێت، حیزبەکانی دژی کۆماری ئیسلامی و نزیکەی سێ چوار یەکی خەڵکی ئێران سەر بە سەهیۆنیزم و ئەمپریالیزمن و ئەم هەڵبژادنەیان بایکۆت کرد. بەڵام ئەندازیارانی (انقلابی)ی بەڕێوەبەری هەڵبژارن مستێکی توندیان لە دەمی دوژمنان و بەکرێگیراوانی نێوخۆ و دەرەوە دا.

ئەندازیارانی ڕێکخستنی هەڵبژاردنی ئەم جارە، لە بەرەبەیانی ڕۆژی هەڵبژاردندا جەنابی ئاغای خامنەیی، کاکە ئەحمەدی جەننەتی، عەلیئەکبەر ویلایەتی، کاک موحسینی قەرائەتی (پیاوە قسەخۆشەکەی جارانی سەر تەلەفزیۆن) و کاکە حەدادی عادل و ئەحمەد عەلەمولهودایان وەک کەسانی یەکەمی دەنگدەر لە سەر سندووقی دەنگدان پێشانی خەڵک دا. بە دەرکەوتنی ئەم کۆمەڵە لاوە، بە تایبەت دەرکەوتنی کاکە ئەحمەدی جەننەتی وەک مێرمنداڵێکی خاوەنئەزموون و "پووشەک" (موشەمما) لە پشت و گۆچان بەدەست، مستێکی توند بەر دەمی زۆربلێیانی دژی "نظام مقدس" کەوت و "ضد انقلاب"یش بۆی دەرکەوت بە نوێبوونەوە و گەنج بوونەوەی ئینقلاب و بەشداریکردنی ئەم لاوە خاوەن ئەزموونانە، خەونی لەنێوچوونی ئەم نیزامە دەگەڵ خۆیان دەبەنە نێو گۆڕی تەنگەوە.

دوای دەستپێکردنی هەڵبژاردن بە دەنگدانی ئەم کۆمەڵە لاوە، وەک لە تەلەفزیۆن و ماڵپەڕانەوە پێشان درا خەڵکێکی زۆر بە گوڕوتینێکی شلەتێنەوە بەشداریی هەڵبژاردنیان کرد. بە چاوی خۆتان لە وێنەکاندا دیتتان بەشێکی زۆری ئەم خەڵکە لە سەردەمی هەڵبژاردنی پێشوو واتە لە ٢٩ی بانەمەڕی ساڵی ١٣٩٦ـەوە لە ماڵەوە دەستیان لە ڕەش و سپی نەدابوو و هەتا ١١ی ڕەشەممەی ئەمساڵ بە جلوبەرگی چوارپێنج ساڵ لەمەوبەرەوە لە سەر مۆبڵ و قەنەفان پاڵیان دابۆوە، بە پەلە خۆیان بەسەر سندووقەکانی ئەمساڵیش داکرد و دەنگی شۆڕشگێڕانەی خۆیان خستە سندووقی دەنگدانەوە. ئەوانە لەبەر ئەوەی بە دڵێکی گەرم بەشدارییان کرد، باکیان بە سەرما و کڕێوەی ئەم زستانە نەبوو و هەر بە توێی ئەو کراسانەی لە بەهاری خولی ڕابردووی هەڵبژاردن بۆ دەنگدان کردبوویانە بەریان، ئەمساڵیش هەڵمەتی سەر سندووقی دەنگدانیان دەست پێکرد.

ئەمە لەکاتێکدا بوو ئەندازیارانی بەڕێوەبردنی هەڵبژاردن بە مەبەستی تێکشکاندنی ئەوانەی هەڵبژاردنیان بایکۆت کردبوو، بیریان لە چارەسەری دیکەش کردەوە. لە بەر ئەوەی بەشی زۆری خەڵک لەبەر کار و کاسبیی ڕۆژی هەینی و بەشداریکردن لە نوێژی هەینی و پاک کردنەوەی بەفری سەربان و کۆڵانان وەک کاک ئەحمەد جەننەتی وعەلی ئەکبەر ولایەتی دەخۆیان ڕانەدیت سەر لەبەیانی بەشدار بن، تەمەنی ڕۆژی هەڵبژاردنیان هەتا کاتژمێر ١٢ی شەو درێژ کردەوە و بۆ بەیانیش لە هەموو قوتابخانەی سەرانسەری وڵات کردیانە پشووی ڕەسمی.

ڕاگەیاندنی ئەم پشوویە چەند سوودێکی باشی هەبوو. دیارە لەبەر کەمیی کات لێرەدا بە کورتی و لە چەند خاڵێکدا سووکە ئاماژەیەک بەم سوودانە دەکەین:

١– دیارە هەزاران کەس لەو کارمەندانەی سەر سندووقی دەنگدان ئەمڕۆ هەریەکەیان دوو یان سێ کەبابی چەور و تەماتەی برژاویان لەسەر حیسابی ستادی هەڵبژاردن خواردوە و ئەوانی مامۆستا و فەرمانبەری قوتابخانانەن لە سەردەمی گرانیی گۆشت و کەبابدا ددان و قوڕگ و سورینچک و گەدە و تەنانەت ڕیخۆڵەی بچووک و گەورەشیان تووشی سەرسووڕمان بووە. لەبەر ئەو دۆخەی ئەم کارمەندانە تووشی هاتوون، ڕاگەیاندنی ڕۆژێک پشوو کارێکی زۆر باشە.

٢– دەستنیشانکردنی ڕۆژێک پشوو دوای ئەو هەڵبژاردنەی بەرادەرانی بەسیج و "ئاتەش بە ئیختیار" زۆر پێویست بوو. ئەو برادەرانە ناچار بوون هەتا کاتژمێر ١٢ی شەو بێ ئەوەی پەنجەیان ڕەنگ بکرێت یان مۆڕ لە ناسنامەیان بدرێت، سەردانی چەندین بنکەی دەنگدان بکەن و ڕێژەی دەنگدەران لە سەرانسەری ئێراندا بگەیەننە چل لەسەد.

٣– ئەوانەی شەوی ڕابردوو لە وەزارەتی نێوخۆ بەدوای کۆدی خەڵکدا دەگەڕان بۆ ئەوەی بە کۆدی ئەوان دەنگ بەو پاڵێوراوانە بدەن لۆ پەزی زەرەریان نیە، ئەوانیش پێویستیان بە حەسانەوە بوو.

٤ –یەک ڕۆژ پشوو دوای دەنگدان بۆ قوتابخانانەش زۆر بە پێویست زانرا و پێویست بوو ئەندازیارانی هەڵبژاردن هەموو زبڵ و زاڵی دوای هەڵبژاردن بە چەشنێک پاک بکەنەوە، پاککەروەی قوتابخانە و جادە و شەقامان لە چۆنیەتیی بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنەکە سەر دەرنەکەن.

* مانای وشەی "شلەتێن": شلەتێن بە پێی هەستی چێشتنی پێستی مرۆڤان دەناسرێتەوە.

** "پووشەک" یان "موشەمما" قوماشێکی ئاونەدەڵێنە بۆ پێشگرتن بە دزەکرانی پاشەڕۆی منداڵ و پەک کەوتان.

KURDISTAN
Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan
NO:866 5 March 2024

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

تێزی دوکتۆرای قادر وریا لەژێر ناوی ”سیاسەت و پلانسازیی زمانی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بۆ بواری پەروەردە“دا

تێزی خوێندکاری دوکتۆرای، قادر وریا لە بواری زمانی کوردی بە ناونیشانی ”سیاسەت و پلانسازیی زمانی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بۆ بواری پەروەردە“ هەڵسەنگێندرا.

ڕۆژی پێنجشەممە، ٣ی ڕەشەمەی ١٤٠٢ی هەتاوی گفتوگۆی تێزی دوکتۆرای قادر وریا، ئەندامی پێشووی دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکرات لە فاکەڵتیی پەروەردەی زانکۆی کۆیە بەڕێوە چوو. لەو کۆبوونەوەیەدا کە بە ئامادەبوونی لیژنەی گفتوگۆ، کۆمەڵێک کەسایەتیی ئاکادیمی و هەروەها پۆلێک لە تێکۆشەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەڕێوە چوو، لیژنەی هەڵسەنگاندن ڕاوبۆچوون و تێبینیی خۆیان لەسەر تێزی دوکتۆرای قادر وریا خستەڕوو و بەڕێزیشی لەگەڵ وەڵامدانەوەی پرسیارەکان، شیکردنەوەی پێویستی لەسەر سەرنجەکانی لیژنەی هەڵسەنگاندن خستە ڕوو. تێزی دکتۆرای ئەم زمانەوانەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەلایەن لیژنەی هەڵسەنگاندنەوە وەک خۆی و بە پلەی نایاب وەرگیرا.

تێزەکەی قادر وریا لە شەش بەش پێکهاتبوو کە ناونیشانی بەشەکان بریتی بوون لە: ”چەمکە سەرەکییەکان و بنەما تیۆرییەکان“، ”نەتەوەی بێدەوڵەت و سیاسەتی زمانیی تایبەت بە پەروەردە“، ئاوڕدانەوەیەکی ڕەخنەگرانەیە لە توێژینەوە زمانییەکانی ئێران“، ”ڕێبازی لێکۆڵینەوە و مێتۆدۆلۆژی (کە پشتی بە ڕێبازی چۆنی و مێتۆدی شیکردنەوەی تێماتیک بەستبوو)“، ”پێشکەشکردنی وەڵامەکان و لێکدانەوەیان“ و ”دۆزراوەکان، ئەنجامەکان، پێشنیاز و ڕاسپاردەکان“ی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

لە بەشی کۆتایی ئەم تێزەدا، لێکۆڵەر وێڕای ناوبردنی دۆزراوەکان و خستنەڕووی ئەنجامەکان، کۆمەڵێک پێشنیاز و ڕاسپاردەی ڕووبەڕووی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان، کۆمەڵە کولتوورییەکان، ئەنیستیتۆ و ناوەندەکانی تایبەت بە زمانی کوردی، دەزگا و دامەزراوەکانی چاپ و بڵاوکردنەوە، بەڕێوەبەرانی میدیا کوردییەکان، بەرپرسان و مامۆستایانی بەشی زمان و ئەدەبیاتی کوردی لە زانکۆی کوردستان، هەروەها زمانەوانان، لێکۆڵەران، نووسەران و بە گشتی سەرجەمی ئەو تاک و گرووپانە کردبووکە لە ئاست مانەوە و پێشکەوتنی زمانی کوردی لە ئێران خۆیان بە ئەرکدار و بەرپرس دەزانن.

قادر وریا، مامۆستای زمانی کوردی و ئەندامی پێشووی دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکرات ماوەی ٣٠ ساڵ لە ئاستی کۆمیتەی ناوەندی و دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکراتدا ئەرک و بەرپرسایەتیی جۆراوجۆری بەڕێوە بردوە و شانبەشانی زیاتر لە ٤٠ ساڵ بەڕێوەبردنی ئەرکی پێشمەرگایەتی و وێڕای نووسینی سەدان وتار و بابەتی سیاسی، نزیکەی ٢٠ کتێبی چاپکراوی نووسین و وەرگێڕانی هەیە.

ناوەندی ڕاگەیاندنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پیرۆزبایی ئەو سەرکەوتنە لە د. قادر وریا دەکات و سەرکەوتنی زیاتری بۆ بەئاوات دەخوازێت.

کێشەکانی بەردەم چاپی کتێبی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

ناوەند و وەشانخانەی کتێبەکان لە کوردستان، جگە لە کێشەکانی وەک سانسۆر، دواکەوتنی پێدانی مۆڵەت، زۆربوونی تێچووی وەشان، لەگەڵ کێشەگەلێکی وەکوو نەبوونی ئاسانکاری سەرەتایی بۆ چاپ و بڵاوکردنەوەی کتێب، تێڕوانینی ئەمنییەتی لەلایەن ڕێژیمی ئێرانەوە بۆ کتێبی کوردی و هەروەها نەبوونی پەروەردە بە زمانی دایکی و لەلایەکی دیکەوە زۆربوونی تێچووی چاپ و بڵاوکردنەوە بەرەوڕوون و ئەمانەش بوونەتە هۆکار بۆ دابەزینی ڕێژەی بەرهەمهێنان کتێبی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا.

بەرپرسی وەشانخامەیەکی کوردستان ڕایگەیاندوە کە تێکڕایی تیراژی چاپی کتێبی کوردی ناگاتە ٢٠٠ نوسخە و ڕێژی فرۆشی کتێبەکان زۆر لە ڕێژەی بەرهەمهێنانیش کەمترە و خاڵی سەرنجڕاکێش ئەوەیە کە تێچووی بەرهەمهێنانی کتێب لە ئێراندا بەتایبەتی کتێبی کوردی لە ئەستۆی خاوەنی بەرهەمەکەیە. ناوبراو باسی لە هۆکاری کەمیی ڕێژەی فرۆش و خوێنەری کتێبی کوردی کردوە و وتوویەتی لە وڵاتێکدا کە خوێندن بە زمانی دایکی نەبێ ڕێژەی خوێنەر و بەردەنگی کتێبەکانیش کەم دەبێ؛ کاتێک باسی پەروەردە بە زمانی دایکی دەکەین مەبەستمان تەنیا توانای خوێندنەوە و نووسین نییە، بەڵکوو مەبەستمان لە تێگەیشتنێکی شارەزایانەیە واتە خوێنەر بتوانێ بۆ نموونە کتێبێکی فەلسەفی و زانستی بە زمانی دایکی بخوێنێتەوە و لە زاراوە و ئارگیومێنتەکان تێ بگات.

لە بەشێکی دیکەی ئەم ڕاپۆرتەدا باس لەوە کراوە کە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەگشتی هەندێک بابەت و ناوەڕۆک وەکوو کتێبی ئایینی سوننە، مێژووی کوردستان، سیاسەت لە کوردستان یان هەر بابەتێکی پەیوەندیدار بەو پرسانەوە ڕووبەڕووی سانسۆرێکی توندی حکوومەتی دەبنەوە و لایەنە پەیوەندیدارەکان لە ڕوانگەی ئەمنییەتییەوە چاو لەو بابەتە دەکەن.

لەلایەکی دیکەوە هەبوونیماڵیاتی زۆر و هەڵاواردن لە دانی ماڵیات لە نێوان وەشانخانە کوردییەکان لەگەڵ باقی وەشانخانەکان یەکێکی دیکە یەکێک لەو کێشانەن.

بەر لە ماڵاوایی

لە ١١ی ڕەشەمەی ١٣٥٧ەوە بۆ ١١ی ڕەشەمەی ١٤٠٢

سمایل شەرەفی

ڕێکەوتی ١١ی ڕەشەممەی ١٣٥٧ی هەتاوی (٤٥ ساڵ پێش ئێستا) دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو، سکرتێری گشتیی ئەوکاتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە «میتینگی سەدهەزار کەسی» لە شاری مەهاباد و لە دوای شۆڕشی ٥٧، خەباتی ئاشکرای حیزبی دێموکراتی ڕاگەیاند و لە دەقێکدا بە ناوی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبەوە، هێڵە گشتییەکانی سیاسەتی حیزبی ڕوو بە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، هێزە سیاسییەکانی ئێران و ڕێبەرانی شۆڕش ڕاگەیاند. دوکتور قاسملوو لە قسەکانیدا وێڕای ڕەتکردنەوەی ئەو تۆمەتانەی وەک؛ «تجزیه طلبی» و «بەستراوە بە بێگانە» کە لە بزووتنەوەی کورد و حیزبی دێموکرات درابوون و دەدران، ڕاشکاوانە باسی لە پێویستیی دێموکراتیزەکردنی دەسەڵات لە تاران و دەستەبەرکردنی مافە بەڕێوەبەرایەتی و نەتەوایەتییەکانی خەڵکی کوردستان و زەروورەتی یەکگرتوویی و پووچەڵکردنەوەی پیلانی ناکۆکینانەوەی نەیاران و، لە کۆتاییدا چێکردنی ئێرانێکی ئازاد و دێموکرات کرد. هەر لەم میتینگەدا سکرتێری گشتیی حیزب ڕایگەیاند کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەو تۆمەتە نارەوایانەی دەدرێتە پاڵی، حاڵەتی دیفاعی بە خۆیەوە ناگرێ و نەتەنیا لە سەر داواکارییەکانی پاشگەز نابێتەوە، بەڵکوو بە هەموو هێزێکەوە هەوڵی دەستەبەرکردنی ماف و ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان دەدات.

لە درێژەی ڕەوتی ڕووداوەکانی سەرەتای ساڵەکانی شۆڕشی ٥٧دا، هەر زوو دەرکەوت ڕێژیمی تازە بەدەسەڵاتگەیشتوو نەتەنیا ئامادە نییە گوێ لە ویست و داخوازییە ڕەوا و دێموکراتییەکانی حیزبی دێموکرات بگرێت، بەڵکوو لەگەڵ خۆگرتنەوەی، سیاسەتی هێرش بۆسەر کوردستان و نایاسایی ڕاگەیاندنی حیزبی دێموکراتی گرتە بەر و دواتر لەژێر ناوی وتووێژدا دیپلۆمات تێرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی دوکتور قاسملوویان تێرۆر کرد.

ئەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ١١ی ڕەشەممەی ١٣٥٧ی هەتاویدا لە شاری مهاباد لە چوارچێوەی میتینگێکی سیاسییدا و بە مەبەستی ئاشکراکردنی خەباتی خۆی و ئاشکرا ڕاگەیاندنی ویستەکانی خۆی بە ئامادەبوونی حەشیمەتێکی سەدهەزار کەسیی پێکهاتوو لە سەرجەم چین و توێژەکانی خەڵکی ئێران و شار و ناوچە دوور و نزیکەکانی کوردستان و نوێنەرانی حیزب و لایەنە سیاسییەکان و ڕۆژنامەنووسان کردی، خۆ دەرخستنێکی جەماوەریی مانادار بوو.

حیزبی دێموکرات وەک ڕێکخراوێکی نەتەوەیی کە لە سەر ئەساسی ویست و داخوازییەکانی خەڵکی کوردستان دامەزراوە، خۆی بە ڕەوتێکی جەماوەری و خاوەنپێگەی گشتی لە کۆمەڵگەی کوردستان دەزانێ. ئەم حیزبە کە کۆماری کوردستانیشی لە کارنەڤاڵێکی جەماوەریدا لە چوارچرای مهاباد ڕاگەیاند، پشتی بە گەلی خۆی بەستووە و جەماوەریبوون بەشێک لە پێناسەی حیزبی دێموکراتە. بۆیە کارکردن لەسەر درووستکردنی هەڵوێست و ڕەفتاری گشتیی کۆمەڵگە کە جیا لە گرۆتینبەخشین بە بزووتنەوەکە، نیشاندانی هێز و قورسایی بزووتنەوەی کوردستان بە بەردەنگە جۆراوجۆرەکانییەتی، بەشێک لە ماهییەتی کاری ڕێکخراوەیی، سیاسی و گوتاریی حیزبی دێموکراتە.

لەم پێوەندییەدا ئەوەی بۆ حیزبی دێموکرات لەسەروو هەموو شتێکەوەیە، خەڵکە. خەڵک بە مانا گشتی و جەماوەرییەکەی و ئەمەش تەنیا بە تێگەیشتن لە ویستی کۆمەڵانی خەڵک و ئاراستەکردنی لەسەر ئەساسی گەیاندنی پەیامی درووست و ڕەچاوکردنی بەرژەوەندیی گشتی دێتە خەملاندن. بۆیە لە دوای میتینگی مهاباد، حیزبی دێموکرات بە ناسینی نێوەڕۆکی ویست و داخوازییەکانی خەڵکی کوردستان لەلایەک و تێگەیشتن لە ماهییەتی «کۆماری ئیسلامیی ئێران» ڕێفراندۆم بۆ جۆری دەسەڵات لە ئێرانی بایکۆت کرد و کوردستان هەر لە سەرەتاوە «نا»ی بە کۆماری ئیسلامی گوت.

ئەگەر ٤٥ ساڵ پێش ئێستا نفووزی جەماوەریی حیزب و خەباتی نەتەوایەتی، قووڵایی و بەرینایی ئەمڕۆی نەبوو، و حیزبی دێموکرات توانی لە شاری مهاباد متینگێکی سەدهەزار کەسی پێک بێنێ، هیچ گومانی تێدا کە ئێستا هەم نفووزی جەماوەریی حیزب چەند هێندەی ئەو کات بەرینتر بۆتەوە و هەم بزووتنەوەی نەتەوایەتی لە کوردستان پەل و پۆی زیاتری بۆ هەموو شار و ناوچەکانی نیشتمان هاویشتووە.

جەماوەریبوونی ڕەفتار و هەڵوێستی خەڵک لە کوردستان کە لەم ١٠ بۆ ١٥ ساڵەی ڕابردوودا زیاتر لە هەمیشە لە بۆنە و دەرفەتەکاندا دەبیندرێ، بەرهەمی گەشەی سیاسی لە کوردستان و بەرزبوونەوەی ئاستی شعوری نەتەوەیی تاکەکانی کۆمەڵی کوردەوارییە کە وێڕای دامەزراوەییبوونی کاری بەکۆمەڵ و ڕێکخراوەیی لە کوردستان کە بەرهەمی حیزبە سیاسییەکانە، جۆرێک لە ڕێکخراوبوونی پێوە دیارە. لەم پێوەندییەدا ڕێکخراوە مەدەنییەکانی کوردستان لە دوو دەیەی ٨٠ و ٩٠ی هەتاوی‌دا – سەرەڕای بڕینی قۆناغی پڕ لە بەربەست و سەرکوت – ڕۆڵی کاتالیزۆریان لە بەرینبوونەوەی ڕەفتاری جەماوەری لە کۆمەڵگەی کوردستاندا گێڕاوە.

یەکێک لە وێستگە دیار و شوێندانەرەکانی دیاردەی جەماوەریی بزووتنەوەی کوردستان، شۆڕشی ژینا بوو. کوردستان لەم قۆناغە لە خەباتی نەتەوایەتی خۆیدا دژ بە دەسەڵاتی دیکتاتۆری کۆماری ئیسلامی، سنوورەکانی خۆی بڕی و دوای خۆنیشاندانێکی جەماوەری لە سەرشەقامەکان، بۆ بەشێکی زۆر لە شار و ناوچەکانی دیکەی ئێرانیش بوو بە نموونە و وەک ئۆلگوویەکی ڕەفتاری سەیری دەکرا.

کۆماری ئیسلامیی ئێران کە نفووز و پێگەی جەماوەریی حیزبی دێموکرات و لایەنەکانی دیکەی لە جەماوەریبوونی ڕەفتاری خەڵک لە سەرشەقامەکان و درووشمەکانی خەڵکدا دەدەدیت، هاتە سەر ئەو باوەڕەی کە دەبێ لە ناوەندی ئەم هێز و تێفکرینە بدات، ئەوە بوو کە لەم چەند ساڵەی دواییدا بە مووشەکبارانی بنکە و بارەگاکانی حیزب چ پێش لە شۆڕشی ژینا و چ دوای شۆڕشی ژینا - بەتایبەت کە ڕیزەکانی وەسەریەک کەوتنبوونەوە و هیواوهومێدێکی لەڕادەبەدەریان بە شەقام بەخشیبوو – هەموو هەوڵێکی بۆ نەهێشتنی ئەو ئادرەسە بوو. ڕووداوەکانی یەکساڵ و نیوی ڕابردووی ڕەوتی شۆڕشی ژینا و هێرشە مووشەکی و درۆنییەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران دەریانخست کە کوردستان لە نواندنی ڕەفتاری یەکگرتووانە و جەماوەریدا هەنگاوەکانی لێبڕاوانەتر لە جاران.

١١ی ڕەشەممەی ١٤٠٢ تازەترین و بەڵگەمەندترین ڕێکەوتە بۆ سەلماندنی ئەم ئیدیعایانە. کۆماری ئیسلامی ئێران بە کەڵکوەرگرتن لە هەموو هێز و نفووزی خۆی و تەنانەت پاڕانەوەی چەندین جاری خامنەیی ڕێبەری نیزام، ویستی لە هەڵبژاردنەکانی پارلمان و خوبرەگانی ڕێبەریدا بە هاندانی خەڵک بۆ هاتنەسەر سندوقەکەکانی دەنگدان لە ١١ی ڕەشەممەدا، بیسەلمێنێ کە ڕەوایی لە دەست نەداوە و خەڵک وێڕای ناڕازیبوونیان دیسان دڵیان لای ئەم ڕێژیمەیە! بەڵام ئەوەی ڕووی دا بۆ ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران و ڕێبەر و پارلمانەکەی جیا لە ناڕەوابوونیان، ڕیسوایی و شەرمەزارییەکی مێژوویی بوو.

لە ١١ی ڕەشەممەی ١٤٠٢ی هەتاویدا زۆربەی هەرە زۆری خەڵکی کوردستان بە نەچوونەسەر سندوقەکانی دەنگدان و بایکۆتێکی گشتگیری هەڵبژاردنەکانی ڕێژیم، بۆ جارێکی دیکە و ئەم کەڕەتەیان بەرینتر لە جاران ڕەفتارێکی دیکەی جەماوەری و یەکگرتووانەیان تۆمار کرد. بەجۆرێک کە سایتی وەزارەتی نێوخۆی ڕێژیم تەنانەت بە پێوە زیادکردنی ڕێژەی دەنگەکانیش نەیتوانی حاشا لە سڕوساردتربوونی هەڵبژاردنەکان لە کوردستان بکات.

هێزی کوردستان لە بەردەوامیی خەڵک لە خەبات بۆ ویست و داخوازییەکانیان و یەکگرییان لە هەڵویست و ڕەفتارەکانیاندایە. ئەوەی ئەمڕۆ کۆماری ئیسلامی ئێرانی لە کوردستان هەراسانی کردوە جێکەوتنی ئەقڵیەتی ڕەفتاری گشتی و چوونە قۆناغی جەماوەریبوونی خەباتی خەڵکی کوردستانە. لەم پێوەندییەدا هێزە سیاسییەکانی کوردستان و بەتایبەت حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە لەم بارەوە ئەزموون و پاشخانێکی دەوڵەمەندی فکری و کردارییان هەیە، پێویستە بە دەرکێکی درووست لە ڕۆحی سەردەم و تێگەیشتن لە جۆرەکانی هەڵسووکەوت و ڕەفتاری کۆمەڵگە، خوێندنەوە و بەرنامەیان بۆ تەقوییەتی ئەم فازە لە خەباتی کۆمەڵانی هەراوی خەڵکی کوردستان هەبێت.

***